

1995

**TÜRKİYE EKONOMİSİNDE
KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI.**

Funda ÇONDUR
(Yüksek Lisans Tezi)

Haziran-1994

1

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE
KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI

Funda ÇONDUR
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman:
Doç.Dr. Nüvit OKTAY

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Eskişehir-1994

ÖZET

Türk Finans Sistemi içerisinde yer alan Kalkınma ve Yatırım Bankaları, yatırımların finansmanı açısından önemli bir yere sahiptir. Özellikle tasarruf açığı bulunan ve sermaye birikimi yetersiz olan ülke ekonomilerinde, yatırımların gerçekleşmesi için gerekli olan finans kaynaklarının nereden ve nasıl bulunacağı önemli bir sorundur.

Kalkınma Bankacılığı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde mevcut ve harekete geçirilebilecek birikimleri verimli endüstriyel yatırımlara yönlendirebilecek, ülkelerin yatırım sermayesi noksanlarını gidermek ve teknik yardım sağlamak yoluyla girişimcileri temel endüstrilere yatırım yapmaya yönlendirerek, endüstriyel gelişmeyi hızlandırmak amacını güden finansman kurumlarını kapsar.

Yatırım Bankacılığı, mevcut servetlerin transferi, hisse senedi ve tahvillerin tedavülü, menkul kıymetlerin yönetimi dahil sermaye teşekkülünün bulunduğu tüm işlemleri ve kuruluşları kapsar. Bu gruba giren kurumlar, mevduat kabul etmeyen, kalkınma bankacılığı fonksiyonunun dışında kalan alanlarda faaliyete gösteren müesseseler olarak yorumlanmaktadır.

Kalkınma Bankaları, sermaye piyasasının bulunmadığı veya iyi bir şekilde işleyemediği ekonomilerde faaliyet göstermektedirler. Ekonomide sağlanan gelişmeye paralel olarak zamanla Yatırım Bankacılığı'na da kaymaktadırlar. Kalkınma Bankalarının en önemli mali fonksiyonu,

ekonomik gelişmeye katkıda bulunacak projelere, orta ve uzun vadeli fon temin etmektir. Bunun yanında, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, girişimcilere teknik yardım sağlamak, yeni yatırımlara öncülük etmek, kalkınma planlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak gibi önemli fonksiyonları da yerine getirmektedirler. Yatırım Bankalarının fonksiyonları arasında, tasarruf sahipleri ile menkul kıymetler ihracı yoluyla uzun vadeli kaynak sağlamak, menkul kıymetlerin ihracı yoluyla sermaye piyasasından fon talep etmek ve gerekse tasarruflarını menkul kıymetlere yatırarak, sermaye piyasasına fon arz etmek isteyenlere danışmanlık yapmak, şirket birleştirme, vb. sayılabilir.

Türkiye'de faaliyette bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankalarından; kamusal sermayeli olarak Türkiye Kalkınma Bankası, özel sermayeli olarak Türkiye Sınai Kalkınma Bankası önemli bir yere sahiptir.

Ülkemizde ilk olarak yabancı kuruluşla Yatırım Bankacılığı 1988 yılında oluşturulmuştur. 1.3.1988 tarihinde kurulan Yatırım Bankası bu anlamdaki ilk gerçek yatırım bankasıdır.

Günümüzde Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kendi kaynaklarını yaratmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun için en etkin yol, faaliyet alanlarının çeşitlendirilmesidir. Bu bankalar, bankacılığın bir çok alanında faaliyete bulunurlar. Toptancı Bankacılık anlayışı içerisinde dirler. Faaliyet alanlarının çeşitlendirilmesi ihtiyacı ile birlikte, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Üiversal Bankacılığa doğru yöneleceklerdir.

SUMMARY

The Development and Investment Banks which have obtained finance for investments have had an significant place in the finance system of Turkey. It is concern that how will the finance be able to find in the countries which have shortage capital.

Development Banking has included Finance Institutions which will be able to canalize industrial investment the accumulation and accelerate the industrial development by obtaining technical aid and the capital of investment mainly in underdeveloped countries.

Investment Banking has included all institutions and procedure which is transferring allotted portion bill and the currency of changing and managing the securities. All institutions in this group; called as out of Development Banking function and the institutions that are not accept deposits.

In addition, it has some functions, these are; to contribute to develop the market of capital, to obtain technical aid for investors, to lead new investors, contribute to realize the development plans.

On the other hand, it could be told that Investment Banks has many functions such as; to obtain deposit account for a long time, to obtain fund from the market of capital, to be advisor for everybody who wants fund from the market of capital, to unfy companies.

Turkey Development Bank that has public capital and Turkey Industrial Development Bank that has special capital have been a

significant place in Turkey.

In our country, foreign Investment Banking was built on 1st March 1988. It was the first real Investment Bank in Turkey.

Today, it is necessary that Development and Investment Banks have built their source. For this reason, the most effective way is diversified the activity area. These Banks have active role in many area of Banking. They have the approaching of wholesaler banking.

Development and Investment Banks will trend towards Universal Banking.

10-15
16-17
20-22
27-28
102-103

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	vii
KISATMAAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI	3
1. KALKINMA BANKACILIĞI	3
1.1. Kalkınma Bankacılığının Tanımı	3
1.2. Kalkınma Bankalarının Fonksiyonları	5
1.3. Kalkınma Bankalarının Kaynakları	7
2. YATIRIM BANKACILIĞI	10
2.1. Yatırım Bankacılığının Tanımı	10
2.2. Yatırım Bankacılığının Fonksiyonları	12
2.3. Yatırım Bankacılarının Kaynakları	14
3. KALKINMA, YATIRIM VE TİCARET BANKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	14

3.1. Yatırım Bankalarının Ticaret Bankalarından Farkları	14
3.2. Kalkınma Bankalarının Ticaret Bankalarından Farkları	15
3.3. Kalkınma Bankalarının Yatırım Bankaları İle Farkları ve Benzerlikleri	16
II. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ	18
1. DÜNYADAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ	18
2. TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ	22

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ YERİ	28
1. TÜRK FİNANS SİSTEMİ	29
2. TÜRK FİNANS SİSTEMİNDE YER ALAN BANKALAR	31
3. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ KURULUŞU	34
4. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARIYLA İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER (MEVZUAT)	34

II. TÜRKİYE'DE KALKINMA VE YATIRIM	
BANKALARININ KURULMASINI GEREKTİREN	
KOŞULLAR VE GETİRİLEN ÇÖZÜMLER	37
1. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER VE	
KOŞULLAR	37
2. YATIRIM KREDİLERİNİN KAMUCA	
DESTEKLENME BİÇİMLERİ VE	
KURUMSAL YAPILAŞMA	39
III. FAALİYETTE BULUNAN KALKINMA VE	
YATIRIM BANKALARININ GENEL	
DEĞERLENDİRİLMESİ	42
1. KAMUSAL SERMAYELİ KALKINMA VE	
YATIRIM BANKALARI	43
1.1. İller Bankası	43
1.2. Türkiye İhracat Kredi Bankası	44
1.2. Türkiye Kalkınma Bankası	47
2. ÖZEL SERMAYELİ KALKINMA VE	
YATIRIM BANKALARI	48
2.1. Avrupa Türk Yatırım Bankası	48
2.2. Birleşik Yatırım Bankası	48
2.3. Park Yatırım Bankası	49
2.4. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	50
2.5. Tat Yatırım Bankası	52
2.6. Tekten Yatırım ve Finansman Bankası	52
2.7. Türk Merchant Bank	53
2.8. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	53
2.9. Yatırım Bankası	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI VE TÜRKİYE KALKINMA BANKASININ İNCELENMESİ

I. TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	55
1. KURULUŞU	55
2. AMAÇLARI	57
3. FAALİYETLERİ	57
4. KAYNAKLARI	58
5. KREDİLERİ	59
6. İŞTİRAKLERİ	61
7. HAZİNE FAALİYETLERİ	65
8. DANIŞMANLIK HİZMETLERİ	67
9. DİĞER FAALİYETLER	68
II. TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.	69
1. TARİHİ PERSPEKTİF İÇERİSİNDE TÜRKİYE KALKINMA BANKASI'NIN SİSTEMDEKİ YERİ	72
1.1. Turizm Bankası	72
1.1.1.Kuruluşu	72
1.1.2.Amaçları	73
1.1.3.Faaliyetleri	74
1.1.4.Kaynakları	75
1.2. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası	75
1.2.1.Kuruluşu	75

1.2.2.Amaçları	77
1.2.3.Faaliyetleri	78
1.2.4.Kaynakları	79
1.3. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	80
1.3.1.Kuruluşu)	80
1.3.2.Amaçları)	80
1.3.3.Faaliyetleri	81
1.3.4.Kaynakları	82
1.3.5.Krediler	84
1.3.5.1.Sanayi Kredileri	86
1.3.5.2.Turizm Kredileri	91
1.3.5.3.Kısa Vadeli Krediler	95
1.3.6.İştirakler	98
1.3.7.Menkul Kıymet Faaliyetleri	100
1.3.8.Danışmanlık Faaliyetleri	102
1.3.9.Diğer Faaliyetler	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MALİ KESİM İÇİNDE KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ EKONOMİK ETKİLERİ KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ KATKILARI	104
1. ÖNCÜLÜK GÖREVİ	105

2 İLKELİ, VASIFLI FİNANSMAN SAĞLAMA GÖREVİ	105
3. BİLGİ ÜRETİMİ VE YAYIMI GÖREVİ	106
II. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ BAŞLICA SORUNLARI VE GETİRİLEN ÇÖZÜMLER	107
1. İÇ KAYNAK SORUNU	107
2. DIŞ KAYNAK SORUNU	107
3. MEVZUATTAN GELEN SORUNLAR	108
III. EKONOMİK DEĞİŞMELER VE İSTİKRAR PAKETİ (5 NİSAN)	112
IV. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ GELECEĞİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER	117
1. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARINA KAMU TARAFINDAN SAĞLANABİLECEK KATKI VE DESTEKLER	117
2. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ ÖNÜMÜZDEKİ DÖNEMDEKİ ROL VE İŞLEVLERİ	118
SONUÇ VE ÖNERİLER	121
YARARLANILAN KAYNAKLAR	126

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo: 1	Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar	32
Tablo: 2	1950-1970 ve 1990’lar Türkiye’sine Ait Bazı Temel Ekonomik Göstergeler ve Koşullar	38
Tablo: 3	Yatırım Kredilerinin Kamuca Desteklenme Biçimleri ve Kurumsal Yapılaşma	40
Tablo: 4	Mukaveleye Bağlanan Krediler	64
Tablo: 5	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. İştirakleri	66
Tablo: 6	Pasif Hesaplar	83
Tablo: 7	Toplam Krediler	85
Tablo: 8	Sanayi Kredilerinin Kaynağına Göre Dağılımı	88
Tablo: 9	Sanayi Kredilerinin Sektörel Dağılımı	88
Tablo: 10	Tahsis Edilen ve Sözleşmeye Bağlanan Kredilerin Kaynağına Göre Dağılımı	89
Tablo: 11	Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Sanayi Kredilerinin Sektörel Dağılımı	90
Tablo: 12	Tahsis Edilen ve Sözleşmeye Bağlanan Turizm Kredilerinin Kaynağına Göre Dağılımı	93
Tablo:13	1988-1992 Yılları Arasında Bankanın Kredi Tahsisleri ile Desteklenen Kapasite (Turizm)	94

Tablo: 14	Kısa Vadeli Nakdi ve Gayrinakdi Kredi Tahsislerinin Kaynağına Göre Dağılımı	96
Tablo: 15	TKB Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Kredilerin, Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Toplam Krediler İçindeki Payı	97
Tablo: 16	İştiraklerin Yöresel Dağılımı	99
Tablo: 17	Toplam Sermaye Piyasası	101

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
DYB	: Devlet Yatırım Bankası
DESIYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
HDTM	: Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
İAV	: İktisadi Araştırma Vakfı
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKDF	: Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
RG	: Resmi Gazete
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SYKB	: Sınai Yatırım Kredi Bankası
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TKB	: Türkiye Kalkınma Bankası
TSKB	: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
TÜRK EXIMBANK	: Türkiye İhracat Kredi Bankası
vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

Kalkınmanın finansmanı açısından Türk Finans Sistemi içerisinde Kalkınma ve Yatırım Bankaları önemli bir yere sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde sermaye piyasası yoktur veya tam anlamıyla oluşmamıştır. Bu ülkelerde sanayinin finansman ihtiyacı Kalkınma Bankaları'ndan sağlanmaktadır. Ekonomileri gelişmiş olan ülkelerde, finansman ihtiyacı Yatırım Bankalarından sağlanmaktadır.

Kalkınma Bankaları ve Yatırım Bankaları, kalkınmanın finansmanında etkin rol almışlardır. Kalkınma Bankalarının en önemli fonksiyonu, ekonomik gelişmeye katkıda bulunacak projelere orta ve uzun vadeli fon temin etmektir. Ülke ekonomisi gelişmişlik düzeyine ulaştıkça Kalkınma Bankaları'nın faaliyet alanları çeşitlenmektedir. Bu bankalar Yatırım Bankaları'na dönüşmektedirler.

Ülkemizde Kalkınma ve Yatırım Bankaları özel ve kamusal sermayeli olarak faaliyet göstermektedir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları geniş bir yelpaze içinde faaliyetlerini sürdürürler. Faaliyet alanlarındaki çeşitlilik Toptancı Bankacılık kavramını getirmiştir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın her türlü faaliyetleri yapması durumunda Üiversal Bankacılık'a doğru bir gidiş vardır.

Çalışmamda, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı dört bölüm halinde ele alınmıştır.

Birinci bölümde, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı'nın Kuramsal Çerçevesi başlığı adı altında, ayrı ayrı olarak Kalkınma Bankacılığı'nın ve Yatırım Bankacılığı'nın tanımları, fonksiyonları ve kaynakları verilmiştir. Bu bankaların benzer yanları ve farklılıkları ortaya konduktan sonra, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın dünyadaki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye'deki Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı incelenmiştir. Bu inceleme sırasında Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kuruluşu ve ilgili yasal düzenlemeler verilmiştir. Faaliyette bulunan kamusal ve özel sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları'na genel olarak değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, konunun ayrıntıları ile kamusal sermayeli olarak Türkiye Kalkınma Bankası, özel sermayeli olarak Türkiye Sınai Kalkınma Bankası incelenmiştir. Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı'nda daha önceki denemeleri saymazsak, gerçek anlamda ilk Kalkınma ve Yatırım Bankası Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır. Yatırım Bankacılığı'nda tamamen yabancı sermayeli olarak kurulan ilk banka Yatırım Bankası'dır. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, kuruluşu, amaçları, kaynakları, kredileri, hazine faaliyetleri, danışmanlık faaliyetleri, iştirakleri ve diğer faaliyetleri başlıkları adı altında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kamusal sermayeli olan Türkiye Kalkınma Bankası'da oluşumunda yer alan Turizm Bankası ve DESİYAB incelenerek Türkiye Kalkınma Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası örneğinde olduğu gibi ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Son olarak dördüncü bölümde, Türkiye'de mali kesim içinde Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın ekonomik etkileri, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri getirilmiştir. Bu arada ekonomik değişmeler karşısında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının durumu ortaya konulmak istenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI

1.KALKINMA BANKACILIĞI

1.1.Kalkınma Bankacılığının Tanımı

Kalkınma Bankaları kuruluş amaçları, kuruldukları ülkeler ve yerine getirdikleri fonksiyonları açısından farklıdır. Bu yüzden, ortak bir tanım yapmak oldukça güçtür. Kalkınma Bankaları'nı tanımlarken uygun bir yaklaşımla fonksiyonel bir tanım yapabiliriz. Bir kuruluşun Kalkınma Bankası olup olmadığını tayin etmek için onun, gelişen bir ekonomi içinde gördüğü ya da görmesi istenilen hizmetleri incelenmelidir. Bu görüşte "hem bankacılık hem de kalkınma fonksiyonlarını ifa etmek üzere kurulan müessese kalkınma bankasıdır." denebilir.¹

---

¹ Doğan YALIM, "50 Yılda Yatırım ve Kalkınma Bankacılığımız", **Türk Bankacılığında 50. Yıl**, Banka ve Ekonomik Yorumlar Yayını, İstanbul, 1974, s.96.

Kalkınma Bankaları ekonomideki sermaye noksanını gidermek için kurulan ve kaynaklarını ekonominin gelişmesini arttıran yönde kullanılan kuruluşlardır.

Kalkınma Bankalarının biraz daha geniş tanımını şu şekilde yapabiliriz. Kalkınma Bankaları özellikle gelişmekte olan ülkelerde, mevcut ve harekete geçirilebilecek birikimleri verimli endüstriyel yatırımlara yönlendirebilecek, ülkelerin yatırım sermayesi noksanını gidermek ve teknik yardım sağlamak yoluyla girişimcileri temel endüstrilere yatırım yapmaya yönlendirerek, endüstriyel gelişmeyi hızlandırmak amacı güden finansman kurumlarıdır.²

Kalkınma Bankaları “tabii kaynakların değerlendirilmesini amaçlayan, tarımın ve sanayinin randımanlarını arttırmanın yollarını arayan, ticari kanalları daha etkin kılan, gerçekleşmesini kolaylaştırdığı yatırım projeleri kanalıyla döviz gelirini yükselten, bu suretle daha adil dağıtmaya çalıştığı milli geliri arttıran, bunlara ulaşmayı en etkin biçimde sağlayacak projelerin doğmasını ve gerçekleşme yoluna girmesini tahrik eden, hatta bazı hallerde bizzat proje hazırlayıp gerçekleştiren müesseselerdir” diye de tanımlanabilir.³

Ekonomik yönden az gelişmiş ülkeler, ekonomik gelişmelerini sağlayabilmek için büyük çabalar harcamaktadırlar. Bu amaçla da yeni müesseseler kurmaktadır. Azgelişmiş ülkelerde Kalkınma Bankaları özel sektör ve kamu sektörü içinde gelişen tasarrufların ve dış kaynaklardan sağlanan fonksiyonların kalkınma projelerine transferinde önemli rol oynamaktadırlar.

---

² Öztin AKGÜÇ, “Kalkınma Bankacılığı”, **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988, s.18.

³ Yaşar FİNDİKÇIOĞLU, “Dünyada Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı”, **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.25.

Banka tarifinin, ekonomik gelişme ile ilgili fonksiyonları kapsamı şart değildir. Bu nedenle Kalkınma Bankaları terimi yerine bazen kalkınma kurumları, kalkınma şirketleri gibi terimler de kullanılmaktadır.

1.2. Kalkınma Bankalarının Fonksiyonları

Dar anlamda Kalkınma Bankalarını, hem bankacılık hem de kalkınma fonksiyonlarını yerine getirmek üzere kurulan müesseseler olarak tanımlamıştık. Bu tanım çerçevesinde fonksiyonlarını bankacılık fonksiyonu ve kalkınma fonksiyonu olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Bankacılık fonksiyonu, bir kalkınma bankasının en önemli mali fonksiyonu, ekonomik gelişmeye katkıda bulunacak projelere orta ve uzun vadeli fon teminidir. Fonksiyonları daha çok sanayi bankacılığı fonksiyonlarını benzer ve banka sermaye iştiraklerinde bulunur. Üçüncü kişilerce yapılacak ikrazlar için teşebbüslere garanti vermesi, müteşebbislerin sermayesini veya borçlarını arttırma çabalarına aracılık etmesi ve ülke içinden veya dışından mali temaslar sağlaması gibi hizmetleri kapsar.

Kalkınma fonksiyonu; bir kalkınma bankası bankacılık fonksiyonu yanında, ülkeden ülkeye değişen gelişme problemleri ile de ilgilenmelidir. Bu problemleri şöyle sıralayabiliriz:

- Yapılabilir projelerin yetersizliği,
- Teşebbüs ruhu ve teknik ve idari bilgi yetersizliği,
- Sermaye piyasasının geliştirilmesi,

-Kalkınma planlarının uygulanmasındaki güçlükleri ortadan kaldırmak ve bankacılık fonksiyonu başlıkları altında topladık. Bu fonksiyonları maddeler halinde genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz:

a-Sanayi sektörüne orta ve uzun vadeli kredi sağlamak:

Kalkınma bankalarının işlevlerinden biridir. Belki de en önemli işlevidir.

b.İç kaynakları harekete geçirerek sanayi sektörünü yönlendirmek:

Ekonomide kaynak akış yönünü değiştirerek toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan öncelikli alanlara akmayacak kaynakları sanayi sektörüne yönlendirmektir.

c.Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, olanak hazırlamak:

Gelişmekte olan ülkelerde genellikle birikimleri yatırım yapacak girişimcilere kanalize edecek gelişmiş bir sermaye piyasası yoktur. Kalkınma Bankaları sermaye piyasasının gelişmesine şu şekilde katkıda bulunabilirler.

-Kendi çıkardıkları finansal varlıkları halka satarak,

-Sınai işletmelerin çıkaracakları finansal varlıkları (menkul değerlerin) halka satışında çeşitli şekillerde aracılık yaparak,

-İştirak portföyünde bulunan pay senetlerini geniş halk kitlesine satarak, katkıda bulunmaktadır.

d.Girişimcilere teknik yardımda bulunmak:

Kalkınma Bankaları, gerek proje aşamasında, gerek uygulama ve işletme aşamasında teknik ve yönetsel yardımlarda bulunmak yoluyla, yatırım projelerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunurlar.

e.Ümit verici uygun kârlı yatırım fırsat ve alanları konusunda etüt araştırmaları yapmak:

Kalkınma Bankalarının gelişmekte olan ülkelerdeki işlevlerinden biri de uygun ümit verici kârlı yatırım alanlarını araştırmak, bu konuda araştırmaları yayınlamak yolu ile girişimcileri yönlendirmektir.

f.Yeni yatırım alanlarında öncülük yapmak:

Kalkınma Bankaları, bu tür öncülük faaliyetleri ile özel sermayenin

yeni yatırım alanlarına kaymasını ve yeni üretim yöntem ve tekniklerinin kullandırılmasını özendirmekte ve girişimcileri uyarlamaktadır.

g.Kalkınma planlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak:

Kalkınma Bankalarının plan uygulamasındaki rolleri, diğer kuruluşların işlevlerini yüklenmek değil, bu alandaki boşlukları doldurmaktır.

h-Dış ülkelerden ve uluslararası finansman kurumlarından sağlanacak döviz ve teknik yardımı sanayi sektörüne aktarmak:

Uluslararası finansman kurumları ve uluslararası finans pazarları ile sürekli ilişki içinde bulunmak, bu kurumlardan veya pazarlardan sağlanan kaynakları sanayi sektörüne aktarmak.⁴

1.3. Kalkınma Bankalarının Kaynakları

Kalkınma Bankaları için gerekli fonların sağlanacağı kaynakları yurt içi ve yurt dışı finansman kaynakları olarak ikiye ayırabiliriz.

Yurt İçi Finansman Kaynakları;

Yurt içinden sağlanacak fonları özel ve kamu fonları olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Yurt İçi Özel Finansman Kaynakları,

Kalkınma Bankalarının fon temin edebilecekleri yurt içi kaynakları arasında mevduat toplamayı sayamayız. Öncelikle gelişmekte olan ülkelerde mevduatın büyük kısmı vadesizdir. Vadesiz mevduata dayanarak uzun vadeli yatırımlara kaynak aktarmak klasik bankacılık kuralları ile çelişir. Bunun yanında mevduat bankacılığı geniş bir teşkilat ve masraf gerektirir. Diğer önemli bir nokta da ticaret bankaları bu konuda muhalefet olmaktadır.

⁴ Öztin AKGÜÇ, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, TBB Yayın No: 47, 1975, s.219-222.

1975 YILI
TBB YAYINLARI
KİTAPÇIKLARI

Yurt içi özel fon kaynaklarını, kurumsal ve ferdi yatırımcılar olarak ikiye ayırabiliriz. Başlıca kurumsal yatırımcılar; ticaret bankaları, sigorta şirketleri, kooperatifler ve şirket biçimindeki işletmelerdir.

Kalkınma bankalarının finansmanı için ferdi yatırımcıların cezbedilebilmesi, kurumsal yatırımcılara göre daha zordur. Eğer kalkınma bankası küçük ve kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelik projeleri destekliyor ve enflasyonist şartlarda çalışıyorsa ferdi yatırımcıları cezbetmek daha da zorlaşır. Diğer yatırım fırsatları önemli bir cezbediciliğe sahip değilse, piyasa mekanizması yetersizse, yatırımcı diğer imkanların farkında değilse ve bilinen alternatifler banka hisselerine yatırım yapmaya göre daha az güvenli ise özel tasarrufların cezbedilmesi daha kolay hale gelebilir.

Yurt içi özel kaynaklardan fon temininin bir yolu da kurumsal ve ferdi tasarruflara tahvil satmaktır. Yurt içi özel fonların elde edilmesi için, başvurulabilecek bir yol da ticaret bankalarından orta ve uzun vadeli krediler temin etmektir.

Yurt İçi Kamusal Finansman Kaynakları,

Özel sektörce yönetilecek bir Kalkınma Bankası bile kredi veya sermayeye katılma biçiminde devlet fonları katkısına ihtiyaç duyabilmektedir. Kamu fonlarından şu şekilde yararlanabilirler.

-Kalkınma bankalarının sermayelerinin tüm veya bir kısmının devletçe karşılanması,

-Devlet veya merkez bankası kaynaklarından uzun vadeli kredi sağlanması,

-Merkez Bankasına veya tasarruflu kamu kuruluşlarına (emekli sandıkları veya sosyal sigorta kurumları gibi) tahvil satılması,

-Bazı kamu fonlarının yönetiminin kalkınma bankalarına verilmesi,

-Hükümetin döviz kuru riskini karşılaması ve geri ödeme anındaki kur farkı dolayısıyla yerel parayla daha fazla ödeme yapma durumunun ortadan kalkması,

-Kalkınma Bankalarına reeskont imkanı sağlamak. Banka elindeki finansal varlıkları gerekli olduğunda başka bir kuruma veya hükümete satabilir. Veya iskonta ettirebilirse likitidet açısından güçlenmiş olacaktır. Bu imkanın sağlayacağı ilave fonlar, kalkınma bankalarının orta ve uzun vadeli fon sağlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Yurt Dışı Finansman Kaynakları,

Yabancı finansman kaynağı elde etmenin döviz sıkıntısını giderme yanında, teknolojik beceri ve tecrübenin aktarılması açısından gelişmekte olan ülkelere önemli bir katkısı vardır. Kalkınma Bankalarının Yabancı sermayeyi cezbetmesi için arkalarında hükümet desteğinin bulunması gerekmektedir.

Özsermaye veya kredi biçiminde fon temin edilebilecek başlıca kaynakları şöyle sıralayabiliriz:

- Uluslararası Finans Kurumları
  - Dünya Bankası (IBRA)
  - Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)
  - Uluslararası Finans Kurumu (IFC)
  - Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID)
  - Avrupa Yatırım Bankası (EIB)
  - İslam Kalkınma Bankası (IDB)
- Bazı Gelişmiş Ülkelerin Uluslararası Finans Piyasasında Faaliyet Gösteren Finans Kurumları
  - Birleşik Devletler Kalkınma Kredi Fonu (USDLF)
  - Birleşik Devletler Uluslararası İşbirliği İdaresi
  - Washington ihracat-İthalat Bankası
  - Diğer Gelişmiş Ülkelerin Benzeri Kurumları
- Yurt Dışı Büyük Sermaye Piyasalarına Tahvil Aracı
- Dış yardımların bir bölümünün Kalkınma Bankalarına tahsis

edilerek, bu bankalarca belirli amaçlara yönelik fonların tesisinde kullanılmasıdır.⁵

2. YATIRIM BANKACILIĞI

2.1. Yatırım Bankacılığının Tanımı

Yatırım Bankacılığında da tek bir tanım veremiyoruz. Bu çerçevede yatırım bankacılığının hukuki bir kapsamı olup olmadığı tesbit edilemediğinden bu gruba giren mali kurumlar, mevduat kabul etmeyen ve kalkınma bankacılığı fonksiyonunun dışında kalan alanlarda faaliyet gösteren müesseseler olarak yorumlanmaktadır.⁶ Bu konuda genel bir yaklaşım içinde Investmen Trusts ve Mergering'den bahsedilebilir.

Investmen Truts (Fonds de Placement): Tasarrufları bir plasman fonu teşkil etmek üzere toplayıp, karşılığında certificat ihraç eden ve bu fonu menkul veya gayrimenkul veyahut karma değerlere yatırırlar. Bu kurumlar tasarrufla yatırımı aynı zamanda gerçekleştirmektedir. Certificat'ların müessesenin servetinde ifade ettiği pay üzerinden satın alınmasını garanti etmektedirler. Bu tip kurumlar gelişmiş ülkelerde yaygındır.

Bunun dışında para ve sermaye piyasasında, döviz piyasasında, şirketlerin birleştirilmesinde (mergering), özelleştirmede, şirket satın alınmasında (aeguisition), kredi için sendika teşkilinde faaliyet gösteren ve merchant bank adı verilen klasik ticari bankalardan farklı olarak az sayıda müşteri ile çalışan bankalarda bu grup içinde yer almaktadır.

⁵ AKGÜÇ, Orta ..., s.223-224.

⁶ FINDIKÇIOĞLU, s.28.

Yatırım bankaları esas itibarıyla yukarıda değindiğimiz iki müesseseden meydana gelmektedir.

Ekonomi politikasında önemli değişiklikler yapan ülkeler ile yabancı sermayenin hızlı bir şekilde girmeye başladığı ekonomilerde (yani yeniden yapılanma sürecine giren ülkelerde), merchant bank'lar için, bahis konusu olan ülkeler gelişme yolundaki gruba dahil olsalar bile, faaliyet imkanları artmış demektir. Investment trustlar için de belli bir gelişme seviyesine ulaşmış ekonomilerde rahat çalışma imkanları bulunabilecektir.

Yatırım bankalarını dar anlamda, devlet kuruluşlarının ve özel şirketlerin menkul kıymetler ihracını başlatan, bunlara garanti veren ve tedavülünü sağlayan kuruluşlar ve firmalardır diye tanımlayabiliriz.

Geniş anlamda yatırım bankacılığı, mevcut servetlerin transferi, esham ve tahvilatın tedavülü, menkul kıymetlerin yönetimi dahil sermaye teşekkülünün bulunduğu tüm işlemleri ve kuruluşları kapsar.

Bilindiği üzere, fon alışverişinin yapıldığı piyasaya sermaye piyasası denilmektedir. Bu piyasayı, tasarrufların sermaye fonlarını teşkil ederek yatırımlara yönelmesini sağlayan kurumlar, araçlar ve yöntemlerin tümü olarak tarif etmek mümkündür. Yatırım Bankaları, bu piyasanın en önemli kurumlarından biridir.⁷

Yatırım Bankaları, Investment Bank'lar veya Merchant Bank'lar bütün dünyada ticari bankalardan farklı bir konum içerisinde çalışmaktadırlar. Ülkemizde daha bu konunun farklılığı kendisini yeteri kadar ortaya koymamıştır. Hatta o kadar ki, kanuna göre, her ne kadar aralarında isim farkları olsa da, üzerinden mevduat tutmanın haricinde, bugün bir ticari bankanın yapabileceği herşeyi yatırım bankaları yapabilmektedir. Yatırım bankacılığında "no business action"

---

⁷ YALIM, s.95-96.

istenmektedir. Borsada, özel şirketleri borsaya götürme tekniğini kullanmaları istenmektedir.⁸

Yatırım Bankalarının çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

-Toptancılar

-Toptancılık ile büyük perakendeciliği birarada yapanlar

-Küçük perakendeciler.

Toptancılık, emtia piyasasından alınmış ve bir menkul değerinin tamamının, yatırım bankası tarafından ihraç eden şirket veya kamu kurumundan satın alınıp pazarlanması halini ve bunu pazarlayan yatırım bankasını ifade etmektedir. Toptancılar bir grup oluşturarak da çalışabilirler. Çoğu kez başvuru yolu budur. Grubun başı olan ve menkul kıymeti ihraç eden ile görüşmeleri yürüten organizatör, diğerleri ise iştirakçi olarak anılırlar.

Küçük perakendeciler, satış işini yüklenmiş olan bir gruba girerek menkul kıymeti kendi adına küçük paketler halinde satın alarak satar veya grubun üyelerinden birine bir risturn karşılığında yardımcı olurlar.

Aradaki tür olan, toptancılık ile büyük perakendeciliği bir arada yapanlar, diğer ikisini kombine ederek çalışırlar.⁹

2.2. Yatırım Bankalarının Fonksiyonları

Yatırım bankalarının fonksiyonlarını genel olarak şöyle sıralayabiliriz:

a. Tasarruf sahipleri ile menkul kıymetler ihracı yoluyla uzun vadeli

⁸ Güneş TANER, "Açış Oturumu Konuşması", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.15.

⁹ Ünal TEKİNALP, "Türk Hukukunda Kalkınma ve Yatırım Bankaları ile Merchant Banks Kavramları", **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: 31, Şubat 1985, s.468.

kaynak sağlar. Bu suretle kamu ve özel sektör kuruluşları arasında aracılık yapmak,

b.Faaliyetlerini dürüst, ekonomik ve etken bir şekilde yürüterek gerekli güven havasını yaratıp, sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunmak,

c.Menkul kıymetlerin geniş halk kitlelerine dağılımını kolaylaştırarak ekonomide mevcut servetlerin mülkiyetinin transferini sağlamak,

d.Gerek menkul kıymet ihracı yoluyla sermaye piyasasından fon talep etmek ve gerekse tasarruflarını menkul kıymetlere yatırarak sermaye piyasasına fon arz etmek isteyenlere danışmanlık yapmak,

e.Firmalara sermaye piyasası kanalıyla uzun vadeli fon sağlamak,

f.Menkul değerlere yatırım yapan tasarruf sahiplerinin çıkarlarını korumak¹⁰ ana para ve faiz ödemelerini garanti etmek,

g.Para ve sermaye piyasasında, döviz piyasasında, iskonto ve iştirak edilmesi,

h.Şirket birleştirme, dağıtma, tür değiştirme,

ı.Özelleştirme,

i.Şirket satın alınması,

j.Kredi için sendika teşkil edilmesi,

k.Underwrite yapmak,

l.Her türlü mal mukabili, vesaik mukabili akreditif açmak, kontr garanti vermek,

m.Teminat mektupları vermek-almaktır.

Bu sayılan fonksiyonlardan bir veya birkaçını yerine getirmek üzere Yatırım Bankaları kurulmuştur.

---

¹⁰ Türkel MINİBAŞ, "Yatırım Bankaları", *Para Dergisi*, 22.5.1990, s.15.

2.3. Yatırım Bankalarının Kaynakları

Yatırım Bankaları, fonksiyonlarını yerine getirirken şu fonları kullanılırlar.

- Kendi öz sermayeleri,
- İdarelerine tevdi olunan fonlar,
- Aldıkları borçlardan oluşan fonlarla faaliyetlerini sürdürürler.¹¹

3. KALKINMA, YATIRIM VE TİCARET BANKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Yatırım Bankalarının Ticaret Bankalarından Başlıca Farkları

Önemli iki noktada ticaret bankaları diğer aracı kurumlardan dolayısıyla yatırım bankalarından ayrılırlar. Ticari bankalar, çeke tabi mevduat nedeniyle kaydi para yaratırlar. Yatırım bankaları mevduat kabul etmeyen kuruluşlardır. İkinci önemli noktada ticaret bankalarının aktif ve pasifinin daha fazla olmasıdır. Atıldıkları sahalarda diğer mali aracı kurumları ya geride bırakmakta ya da pasif hale getirmektedirler. Bugün ticaret bankaları her türlü mevduatı toplayan ve birçok işi birarada yapan mali aracı kurumlardır. Yatırım Bankalarının sahası ise bu kadar farklı ve çeşitli değildir. Çünkü yatırım bankaları belli konularda ihtisaslaşmış bankalardır.

---

¹¹ YALIM, s.99.

Ticaret bankaları sermaye piyasasında çeşitli faaliyetlere giriştikçe yatırım bankalarının işlevlerinin bir kısmını yapmaya başlarlar. Sonuçta sermaye piyasası çok gelişmiş ülkelerde (örneğin A.B.D.) biraraya gelerek yatırım bankaları oluşturabilirler.

Yatırım bankalarının, ticaret bankalarından farklılıklarını şu şekilde sıralayabiliriz.

-Yatırım Bankaları, kendi öz sermayeleri, idarelerine tevdi olunan fonlar ve adıkları borçlar ile faaliyetlerini yürütürler.

-Ticaret bankaları gibi mevduat toplamazlar.

-Yatırım Bankaları, ticaret bankalarının aksine kredi vermezler. Dolayısıyla, para ve kredi yaratma görevlerini yapan banka, yatırım bankalarını kapsamaz.¹²

3.2. Kalkınma Bankalarının Ticaret Bankalarından Farkları

Kalkınma Bankaları ile Ticaret Bankaları arasındaki en önemli fark, ticaret bankalarının kalkınma fonksiyonunu da yerine getirmelerinin şart olmasına rağmen, bu fonksiyonu yerine getirmeyen bir banka kalkınma bankası olarak nitelenememektedir.

Ticaret Bankaları, kalkınma fonksiyonuna dahil bazı hizmetleri yapmalarına rağmen, ticaret bankalarının bu fonksiyonu yerine getirmelerinin uygun olup olmaması tartışmalı bir konudur.¹³

Ticaret Bankaları'nın, Kalkınma Bankacılığı'nın fonksiyonlarını yerine getirmesi pek mümkün görülmemektedir. Çünkü ticaret bankalarının fonları kısa vadeli. Bunun yanında personel ve idarecileri genellikle kısa vadeli risklere göre yetiştirilmiştir. Kalkınma

¹² YALIM, s.96.

¹³ YALIM, s.98.

Bankaları'nın taşıdığı risklere genellikle yabancıdırlar. Ticaret bankaları birinci derecede kâr unsuruna önem vermektedirler. Oysa Kalkınma Bankacılığı'nın ilk devirlerinde bu unsur ikinci planda yer alabilir. Gelişmekte olan ekonomilerde müteşebbislik, teknik ve idari bilgide en az yatırım kredisi kadar önemli ve gereklidir. Ticaret bankalarının teşkilatı bu bilgi ve yardımı temin edecek şekilde kurulmamıştır. Bu nedenle ticaret bankalarının kalkınma bankacılığının fonksiyonlarını yerine getirmeleri beklenemez. Nitekim bütün gelişen ekonomilerde nisbeten gelişmiş bir ticari bankacılık sektörü mevcut olmasına rağmen, kalkınma bankaları ayrı bir teşkilat olarak kurulmuştur.¹⁴

3.3. Kalkınma Bankalarının Yatırım Bankaları ile Farkları ve Benzerlikleri

Yatırım Bankacılığı ile Kalkınma Bankacılığı arasında esas amaç bakımından bir fark yoktur. Her iki bankada sermaye birikiminin artması için çalışmaktadırlar. Ancak yatırım bankacılığında iş sektörüne kanalize edilen fonlar sermaye piyasasından, yani tasarruf sahiplerine inilerek temin edilmesine karşın, kalkınma bankacılığında sermaye piyasasının olmaması veya mevcut piyasanın fonksiyonunu yerine getirememesi sebebiyle iş sektörüne aktarılması, arzulanan fonlar bizzat Kalkınma Bankaları'nın öz varlıklarından veya idaresi kendilerine bırakılan kaynaklardan temin edilmektedir. Buna ilaveten yatırım bankacılığında birinci gaye kârlılık olduğu halde kalkınma bankacılığında birinci gaye kârlılık olmayabilir.

¹⁴ Metin TOKPINAR, "Türkiye'de Yatırım Bankacılığı", IV. Seminer (Bankacılık Semineri), Produktivite Kurumu Yayını, İstanbul, 1968, s.163-164.

Kalkınma Bankaları gerek portföyündeki hisse senetlerini doğrudan doğruya satarak ve gerek underwriting mekanizması ile diğer şirketlere ait menkul kıymetleri piyasaya arz ederek sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunurlar. Sermaye piyasasının tam gelişemediği ülkelerde kalkınma bankaları, yatırım bankalarının bir fonksiyonu olan portföy idaresini yapamamaktadır.

Kalkınma Bankaları sermaye piyasasının olmadığı veya iyi gelişemediği ekonomilerde faaliyet göstermekte ve gelişme sağlandıkça yatırım bankacılığına kaymaktadır.

Kalkınma Bankaları ile Yatırım Bankaları arasındaki fark ve benzerlikleri şu şekilde maddeler halinde sıralayabiliriz:

-Yatırım Bankaları aracılığı ile iş sektörüne kanalize edilen fonlar, sermaye piyasasından temin edilir. Kalkınma Bankalarının plasmanlarının kaynağını genellikle kendi sermayeleri ile idaresi kendilerine bırakılan fonlar oluşturur.

-Kalkınma Bankaları'nın en önemli mali fonksiyonu orta ve uzun vadeli kredi vermektir. Yatırım Bankaları doğrudan doğruya kredi vermemektedirler.

-Gelişmekte olan ülkelerde Kalkınma Bankaları, sermaye piyasasının gelişimini sağlamak üzere, Yatırım Bankalarının bazı fonksiyonlarını yerine getirmektedirler.

-Kalkınma Bankası'nında Yatırım Bankası'nında esas uğraşı, sermaye birikiminin artmasıdır.¹⁵

---

¹⁵ YALIM, s.98.

II. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1. DÜNYADAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

Bugünkü anlamında olmamakla birlikte kalkınma bankalarının ilk örneklerine rastlanmaktadır. Milattan 3000 yıl önce Mezopotamya’da “Tapınak Bankaları”nın olduğu öğrenilmiştir. Kalkınma Bankalarının en ilkel örneğini oluşturmuştur. Bu gibi örneklerle rastlanmaktadır. Kalkınma Bankacılığı’nın 19.yüzyıl sonlarında izlerine rastlanmaktadır. Bu zamana kadar küçük ölçekli ve aile şirketi durumunda olan kuruluşlar giderek büyümüştür. Dolayısıyla işlerin büyümesi ile uzun vadeli sermayeye olan ihtiyacın artması, ticari bankacılığın yetersiz kalması sonucunu doğurmuştur.

Kalkınma Bankaları’nın dünyadaki ilk denemelerine baktığımızda Fransa’da 1852 yılında kurulan “Societe Cenerde Credit Mobilier” adlı banka yatırıma katkıda bulunan bankaların öncülüğünü yapmıştır. Credit Mobilier, yeni kurulan şirketlerin hisse senetlerini ve çeşitli tahvillerini kendi adına satın aldıktan sonra piyasaya sunma yöntemini ilk olarak uygulamıştır.¹⁶

Credit Mobilier dünün Avrupa’daki yatırım bankalarının, bugün ise gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınma bankalarının prototipini oluşturmaktadır. Birincisi kısa ömürlü olmuş, fakat etkileri dünyada görülmüştür.

Fransa’daki bu ilk Kalkınma Bankası örneği ile tüm memleketlerde benzer kurumlar kurulmuştur.

---

¹⁶ Burhan ULUATAM, *Bankacılığın Tekamülü*, Ankara, 1957, s.238.

Bugün Fransa'da "Credit Nationale" Sınai Kalkınma Bankası görevini yapmaktadır. Bunun dışında Bölgesel Kalkınma Bankaları Societes de Development Regional, bölgesel kalkınmayı sağlayan kurumlardır.

1902 yılında Japonya'da bir kurum kurulmuştur. Büyük ölçüde devlet desteğine sahip orta ve uzun vadeli krediler açabilmektedir. Aynı zamanda kamu ve özel kesimin çıkardığı menkul değerlerin ihracında aracılık görevi yapmaktadır.

Belçika'da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan The National Industrial Credit Comparation, tarım, sanayi ve ticari kesime orta ve uzun vadeli kredi verir. Sermayesinin %50'si devlete ait olup, Kalkınma Bankası gibi çalışmaktadır.

Hollanda'da "De National Investerina Bank" Kalkınma Bankası gibi çalışır. Sermayesinin çoğu kamuya aittir. Sanayiye orta ve uzun vadeli kredi verir. Finansal yönden zor duruma düşen firmalara hükümet desteği ile kredi verir.

İtalya'da ise endüstrinin yeniden yapılanması için 1930'lardan sonra zora düşenleri kurtarmak için kurulmuştur.

Rusya'da 1917 devrimi ile Çarlık döneminin bankaları kapatılmıştır. 1930 yılında yapılan reform ile belirli alanlardaki yatırımlara kredi açmakta yetkili dört ihtisas kurumu faaliyete geçmiştir.¹⁷

İngiltere'de ise kalkınmanın finansmanında diğer Avrupa ülkelerine göre ayrıcalık vardır. İngiltere diğer ülkelere göre sanayi devrimine çok daha önce başlamıştır. Sanayi devrimi, gelişmiş küçük işletmelerin yarattıkları fonlarla, otofinansman ile büyümüşlerdir. İngiltere'de "Endüstri İçin Özsermaye Kurumu" 1976 yılında kurulmuştur.

---

¹⁷ Turan ÇADIRCIOĞLU, "Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri", Maliye Tetkik Kurulu, No: 1594, 1973, s.13.

İngiltere’de kısa vadeli finans işleriyle uğraşan ticari bankaların yanında, sabit sermaye yatırımlarına fon sağlamak için menkul kıymet emisyonu ile uğraşan kurumlar (Insue Houses, Underwriters, Investment Trusts) gelişmeye başlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ise, büyük ölçekli ulaşım sistemlerinin ve hizmet kuruluşlarının (demiryolları, madencilik, elektrik şirketleri) tesisi ile bu alanda meydana çıkan sermaye gereksinimi, bu kuruluşların hisse senedi ve tahvil çıkarması yolu ile çözümleniyordu. Gittikçe faaliyetlerin uzmanlaşması gereğinden hareket edilerek yatırım bankaları kurulmuştur.

Bugünkü modern anlamda Kalkınma Bankaları “Dünya Bankası” ile gelişmiştir. Milletlerarası Yeniden Yapılanma, Yapma, Yeniden İnşa Etme ve Kalkınma Bankalarının amacı 1929 buhranı ardından 1940 İkinci Dünya Savaşı’nın neden olduğu çöküntülerin atlatılması ve Avrupa’nın yeniden imar ve inşa edilip kalkındırılmasıdır. 1948 Marshall Planı ile bu amaçlar yerine getirilememiş ve çalışma sahası gelişmekte olan ülkelere yönelterek, bu ülkelerin kalkındırılması projelerin teknik yardım ve finansal destek sağlama şekline dönüştürülmüştür.

“Merchant” kelimesi, bankacılıkta uğraşan “tacir”den gelmektedir. Bu tür bankacılık ticari faaliyet yanında birde bankacılıkla uğraşan ve uğraşma zorunluluğu ile karşılaşan bazı büyük tacirlerce başlatılmıştır.¹⁸

Merchant Bank, İngiliz banka hukuku ve bankacılık literatüründe kullanılan bir deyimdir. Merchant Bank’ın geleneksel faaliyet alanı kabul kredisi vermek, başka bir deyişle, bir komisyon karşılığında “kabül”ünü satmaktır.

Merchant Banking kavramı 17. yüzyıl Hollanda’sında gelişmiştir. Bu dönemde Hollanda’nın belli başlı tüccarları ticaretle biriktirdikleri

¹⁸ TEKİNALP, s.466.

sermayelerini emtiadan kağıda çevirmeye başlamışlardır. Fazla biriken sermaye ve itibarlarından dolayı bankerlik görevi yapmaya başlamışlardır.

Bu bankalar itibarlarını kanun koyucunun ortaya koyduğu güvenden almazlar, kendilerinden alırlar. Bu tacir bankaları diğer tür bankalardan ayıran en önemli unsur, bunlarla iş yapan kişilerin riski kendilerinin almasıdır. Bunlara kaynaklarını getirenler profesyonel kişilerdir. Bir ortaklık anlaşması yaparlar. Karşılığında bir kâr elde etmek için yapılan ticari işlemdir. Bu bankalar acceptance'ı geliştirmişlerdir. Yani kendi avall'leriyle, kendi imzalarıyla başka yerdeki tacirlere giden kağıdın bir malın karşılığı olduğunu belirlediler. Bu zamanımıza akretif olarak gelmiştir.

Daha sonra bunlar harpleri finanse etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'na doğru Türkiye'de de bunlar vardır. Galata Bankerleri 19. yüzyılda Ortadoğu'nun önemli Merchant Bankerleri'dir. 19.yüzyılda Hollanda'dan sonra 20. yüzyılda İngiltere'ye geliyor. Sonra Amerika'da da bunları görüyoruz. Amerika'dakiler Investment Bank adını alıyorlar. Buradaki yatırım bankası, yatırım kelimesi, müteşebbis anlamında alınmalıdır. Giderek 20.yüzyılda bu bankaların konsorsiyum bankacıları riskleri dağıtma bazında, underwriting, sponsorcapital giderek zamanımızda şirketlerin birleştirilmesi, şirketlerin satılması, satın alınması, yatırım projelerinin finansmanı ve global-banking, dünya boyunca bankacılık diyebileceğimiz 24 saat bankacılık yapmaktadır. Sistemin büyüklüğünün menfaati için sınırlar konmaktadır. Bunlar T.C. Merkez Bankası'nda koyduğu pozisyon sınırlarıdır. Bir bankanın bir gün sonunda alacağı pozisyon onun özvarlığıyla, kaldırabileceği risk kadar olur.¹⁹

¹⁹ Vural AKIŞIK, "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.62-64.

İşletmelerin fon ihtiyacı, sanayi devrimi ile birlikte artmıştır. Fon talebinde bulunan sınai ve ticari şirketlerle, tasarruf mevduatı dışında gelir sağlamak isteyen fon arz edenleri biraraya getirecek mali aracı kuruluşların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bu amaçla faaliyette bulunan bankalar kurulmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan sermaye gereksinimlerini, hisse senedi ve tahvil çıkararak karşılamışlardır.

2. TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

17.2.1923-3.3.1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan I.İktisat Kongresi'nde Kalkınma Bankaları'na olan ihtiyaç gündeme getirilmiştir. Kongreye katılan gruplar arasında sanayi grubu, sanayi kesimine finansman sağlayacak sanayi bankalarının kurulmasını dile getirmiştir. Bu bağlamda 19.Nisan.1925'de 633 Sayılı yasa ile Türkiye Sınai ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu bankanın kuruluş amaçlarını şöyle sıralayabiliriz.

- Türkiye Sınai ve Maadin yönetimine bırakılan sınai işletmeleri, bu işletmeler kendi kendine yaşayabilir hale gelene kadar yönetmek,
- Bazı sınai işletmelerin kuruluşuna katılmak ve onları yönetmek,
- Madencilik imtiyazları elde etmek ve yönetmek,
- Türk sanayicileri ve madencilerine kredi vermek,
- Kuruluş amaçlarına uygun her türlü bankacılık faaliyetleri ile uğraşmak.

Bunlara ilave olarak sözkonusu bankaya anonim şirketler oluşturma ve mevduat toplama imkanları da sağlandı.

Bankanın özkaynaklarının sınırlı oluşu gibi sebeplerle gerçek anlamda bir kalkınma bankacılığı yapamamıştır. 1930'da Ankara'da

yapılan sanayi kongresinde yeni bir kuruluş oluşturulması ihtiyacı gündeme getirilmiştir. Türkiye Sınai ve Maadin Bankası, daha ziyade bir sanayi holding şirketi gibi çalışmak zorunda kalmıştır.²⁰

Bankanın işletmecilik fonksiyonu 3.7.1932 tarih ve 2958 Sayılı Kanunla Devlet Sanayi Ofisine, bankacılık faaliyetini de 7.7.1932 tarih ve 2064 Sayılı Kanunla bankanın statüsünde gerekli değişiklikler yapılmak suretiyle Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası'na devrederek Türkiye Sınai ve Maadin Bankası fesh edilmiştir.

Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası'nın kuruluş amacı, makina, sanayi, inşaat malzemesi üzerine kredi açmak, sanayiye işletme kredisi vermek, küçük sanayi arasında karşılık esasına dayanarak kurulacak kredi kurumlarına, mağaza, depolama, tamirhane ve imalathanelere kredi sağlamak, ulusal sanayinin hammadde bulmasına aracı olmak vb.'dir.

Banka 1932 yılında hazırlanmaya başlanan, 1934'te yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planında, ekonomik gelişmenin özel sektör aracılığı ile sağlanması görüşü yerine devletçilik görüşünün önem kazanması ve kaynaklarının sınırlı olması nedeni ile 3.6.1933 tarih ve 2262 Sayılı Kanunla Sümerbank'a devredildi.²¹

Türkiye Sanayi Kredi Bankası ve Devlet Sanayi Ofisi birleşerek Sümerbank oluşturulmuştur. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın gerçekleşmesi için kurulmuştur. Belli başlı kuruluş fonksiyonları devralınan fabrikaları işletmek, yeni projeler hazırlamak, yeni iştiraklere katılmak, bankacılık işlemleri yapmaktır. Ülkenin enerji ve maden ihtiyacını karşılamak üzere 20.Haziran.1935 tarih ve 2985 Sayılı Kanunla Etibank kurulmuştur.

²⁰ Avni ZARAKOĞLU, *Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, No: 61, Ankara, 1974, s.18.

²¹ Selçuk ABAÇ, "Türkiye'nin Sanayileşmesinde Bankaların Rolü", *Cumhuriyetin 50. Yılında Sanayileşme ve Sorunları Semineri*, S.B.F. Yayını, Ankara, 1973, s.534.

Türkiye’de 1948 Marshall Planı ile yardım alması ve yeni liberalleşme hareketinin paralelinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında savaşın tahribatını gidermek amacıyla kurulan Dünya Bankası, TSKB’nın kuruluşunda önemli rol oynamıştır. Dünya Bankası’nın kuruluşundan sonra Kalkınma Bankaları yaygınlaşmıştır. Az gelişmiş ülkelerin sanayileşmeleri ve kalkınmalarında yetersiz durumda kalan ülke içi kaynakların dıştan uzun vadeli kaynaklarla desteklenmesi gereğinde savaş sonrasında belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Kaynak transferine aracı olmak üzere Kalkınma Bankası modeli seçilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı özel bir Kalkınma Bankası’nın kurulmasını öngörmüştür. Bu amaçla 1963 yılında 1315 Sayılı Kararname ile altı tane ticaret bankası tarafından 40 milyon TL. sermaye ile Sınai Yatırım Kredi Bankası kurulmuştur.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Kamu İktisadi Teşebbüslerinin şiddetle eksikliğini duydukları orta vadeli krediye ihtiyaçlarının karşılanması için, Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin fonlarını toplayacak bu fonları tek elden idare edecek bir bankanın kurulması öngörülmüştür. Devlet Yatırım Bankası (DYB) bu kurumlardandır. Devlet Yatırım Bankası, İktisadi Devlet Teşebbüsleri’nin plan hedeflerine uygun karara bağlanmış yatırımları için gerekli kredileri sağlamak, gerektiğinde bu amaçlı garantiler vermek üzere 441 Sayılı Kanun ile 1964 yılında kurulmuştur. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi ve ekonominin dışa açılmasının benimsenmesiyle Devlet Yatırım Bankası, Bakanlar Kurulu’nun 17.6.1987 tarih ve 87/11914 Sayılı kararı ile Türkiye İhracat ve Kredi Bankası A.Ş. (EXIMBANK) adıyla yeniden düzenlenmiştir.²²

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın öngördüğü Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESIYAB) 13 Sayılı kanun hükmünde kararname ile 1 milyar TL. sermayeli olarak, 1975 yılında kurulmuştur. Kuruluş

²² AKGÜÇ, “Kalkınma ...”, s.18.

amacı olarak, Türkiye'nin hızla ve yurt düzeyine yaygın sanayileşmesini hedeflemektedir. DESİYAB Çok Ortaklı, Halka Açık Anonim Şirketlerin, yurt dışında çalışan işçilerin kurdukları bir bankadır. Bu kapsamda "Halk Sektörünün" Kalkınma Bankası'dır diyebiliriz. DESİYAB kuruluş amacını gerçekleştirmek üzere şu çalışmalarını yapmaktadır.

- Birikimleri özendirmek ve fon sağlamak,
- Yatırım girişimlerine her türlü teknik yardımda bulunmak,
- Sanayi yatırımlarını ve işletmelerini finanse etmek,
- Yatırımcı ve işletmeci girişimlerin kurulmasına öncülük etmek ve sermayelerine iştirak etmek,
- Kaynaklarını uzun süreli kalkınma planı ve yıllık programların hedeflerine ve toplum yararına uygun yatırımlara yöneltmek ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaktır.²³

1933 yılında çıkarılan kanunla bankalar, ticaret, tasarruf ve yatırım bankaları şeklinde ayrılmıştır. Yatırım bankacılığı işlevlerini yürüten bu kuruluşlar, menkul değer ihracında %90 paya sahiptir.

Yatırım Bankacılığı'nın ülkemizdeki geçmişi çok yenidir. 1983 yılında Kastelli Krizi'ni atlattık. Daha sonra 1984-1985 yıllarında bankacılık sektörü altın yıllarını yaşadı. 1986'da bankalarımız %2.25 primle döviz aldılar, sattılar. Böylece bankacılık oldukça güzel bir meslek haline geldi. Herkes o dönemde banka sahibi olmak istedi. Hazine'nin kuyruğunda, onlarca, yirmilerce insanlar gruplar oluşturmaya başladı. Sistemin açık olduğu, girişin serbest olduğu ilan edildiğinden, nasıl bir çözüm bulunması konusunda düşünmeye başlanılmıştır.

Kastelli krizinin, mevduatın riske edilmediği bir çözümün bulunmaya çalışılması gözönünde bulundurularak, mevduatı riske etmeyen bir bankacılık kuruluşu bulunmaya çalışıldı. Bu durumda hem insanlar memnun edilmiş olacak hem de sistemin kapalılığının ortadan kaldırılması konusunda yeni birşey keşfedilmemiş ancak bu konuda

²³ Tecer ÖCAL, **Para ve Banka**, Anadolu Üniversitesi Yayını, 1987, s.37.

yatırım bankacılığının çözüm olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda mevduat bankacılığına müsaade edilmediği, yatırım bankası olarak banka kurabilecekleri, böylece performansının görülmek istenmesi ön plana geçmiştir. Yatırım Bankacılığı olayı böylece başlamıştır.²⁴

Bazı görüşlere göre ise, ilk yatırım bankası Sınai Yatırım Kredi Bankası'dır. Bu konuda şöyle bir görüş vardır. "Her ne kadar resmi adında Kalkınma kelimesi yerine yatırım ve kredi ibaresi yer almış ise de bu müessese 1968 yılından sonra gerçek bir Kalkınma Bankası organizasyonu kurmuş, 1974'ten itibaren ise Kalkınma Bankası olarak çalışmanın gerçek şartlarına kavuşmuştur."²⁵

Ülkemizde 1988 yılında yabancı kuruluşla yatırım bankacılığı oluşturulmuştur. 1.3.1988 tarihinde ülkemizin ilk gerçek yatırım bankası olan Yatırım Bank kurulmuştur. Tamamen yabancı sermayeli bir yatırım bankasıdır. Bundan önce temsilcilik düzeyinde faaliyette bulunan Trans-Arabian Investment Bank EC (TAIB)'nin bir kuruluşu olarak faaliyetini sürdürmektedir. Banka ikili bir bünyeye sahiptir. Hem bir banka, hem de uluslararası bir yatırım kuruluşudur. Ana faaliyet konusu, dış ticaret finansmanı ve yatırım bankacılığıdır.

İkinci olarak, yabancı sermaye ağırlıklı olarak Nisan 1988'de Türk Merchant Bank A.Ş. kurulmuştur. Bankanın sermayesinin %60'ı Bankers Trust Company, %30'u Türkiye İş Bankası, %10'u Dışbank'a aittir. Ticari ve Yatırım Bankacılığı alanında faaliyet göstermek üzere kurulmuştur.

1989 yılında Birleşik Yatırım Bankası kurulmuştur. %51'lik payı Türk sanayici grup ve diğer pay yabancı işadamlarına ait olmak üzere, yatırım bankacılığı faaliyetini yapmak için kurulmuştur. Bir Holding'e ait

²⁴ Yavuz CANEVLİ, "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı" **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.69-70.

²⁵ Yaşar FINDIKÇIOĞLU, "Kuruluşun 25. Yılında S.Y.K.B. ve Kalkınma Bankacılığı", **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988, s.18.

olmak üzere kurulan bir yatırım bankasında Tekten Yatırım ve Finansman Bankası'dır. Bu banka da 1989 yılında kurulmuştur.

1990 yılında da Avrupa Türk Yatırım Bankası kurulmuştur. Bu bankanın ortakları arasında ünlü finansman kurumları yer almaktadır. Sermayesinin %40'ı Baque Indosuez, %25'ini Generale Bank, %25'ini Amra Bank'a, %10'nu Societe Generale de Belgique oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞI

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ YERİ

Kalkınma en basit şekilde genel refah seviyesinin arttırılmasıdır. Bu kapsam içinde ilk akla gelen sanayileşmek olmaktadır. Sanayi sahasında yatırım yapmak, birçok faktörlere bağlıdır. Bu faktörlerden en önemlisi de sınai yatırım için gerekli kaynağın temin edilmesidir. Bu kaynak, öz varlık denilen müteşebbisin koyacağı sermayeden veya yabancı kaynak denilen uzun vadeli kredilerden temin edilebilir. Kendi özvarlıkları ile müteşebbisin gerekli yatırımları yapması oldukça güçtür. İktisaden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayiciler yatırım için gerekli olan fonları dış kaynaklardan sağlamaya çalışırlar.

Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde iş sektörünün kaynak ihtiyacı sermaye piyasasından temin edilmektedir. Bu arada sermaye piyasası, özel teşebbüsü ve özel sermayeyi esas alan karma ekonomilerde tasarrufları sermaye fonları teşkil ederek yatırımlara yönelmesini sağlayan kurullar, araçlar ve yöntemlerin tümünü kapsayan bir terimdir.

Sermaye piyasasının aracı müesseselerinden en önemlisi de yatırım bankalarıdır. Ekonomide biriken tasarrufların iş sektörüne aktarılmasını, gelişmiş ekonomilerde genellikle Yatırım Bankaları yapmaktadır.

Gelişmekte olan ekonomilerde sermaye piyasası teşkil edilmediğinden, iş sektörü yatırım için gerekli kaynakları bulmakta güçlük çekmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde, az da olsa bir sermaye birikimi vardır. Ancak, bu ülkelerde sanayi sahasında kârlı teşebbüslerin yeterli olmayışı, müteşebbislik ruhunun tam anlamıyla gelişmiş olmaması, teknik ve idari bilgi eksikliği gibi faktörlerden dolayı biriken tasarruflar, genellikle gayrimenkul, altın, ticaret gibi sahalara gitmektedir. Bu olumsuzlukları gidermek amacıyla gelişmekte olan ülkelerde Kalkınma Bankaları kurulmuştur.

Kalkınma Bankaları, sermaye piyasasının bulunmadığı veya iyi bir şekilde işleyemediği ekonomilerde faaliyet göstermektedir. Ekonomide sağlanan gelişmeye paralel olarak zamanla Yatırım Bankacılığına da kaymaktadırlar.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının geniş açıklamalarına geçmeden önce Türk Finans sistemi içindeki yerlerine değinmek yararlı olacaktır.

1. TÜRK FİNANS SİSTEMİ

Türk Finans Sistemi, fon sunucu ve fon kullanıcı kesim ile finansal kurullar, finansal enstrümanlar ve finansal kurumlardan oluşmaktadır. Finans sisteminin en önemli unsuru finansal kurumlardır. Zaman zaman finans sistemi ile finans kurumları eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. T.C. Merkez Bankası raporlarında finans sistemi veya mali kesim şu şekilde sınıflandırılmaktadır.

A. Bankacılık Kesimi

a. Parasal Yetki Kurumları

1. T.C. Merkez Bankası

2. Hazine

b. Mevduat Bankaları

1. Kamu Mevduat Bankaları

2. Özel Mevduat Bankaları

B. Diğer Mali Kuruluşlar

a. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

b. Sosyal Güvenlik Kurumları

c. Sigorta Şirketleri

d. Kooperatifler

e. Toplu Tasarruf Kuruluşları

Sistemi tamamlayan, borsa ve aracı kurumlar, leasing, factoring ve forfarting gibi kurumlarda bulunmaktadır.²⁶

Türk Banka Sistemi içerisinde Bakanlar Kurulu'nun 16.12.1983 tarih ve 83/7506 Sayılı Kararının ve buna bağlı olarak Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın ve T.C. Merkez Bankası'nın belirlediği esaslar doğrultusunda kurulan "Özel Finans Kurumları" yani faizsiz çalışan bankalar sistem dışında tutulmaktadır.²⁷ Bunun yanında Türk Finans Sisteminde, diğer mali kuruluşlar başlığı altında yer alan Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Türk Banka Sistemi'ne dahil edilecektir.

Türk Banka Sisteminde yer alan bankaları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

-Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)

-Ticaret Bankaları

²⁶ Tecer ÖCAL, "Bankacılık Sektörü", Türkiye Ekonomisi (Sektörel Gelişmeler), Türkiye Ekonomi Kurumu, 1992, s.147.

²⁷ Servet EYÜPGİLLER, Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı, Hukuk Fakültesi, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s.43.

-Kalkınma Bankaları

-Yatırım Bankaları

Gelişmiş ülkelerdeki sermaye piyasasının en önemli araçlarından birisi, Yatırım Bankaları'dır. Genellikle belirli büyüklüğün üzerindeki menkul değer ihraçları ile ilgilenirler. Bunun yanında, büyük firmaların hisse senedi ve tahvil ihraçlarını üstlenirler. Amaç, kredi riskine girmeden ücret ve komisyon geliri sağlamaktır.²⁸

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarını desteklemek, gelişmiş ülkelere sağlayacakları sermaye ve teknoloji transferlerini ilgili ülkelere aktarmak üzere Kalkınma Bankaları kurulmuştur.²⁹

2. TÜRK FİNANS SİSTEMİNDE YER ALAN BANKALAR

Sistemdeki banka gruplarını kesin çizgilerle birbirinden ayıramayız. T.C. Merkez Bankası hariç olmak üzere, diğer bankaların fonksiyonları bazı yönlerden birbirine karışmıştır. Türk banka sisteminde yer alan bankaları bir Tablo:1'de şu şekilde gösterebiliriz.

---

²⁸ Cumhuriyet FİRMAN, "Uluslararası Sermaye Piyasası ve Bankalar Semineri" (Tebliğ), 24-25 Ekim 1983, Altınyunus-Çeşme, sayfa numarasız.

²⁹ FİRMAN, sayfa numarasız.

Tablo: 1
Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar

1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası		1
2. Ulusal Ticaret Bankaları		37
A.Kamusal Sermayeli Bankalar	6	
B.Özel Sermayeli Bankalar	31	
3. Diğer Ticaret Bankaları		20
A.Türkiye’de Kurulmuş Bankalar	9	
B.Türkiye’de Şube Açan Bankalar	11	
4. Kalkınma ve Yatırım Bankaları		12
A.Kamusal Sermayeli Bankalar	3	
B.Özel Sermayeli Bankalar	9	
a)Ulusal Sermayeli Bankalar	6	
b)Yabancı Sermayeli Bankalar	3	
TOPLAM		70

Kaynak: TBB, Bankalarımız 1992, Ankara, 1993.

Türk Banka Sistemi, oligopolistik bir yapıya sahiptir. Pazarın %50’ye yakınına 3-5 banka egemendir.³⁰

Mali piyasalarda faaliyet gösteren bankaları, çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Sermaye yapılarına göre; kamu ve özel bankalar, verdikleri hizmetlere göre; ihtisas bankaları, universal bankalar, işlemlerin hacmine göre; perakende ve toptancı bankalar, finanse ettikleri sektörlerle göre; ziraat, konut vs. bankaları, mevduat

³⁰ İsrail AYDIN, “Türk Bankacılığında Kamu Kesiminin Ağırlığı ve Sektörün Oligopolcü Yapısı”, **Maliye Yazıları Dergisi**, 22 Ocak/Şubat 1990, s.19.

kabul edip etmemelerine veya sermaye piyasasında faaliyet gösterip göstermediklerine göre; ticaret ve yatırım bankaları diye sınıflandırılabilir.

Yatırım Bankaları, klasik ayırma göre yatırımları finanse etmek, sermaye piyasasında faaliyet göstermek ve danışmanlık yapmak, portföy yönetimi, şirket birleşmesi gibi çeşitli hizmetler vermek amacıyla kurulmuştur. Yatırım Bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde Kalkınma Bankaları ile birlikte anılmaktadır. Her iki bankada, ağırlıklı olarak sanayinin finansmanına hizmet etmek üzere kurulmuşlardır. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın amaç birliğine rağmen, kuruluş yapıları, faaliyet konuları ve yatırımları finans ediş şekilleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklara şu şekilde değinebiliriz:

Kalkınma Bankaları, devlet tarafından veya devlet desteğiyle kurulmaktadır. Yatırımların finansmanında kullanılan fonlar özkaynaklardan veya yönetimi kendilerine bırakılan fonlardan ya da yurt dışından temin edilmektedir. Kâr sağlamak birinci amaçları değildir. Özel sektöre ait olsalar bile faaliyetleri ağırlıklı olarak ülkenin kalkınma politikasına göre şekillenmektedir.

Yatırım Bankaları ise genellikle özel sektör tarafından kurulmaktadır. Yatırımları, yurt içi ve yurt dışı mali piyasalardan temin edilen fonlarla finanse etmektedirler. Aynı zamanda serbest piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek mali hizmetler vermektedirler.³¹

---

³¹ Mehmet ÇEKİNMEZ, "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.73.

3. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ KURULUŞU

Ülkemizde Kalkınma ve Yatırım Bankacılığının geçmişi 1950 yılına kadar uzanmaktadır. Ticari bankalar ortaklığı ile kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, faaliyet gösteren ilk kalkınma bankasıdır. Özel sanayi sektörünün kurulup gelişmesi için mali ve teknik yardım olanakları sağlamak ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Dünya Bankası kredilerinin dağıtımını üstlenmek üzere kurulmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen ilkeler doğrultusunda ekonominin ihtiyaçlarını sağlayacak, orta ve uzun vadeli krediler sağlayacak, Kalkınma ve Yatırım Bankaları kurulmuştur. 1963 yılında Sanayi Yatırım Kredi Bankası kuruldu. 1964 yılında KİT'lerin orta vadeli kredi ihtiyacını karşılamak üzere Devlet Yatırım Bankası kuruldu. 1987 yılında Türkiye İhracat ve Kredi Bankası (EXİMBANK) olarak yeniden düzenlendi. Bu şekli ile ihtisas bankası şekline dönüştürülmüştür. 1975 yılında Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) kuruldu. 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. adını aldı. Ayrıca 1933 yılında Belediyeler Bankası olarak kurulan kurum 1945 yılında İller Bankası adını almıştır. Bu banka bir kalkınma bankasından çok yerel yönetimleri finanse eden özel bir ihtisas bankası niteliğini taşımaktadır.³²

4. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARIYLA İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER (MEVZUAT)

Finans sistemi, bir takım kanunlar, tebliğler, kararnameler ve örf ve adetlerle düzenlenmiştir. Bunlar arasında başta Bankalar Kanunu

³² ÇEKİNMEZ, s.74.

olmak üzere, Sermaye Piyasası Kanunu, Ödünç Para Verme İşleri Kanunu, T.C. Merkez Bankası Kanunu sayılabilir. Tebliğler, kararnameler, örf ve adetlerde önemli yer tutmaktadır. Bu arada konumuz gereği en önemli yeri Bankalar kanunu tutmaktadır. Kanunda “Kalkınma ve Yatırım Bankaları” olarak ele alınmıştır.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarına mevzuatımızda ilk kez 23.6.1959 tarih ve 7129 Sayılı Bankalar Kanunu’nun 4863 maddesinde yer verilmiştir. Daha sonra bu kanuna 1962 yılında 123 Sayılı Kanunla Ek 3 ve Ek 4’üncü maddeler ilave edilmiştir. 512 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunlarla Kalkınma ve Yatırım Bankalarının faaliyetleri düzenlenmiştir. Böyle bir düzenlemeye gidilmesinin gerekliliği arasında şunları sayabiliriz:

-Kalkınma bankalarının gelişmekte olan ülkelerde İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başarılı uygulamaları görülmüştür,

-Kalkınma bankalarının gelişmiş ülkeledeki yatırım bankalarıyla özdeş olması,

-Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası’nın ülkede başarılı bir örnek olması,

-Ekonominin sektörlerinde bu bankalara ihtiyacın olması.

123 Sayılı kanunun gerekçesinde Bankalar Kanunu’nun mevduat koruyucu bir kanun olması nedeniyle bu amaca yönelik çeşitli maddeler içerdiği belirtilmektedir. Mevduat kabul etmeyen kalkınma bankalarının bu tür maddelere tabii olmaları halinde fonksiyonlarını yerine getiremeyeceklerinden, bu bankaların anılan kanun hükümlerine tabii olmalarının yersiz olduğu vurgulanmaktadır.

1985 yılında yürürlüğe giren 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 123 Sayılı Kanunla değişik 7129 Sayılı kanunun prensiplerini aynen muhafaza etmiştir. Ayrıca 13. madde ile Kalkınma ve Yatırım Bankalarının tahvil, fon, vb. menkul kıymet ve kıymetli evrak ihracı, sermaye piyasasından kaynak sağlamalarının mevduat sayılmayacağı

kabul edilmiştir. Madde 95 ile de bankaların diğer bankalardan kaynak sağlaması ve kredi verdikleri firmalardan para kabulü imkanı getirilmiştir.

3182 Sayılı Bankalar kanununda değişiklik yapılması; 24.5.1993 tarihli ve 3911 Sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu'nca 23.8.1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.³³

512 Sayılı KHK ile 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda Kalkınma ve Yatırım Bankalarıyla ilgili şu değişiklikler yapılmıştır. Kalkınma ve Yatırım Bankalarıyla ilgili, Bankalar Kanunu'nun 94. maddesinin 4.fıkrası (Yatırım Bankaları ve Kalkınma Bankaları'nın bankalardan ve kendi müstakrizlerinden genel esaslar dahilinde sağladıkları her türlü paralar mevduat sayılmaz.) metinden çıkarılmıştır. Buna karşılık "Sermaye Piyasası kanunu hükümlerine göre, Sermaye Piyasası araçları ihracı hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz" şeklinde yeni bir 4.fıkra düzenlenmiştir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Bankalar Kanunu'nun 92. ve 93. maddelerinde tanımlanmıştır. Madde 91'de, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın faaliyetlerine ilişkin olarak bu kanunda ve ilgili kanunlarda hüküm bulunmayan hususlarda düzenleme yetkisinin Bakanlar Kurulu'na verildiği belirtilmiştir. Diğer maddeler ilave olarak KHK ile Yatırım ve Kalkınma Bankaları'nın bu Kanun'un 10, 11, 12, 13, 14, 46. maddelerine de tabi olması kabul edilmiştir. Ayrıca talepleri halinde, bu bankaların mevduat kabul izninin T.C. Merkez Bankası'nın görüşü alınarak Bakanlar Kurulu'nca verileceği hükme bağlanmıştır.³⁴

³³ Resmi Gazete, 16.9.1993 gün 21700 sayılı, s.1.

³⁴ Sefa REİSOĞLU, "512 Sayılı KHK ile Bankalar Kanunu'nda Yapılan Başlıca Değişiklikler", **Bankacılar Dergisi**, TBB Yayını, Ocak 1994, s.15-19.

II. TÜRKİYE'DE KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ KURULMASINI GEREKTİREN KOŞULLAR VE KURUMSAL YAPILAŞMA

1950'li yıllardan günümüze kadar olan dönem ele alındığında, kalkınma çabaları içinde yatırımların finansmanının önemli bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu soruna çözüm olarak, ihtisaslaşmış mali kurumlar önerilmektedir.

1990'lı yılların öncesinde başlayan, dünya ekonomisi ve mali sistemdeki değişiklikler, sözkonusu yıllarda da devam etmiştir. Dünya ekonomisindeki değişiklikler ülkemizi de önemli ölçüde etkilemiştir. İktisadi gelişmeyi sürdürürken, dünyadaki değişimleri de izleyebilmek önem taşımaktadır.

Öncelikle yıllar itibariyle, temel ekonomik göstergeler ele alınacaktır. Daha sonra yatırım kredilerinin kamuca desteklenme biçimleri ve kurumsal yapılaşma üzerinde durulacaktır.

1. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER VE KOŞULLAR

Sanayileşme ve kalkınma çabalarına, II. Dünya Savaşı sonrasında yer verilmiştir. Bu yıllarda savaşın yaraları ancak sarılmaktaydı.

Tablo:2'de dönemler halinde, 1950, 1970 ve 1990'lı yıllara ait bazı temel ekonomik göstergeler ve koşullar ayrıntılı olarak verilmiştir. Verilen temel ekonomik göstergelerin dönemler arasında karşılaştırması yapılabilir.

Tablo: 2
1950, 1970 ve 1990'lar Türkiye'sine Ait
Bazı Temel Ekonomik Göstergeler ve Koşullar

	1950	1970	1990
1. Milli Gelir Artışı	düşük	yüksek	yavaşlama var
2. Reel Sektörlerin Gelişme Düzeyi	düşük	gelişme hızı kazanmış	önemli bir düzeye erişmiş
3. Şehirleşme Oranı	düşük	hızlı artış	hızlı ve %50 düzeyini aşmış
4. Kurumsal Gelişme Düzeyi	düşük	adımlar atılmış	yapı güçlendirilmekte
5. İç Tasarrufların Düzeyi	düşük	oldukça düşük	yeterli düzeye varmış değil
6. Dış Tasarruflardan Yararlanma	düşük	oldukça düşük	yabancı sermayeden yararlanma yeterli düzeye varmış değil
7. Yatırımların Teşvik Politikası	yok	yeni oluşturulmuş	mevcut
8. Mali Sektörün Gelişme Düzeyi	çok düşük	oldukça düşük	gelişme hızlanmış
9. Özel Bankacılık	başlangıç aşamasında	mevduat açısından gelişmiş	önemli düzeylere varmış
10. Sermaye Piyasası	mevcut değil	başlangıç aşamasında düzenleme yetersizliği var	kurumsal altyapı tamamlanmış
11. Faiz Politikası	idari kararlara tabi	idari kararlara tabi	serbest faiz politikası
12. Kur Politikası	idari kararlara tabi	idari kararlara tabi	serbest kur politikası
13. Dış Ticaret Rejimi	liberalleşme eğilimi var	idari kararlara tabi	liberalleştirilmiş
14. İhracatta Sınai Ürünlerin Payı	çok düşük	çok düşük	yüksek (%80'lerde)

Kaynak: İAV, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler, İstanbul, 1990

2. YATIRIM KREDİLERİNİN KAMUCA DESTEKLENME BİÇİMLERİ VE KURUMSAL YAPILAŞMA

1945-50 döneminde yatırım yapmak isteyen müteşebbisin isteklerini inceleyecek, projenin gerektirdiği orta ve uzun vadeli iç ve dış kredileri verebilecek bir mali kurum yoktu. Bu nedenle, girişimler değerlendirilemiyordu. Bu ülkemizde, bu alanda ihtisaslaşacak bir kalkınma bankasının kurulması gereğini ortaya çıkarmıştır.

1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası çok kısa süre faaliyet göstermiştir. Bunu saymazsak, ilk olarak 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Yatırımların finanse edilmesi için kamu tarafından sistemler ve mekanizmalar oluşturulmuştur. Aşağıda yer alan Tablo:3'de 1950-1990 döneminde faaliyete geçen kalkınma ve yatırım bankaları ve mali kurumlar yer almaktadır.

Tablo: 3
Yatırım Kredilerinin Kamuca Desteklenme Biçimleri ve Kurumsal Yapılaşma

Dönem	Dönemde Mevcut Mekanizmalar ve Kurumlar
I. 1950 Öncesi	Orta ve uzun vadeli kredilendirme için kamu destekli mekanizmalar yok Yatırımların finansmanı ile görevli ihtisas kurumu (bankası) yok (İller Bankası kapsam dışı tutulmuştur.)
II. 1950-1970 Dönemi	Kamu destekli mekanizmalar yok. Kalkınma yatırım bankaları var: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963) T.C.Turizm Bankası (1955-1988) Devlet Yatırım Bankası (1964-1987)
III. 1970-1990 Dönemi	Kamu destekli mekanizmalar var. -TCMB Orta vadeli reeskont mekanizması (1970) -Kur garantisi sistemi (1976-78) -Dış Krediler Kur Farkı Fonu (1984) -Faiz farkı iadesi ve kaynak kullanımını destekleme primi (1970) Mevcut Kalkınma-Yatırım bankalarına yeni ilaveler: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (Daha sonra Türkiye Kalkınma Bankası) (1976) Türkiye İhracat Kredi Bankası (1987) Yeni tür yatırım bankalarının kurulması Yatırımbank (1988) Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası (1988) Türk Merchant Bank (1988) Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası (1989) Birleşik Yatırım Bankası (1989) Avrupa Türk Yatırım Bankası (1989)

Kaynak: İAV, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler, İstanbul, 1990.

1950-1990 yılları arasındaki incelemede önemli olan tarih ve konulara şu şekilde değinebiliriz.

1970 yılında T.C. Merkez Bankası Kanunu'nun kabul edilmesi ile, orta vadeli senetler reeskonta kabul edilmeye başlanmıştır. 1950-70 döneminde, yatırımların finansmanı ile görevli mali kurumlar kurulmuştur. Ancak kaynak sorununa çözüm yaratamadığından, ticaret bankalarını da içerecek tarzda, mali sistemin bir bütün olarak ve T.C. Merkez Bankası reeskontuyla desteklenerek orta vadeli kredilendirme faaliyetine katılması 1970 yılından itibaren teşvik edilmiştir.

1976 yılında kamu tarafından, teşvikli ve öncelikli yatırımların desteklenmesinde kullanılan kur garantisi sistemi getirilmiştir. 1978 yılında bu kur garantisi sisteminin iptal edilmesi, birçok yatırım projesini ve girişimci kuruluşu zor duruma düşürmüştür. Ayrıca kamuya güveni sarsıcı rol oynamıştır.

1980 yılından itibaren faiz ve kur politikasında liberalleşme politikası izlenmektedir. Bu politika ile uygulanan stabilizasyon programının etkileri birleşince, yatırımcılar orta-uzun vadeli dış kredi kullanmaktan vazgeçmişlerdir. Yurt dışından, yatırımların dış finansmanı için sağlanan vasıflı kaynakların yatırımlara tahsis edilebilmesi, ancak 1984 yılında kamu tarafından ihdas edilen "Dış Krediler Kur Farkı Fonu"nun faaliyete geçmesinden sonra mümkün hale gelmiştir. Bu fon kapsamına alınan krediler çok büyük oranda mevcut Kalkınma ve Yatırım Bankaları aracılığı ile kullanılmaktadır.

1989 yılının son aylarında kamu tarafından yapılan düzenlemeler ile orta-uzun vadeli yatırım kredileri için kamu destekli mekanizmalara (T.C. Merkez Bankası orta vadeli reeskontu ile Dış Krediler Kur Farkı Fonu kapsamındaki krediler) sabit faiz uygulamasından vazgeçilerek 3 ayda bir değişken faiz esası getirilmiştir. Diğer bir ifade ile yatırımcılara, 5-8 yıl vadeli kredilerde kredinin ömrü boyunca sabit kalan faiz hadleri

yerine cari piyasa koşullarından etkilenecek değişken faiz oranları uygulanacaktır.³⁵

III. FAALİYETTE BULUNAN KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Faaliyette bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nı kamusal sermayeli ve özel sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bu bankalarla ilgili genel değerlendirme ve açıklamalardan sonra takip eden bölümde Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası ile Türkiye Kalkınma Bankası'nın geniş açıklamalarına yer verilecektir. Kamusal ve özel sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları şu şekilde sınıflandırılmıştır.

KAMUSAL SERMAYELİ KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

İller Bankası

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (*Türk Eximbank*)

Türkiye Kalkınma Bankası

ÖZEL SERMAYELİ KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

Avrupa Türk Yatırım Bankası

Birleşik Yatırım Bankası

Park Yatırım Bankası

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası

Tat Yatırım Bankası

Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası

Türk Merchant Bank

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası

Yatırım Bankası

³⁵ Ahmet DEMİREL, "Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990, s.42-44.

1. KAMUSAL SERMAYELİ KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

1.1. İller Bankası

Belediyeler Kanunu, belediyelerin imar etkinliklerini desteklemek üzere bir uzmanlık bankasının kurulmasını öngörüyordu. 23 Ekim 1933'te 2301 Sayılı Kanun ve 15 milyon TL. nominal sermayeyle Belediyeler Bankası kurulmuştur. Belediyeler Bankası 13.Haziran.1945 tarihinde 4759 Sayılı Kanun ile adı değiştirilerek İller Bankası olmuştur. Adının değiştirilmesi ile faaliyet alanları da genişletilmiştir. Faaliyet alanları arasında, belediyelerin yanında il özel idareleri, köyler ve bunların kuracakları birliklerde yer almaktadır.

İller Bankası, 1936 yılında kurulan Belediyeler İmar Heyeti'nin görevlerini de devraldı. Bu arada sermayesi 15 milyon TL.'den 100 milyon TL'ye çıkarılırken, gelir kaynakları arttırılmıştır.

İller Bankası'nın amacı, il özel idareleri ile belediye ve köy idarelerine ve bu idarelerin kuracakları birliklerle, bu idarelere bağlı, tüzel kişiliği olan veya olmayan, katma bütçeli idare ve kurumlara imar işleriyle ilgili konularda kredi ve teknik yardım sağlamaktır.³⁶ Bu belirtilen yerlerle ilgili işleri kolaylaştırmak için kendi tüzüğünde yazılı esaslara ve sözleşmelere göre İller Bankası kredi sağlamaktadır.

İller bankası, teknik ve mali hizmetlerinin yanısıra her türlü bankacılık işleride yapmaktadır. Bu alandaki görevlerinden biri bütçe vergi gelirleri ile Belediyeler Fonu, İl Özel idareleri Fonu, Mahalli İdareler Fonu gibi kamu fonlarından yerel yönetimlere ayrılan payları

³⁶ T.C. Turizm Bankası A.Ş. 15 Yıl Turizm Bankası A.Ş. (1962-1976), 1977, s.41.

dağıtmaktadır. Daha sonra 1981 yıllarında pay alınan vergilerin sayısı azalmıştır. Bunun yanında fonların sayısı artmış ve pay miktarları yükselmiştir. Ayrıca banka safi kazancının yüzde 30'u, köy kalkınma payı olarak ayrılmakta ve genel kurulda kararlaştırılan köylere eşit olarak dağıtılmaktadır.³⁷ Harita ve imar planı sektörlerinde önemli yere sahiptir.

İller Bankası, 1990 yılı sonuna kadar mevduat bankası olarak görevini sürdürmüştür. Bu tarihten sonra, kalkınma ve yatırım bankası olarak nitelenmiştir. Yerel yönetimlere verilen krediler önce mevduat bankaları hesaplarında görülürken, bu tarihten sonra Kalkınma ve Yatırım Bankaları hesaplarında görülmektedir.

İller Bankası, kamusal sermayeli bir kalkınma ve yatırım bankası niteliğine dönüşmüştür. Bundan dolayı Kalkınma ve Yatırım Bankası olarak açıklamalara yer verilmiştir.

1.2. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)

Türkiye İhracat Kredi Bankası, 25.3.1987 tarihli ve 3332 Sayılı Kanunla Devlet Yatırım Bankası'nın dönüştürülmesi ile tüzel kişiliğe kavuşmuş bir kurumdur.

Devlet Yatırım Bankası, 1964 yılında 441 Sayılı Kanunla iktisadi devlet teşekkülü olarak kurulmuştur. Hisse senedi satın almak veya sermayeye iştirak etmek suretiyle ve başka yollarla kamu ve özel sektör teşebbüsleri ile ortaklık kuramayacağından, esas amacı olarak iktisadi devlet teşekküllerinin yatırımları için gerekli kredileri sağlamaktadır.³⁸

---

³⁷ T.C. Turizm Bankası, s.41.

³⁸ YALIM, s.104.

Devlet Yatırım Bankası kaynakları özkaynaklar ve yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.³⁹

Öz kaynaklar

-Sermaye

-İhtiyatlar ve karşılıklar

Yabancı Kaynaklar

-Bankalar kanununun değişik 33. maddesine göre tesis edilen munzam karşılıklardan, 301 sayılı kanunun 4.maddesi ile Amortisman ve Kredi Sandığı'na bırakılan meblağlar,

-Çıkarılacak tahviller

-Hazinece açılacak kredi ve avanslar

-Bankanın hazine kefaleti ile yerli ve yabancı mali kurumlardan sağlayacağı krediler

-KİT'lerin bankaya yapabilecekleri tevdiat ve açabilecekleri cari hesaplar

-Kanun ve kararlarla Banka'ya sağlanan diğer kaynaklar.

1980 yılında uygulanmaya başlayan ekonomi politikaları, dışa açık bir kalkınma modelini ortaya koymuştur. Dış ticaretin finansmanında da daha ciddi çalışmalara yöneltmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalar ihracatı ve ihracat içindeki sanayi ürünlerinin payını arttırmak ve bu artışa süreklilik kazandırmak için ihracatçıya finansman, sigorta ve garantiden oluşan üç boyutlu bir desteğin sağlanması ve bu desteği uygulayacak dış ticarete özgü bir kurumun oluşturulması zorunluluğunu ortaya koymuştur.⁴⁰

Türkiye İhracat Kredi Bankası'nın amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz. En önemli amacı, ihracatın geliştirilmesidir. İhraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının

³⁹ Devlet Yatırım Bankası (DYB), 441 Sayılı Kuruluş Kanunu, md.5.

⁴⁰ Kemalettin ÇONKAR, **Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye'deki Uygulama**, Eskişehir, 1988, s.286.

arttırılması, girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence sağlanması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ve ihracat amacına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek, teşvik edilmesi şeklinde sıralanabilir.⁴¹

Banka sayılan amaçlara ulaşabilmek için, ihracat kredi programları, garanti programları ve ihracat kredi sigorta programları uygulamaktadır.

Türk Eximbank'ın Uyguladığı Kredi Programları

-Dış Ticaret Sermaye Şirketleri Reeskont Kredisi

-Sevk Öncesi İhracat Kredisi

-Hedef Pazar İhracat Kredisi

-Alıcı (Ülke) Kredileri

-İslam Kalkınma Bankası Kredisi

-Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Garantisi

Türk Eximbank'ın Uyguladığı Sigorta Programları

-Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası

-Spesifik İhracat Kredisi Sigortası

-Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Sigortası

-Yurt Dışı Yatırım Sigortası

Türk Eximbank, faaliyete geçtiği 1987 yılından itibaren uygulamaya koyduğu kredi ve sigorta programları ile, Türkiye'nin dış finansmanının sağlanmasında olumlu gelişmeler yaratmıştır. 1989 yılında toplam ihracatın %20'sini finanse etmiştir.⁴² 1992 yılında toplam ihracatın 3,5 milyar ABD \$'ını (%24) finanse etmiştir. 1993 yılında 6,2 milyar ABD\$'ına (toplam ihracatın %35'i) çıkacağı beklenmektedir.⁴³

⁴¹ Türk Eximbank, Kanun, Esaslar, Ana Sözleşme, Ankara, 1987, s.2.

⁴² M.Metin ARTUKOĞLU, "Türkiye İhracat Kredileri ve Türk Eximbank Uygulamaları", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Eylül 1990, s.48.

⁴³ Türk Eximbank, **1993 Yılı Programı**, s.2.

Ticari banka olmadığı için kâr amacı gütmemektedir. Banka, mal ve hizmet ihracına başlangıç aşamasından itibaren finansman, garanti ve sigorta desteği sağlamayı amaçlamaktadır. Bu alandaki boşluğu doldurma görevini üstlenmiştir. Türk Eximbank, ihracatçı, yatırımcı ve müteahhitlerin dış pazarlara girerken ve sonraki aşamalarda karşılaşılabilecekleri riskleri azaltarak, dış pazarlardaki faaliyetlerini arttırmıştır. Açılan krediler sonucu dünya pazarlarına yeni açılan Doğu Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, diğer ülkelere girilmesinde Eximbank önemli roller üstlenmiştir.

1.3. Türkiye Kalkınma Bankası

Türkiye Kalkınma Bankası, tarihi perspektif içerisinde, 1975 yılında kurulan DESİYAB'ın, 6.Nisan.1988 tarihinde yeniden örgütlenmesi ile Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır. 20.Ocak.1989 yılında da T.C. Turizm Bankası bütün aktif ve pasifleriyle Türkiye Kalkınma Bankası'na devrolunmuştur. Kamusal sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye Kalkınma Bankası ile ilgili geniş açıklamalara üçüncü bölümde yer verilecektir.

2. ÖZEL SERMAYELİ KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

2.1. Avrupa Türk Yatırım Bankası A.Ş. (Euroturk Bank)

Ülkemizde 1988 yılında yabancı kuruluşlarla yatırım bankacılığı oluşturulmaya başlanmıştır.

Avrupa Türk Yatırım Bankası yabancı sermaye ile 1990 yılında kurulmuştur. Özel sermayeli bir Kalkınma ve Yatırım Bankası'dır. Bankanın ortakları arasında ünlü finansman kurumları yer almaktadır. Bu finansman kurumları ve sahip oldukları hisseler şöyledir. %40'ı Baque Indosuez, %25'ini Generale Bank, %25'ini Amra Bank ve %10'unu Societe Generale de Belgigue oluşturmaktadır.

Avrupa Türk Yatırım Bankası, yatırım bankacılığı kapsamında tek şubeli olarak faaliyette bulunmaktadır.⁴⁴

2.2. Birleşik Yatırım Bankası A.Ş.

Bankacılık alanında faaliyet göstermek üzere, Bankalar Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca anonim şirket olarak, 1989 yılında kurulmuştur. Sermayesinde %51'lik pay Kavala Şirketler Grubu'na, %49'luk pay Ürdün ve Kuveyt'li yatırımcılara aittir.⁴⁵ Yatırım Bankacılığı'nın gerektirdiği tüm sahalarda faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur. Bu amaç çerçevesinde işlemlerde bulunmaktadır.

⁴⁴ Gönül TÖRE-Bilgin ŞENTÜRK, **Bankalarımız 1992**, Türkiye Bankalar Birliği, Mayıs 1993, s.31.

⁴⁵ Selçuk ABAÇ-IBAR Grubu, **Türkiye'de Bankalar ve Bankacılık Sistemi '89**, İstanbul, 1990, s.217.

Birleşik Yatırım Bankası'nın büyük bir bölüm hisselerine Kavala Şirketler grubu sahiptir.

Kavala Şirketler Grubu Yönetim Kurulu ileriye dönük olarak şu açıklamalarda bulunmuştur. Birleşik Yatırım Bankası 1994 yılındaki TL. kur değişikliklerinden en asgari ölçüde etkilenmiştir. Banka, 1994'ü sağlıklı geçirmek, 1995 yılında mevduat bankacılığı konusunda girişimlerde bulunmayı hedeflemiştir. 1994 yılında dış kaynakla ilgili bir takım sorunlar yaşanacaktır. Bu açıdan, bankacılığın gelişimini de gözönünde tutarak, mevduat bankacılığı yapılmaya karar verilmiştir. Kriz ortamında mümkün olduğunca gereksiz harcamaları kısma yönelik tedbirler alınması amaçlanmıştır. Ayrıca bazı sektörler yani döviz kazandıran ihracata dönük sektörler ağırlık verilmesi hedeflenmiştir.

Birleşik Yatırım Bankası 1992 yılında toplam aktiflerini % 106 oranında arttırarak 323.8 milyar liraya çıkarmıştır. 1993 yılındaki toplam aktifleri ise 914.5 milyar liraya ulaşmıştır. Bankanın net kârı 1992'de % 136 artarak 15.9 milyar liraya yükselmiştir. 1993 yılında ise net kârını % 88 oranında arttırarak 29.5 milyar liraya ulaşmıştır.⁴⁶

2.3. Park Yatırım Bankası A.Ş.

Yatırım bankası olarak 1992 yılında kurulmuştur. Tek şubeli olarak yatırım bankacılığı faaliyetlerinde bulunmaktadır.

---

⁴⁶ Ayfer ARSLAN, "Kavala Birleşik Yatırım Bankası'nı Satmaktan Vazgeçti", *Dünya Gazetesi*, 11.4.1994, s.3.

2.4. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1963 yılında beş ticaret bankası tarafından, 40 milyon lira kayıtlı sermaye ile anonim şirket olarak kurulmuştur.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

-Türkiye'de mevcut veya kurulacak özel sanayiye orta vadeli yatırım ve işletme kredisi sağlamak,

-Yerli ve yabancı özel sermayenin Türkiye'de özel teşebbüs tarafından kurulacak sanayiye iştirakini teşvik etmek,

-Ülkede menkul kıymetler piyasasının kurulup gelişmesine hizmet etmek.⁴⁷

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası bu amacı gerçekleştirmek için şu işlemlerde bulunmaktadır:

-Ülke içinden veya dışından kısa, orta ve uzun vadeli krediler almak, her cins tahvil ihraç etmek ve kendisine yatırılacak fonları kabul ve idare etmek, T.C. Merkez Bankası ile her türlü işlemde bulunmak,

-Açık kredi yolu ile veya kefalet, rehin veya ipotek karşılığında orta ve uzun vadeli krediler vermek,

-Pay sahibi bankaların kurulmuş ve kurulacak özel sınai kurumlara Bankanın önceden onayı ile yapacakları orta ve uzun vadeli kredilerden elde edecekleri senetleri iskonto etmek veya avansa kabul etmek,

-Özel girişimcilerce kurulmuş veya kurulacak sanayi kurumları ile yatırımların finansmanı konusunda çalışan mali kurumlara ait her tür hisse senedi ve tahviller alıp satmak,

-Özel teşebbüs tarafından kurulmuş ve kurulacak sanayi kurumlarının hisse senedi veya tahvil ihracı işlerine aracılık etmek,

⁴⁷ SYKB Esas Mukavelesi, md.1-2.

-Gerektiğinde gayrimenkul tasarruf etmek, alacaklarının temini için ipotek kabul etmek ve alacaklarının tahsili için her türlü gayrimenkulleri ve aynı hakları iktisap etmek ve satmak,

-Özel sanayiye teknik ve idari yardım sağlamak,

-Konu ile ilgili diğer banka işlemlerini ve hizmetleri yapmak,

-Satın alınan hisse senetlerini ve tahvilleri elden çıkararak banka kaynaklarının tekrar kullanımını sağlamak,

-İdare meclisi kararı ile sigorta acentalığı yapmak,

-Banka, mevduat kabul etmemektedir.⁴⁸

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası kaynakları, özkaynaklar yanında yabancı kaynaklardan da oluşmaktadır. Yabancı kaynaklar arasında Uluslararası Kalkınma İdaresi (AID), Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ve Dünya Bankası kredileri önemli yer tutmaktadır. Eximbank kredisi 1984 yılından sonra alınmamıştır. Kaynaklar arasında T.C. Merkez Bankası reeskont kredileri de önemli bir yer tutmaktadır.

Bankanın kredilerini, yatırım kredileri ve işletme kredileri oluşturmaktadır. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası kredilerinden, daha çok dokuma ve hazır giyim sanayi, makine yapımı ve malzemesi, kimya sanayi ve çimento-cam ve cam ürünleri sanayileri yararlanmaktadır.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın 1992 yılı sonu bilançosunda yer aldığı üzere özkaynakları toplamı 98.709 milyon TL.'dan oluşmaktadır. Bununun 63.300 milyon TL'si itibari sermaye, 9.134 milyon TL'si kanuni yedek akçeler, 10.467 milyon TL'si ihtiyari yedek akçeler ve 15.808 milyon TL.'sını da sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu oluşturmaktadır.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın, Merkez Bankası, yurtiçi bankalar, yurtdışı bankalar ve diğer kuruluşlardan sağlanan krediler toplamı 1.097.595 milyon TL. olarak, 1992 yılı sonu itibariyle

⁴⁸ SYKB Esas Mukavelesi, md.3-6.

gerçekleşmiştir. Aynı yıl iştirakleri ise 18.217 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.⁴⁹

2.5. Tat Yatırım Bankası A.Ş.

Tat Yatırım Bankası, Bankalar Kanunu, ilgili mevzuat ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca 1992 yılında kurulmuştur. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası tasnifi içerisinde yer almaktadır. Amaçları çerçevesinde yatırım bankacılığı fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Faaliyetlerini tek şubeli olarak yapmaktadır.

2.6. Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.

Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası, 1988 yılında Bankalar Kanunu, ilgili mevzuat ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak kurulmuştur. Ana faaliyet alanını yatırım ve finansman bankacılığı oluşturmaktadır. Yatırım ve finansman bankacılığı yaparken yatırım, proje finansmanı ve menkul kıymetler ile ilgili her türlü yatırım bankacılığı işlemleri yapmaktadır. Hisselerin % 50'si Tekfen Grubu Şirketlerine aittir. Geriye kalan hissenin % 40'ı şahıslara ve % 10'u TST Int.'e aittir.⁵⁰

---

⁴⁹ SYKB 1992 Yılı Bilançosu.

⁵⁰ ABAÇ-IBAR Grubu, s.217.

2.7. Türk Merchant Bank A.Ş.

Türk Merchant Bank, 1988 yılında ilgili mevzuat, Bankalar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak kurulmuştur. Bankanın kuruluş amaçları arasında, bankalar arası mevduat piyasası, menkul kıymet ve kredili finansman hizmetleri, menkul kıymetlerin alınıp satılması, portföy yönetimi ve yatırımı, danışmanlık hizmetleri, yatırım bankacılığı ile ilgili ekonomik organizasyon, müşavirlik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Türk Merchant Bank, tek şubeli olarak belirtilen amaçlar doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Yabancı sermaye ağırlıklı bir bankadır. Sermayesinin %60'ı Bankers Trust Company, %30'u Türkiye İş Bankası ve %10'u Dışbank'a aittir.⁵¹

2.8. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, 2.6.1950 tarihinde anonim şirket olarak kurulmuştur. Türkiye'de özel sanayinin kurulmasına ve mevcut özel sanayinin gelişmesine yardımcı olmak amacı ile kurulmuştur. Kuruluş amacına uygun olarak faaliyetlerde bulunmaktadır. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları tasnifi içerisinde yer almaktadır.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile ilgili geniş açıklamalara üçüncü bölümde yer verilecektir.

---

⁵¹ ABAÇ-IBAR Grubu, s.271.

2.9. Yatırım Bankası A.Ş.

Yatırım Bankası, 1.Mart.1988 tarihinde kurulmuştur. Türkiye'nin tamamen yabancı sermayeli ilk yatırım bankasıdır. Uluslararası bir yatırım kuruluşu olması yanında birde yatırım bankasıdır. Bu ikili bünyesi ile döviz kolaylıkları ve sendikasyon kredileri konusunda uluslararası uzmanlık, sermaye şirketlerinin ticaret finansmanı ve proje finansmanı konularında mali hizmet geliştirmek ve biçimlendirmek amacını gerçekleştirmeye çalışır.

Yatırım Bankası, tek şubeli banka olarak, amaçları doğrultusunda faaliyetlerini yerine getirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

325
3/36

TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI VE TÜRKİYE KALKINMA BANKASININ İNCELENMESİ

I. TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.

1. KURULUŞU

İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda uluslararası politika ve ekonomi alanlarında ortaya çıkan yeni koşullar altında, Türkiye'nin ulusal ekonomi politikaları ve dış ekonomi ilişkilerinde önemli gelişmeler olmuştur. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın kuruluşu bu gelişmelerle yakından ilgilidir.

Savaştan sonra batı dünyasının başlıca sorunu, yıkılan ekonomilerini yeniden kurmak, üretim araçlarını barış ekonomisine yöneltmek ve uluslararası ticareti canlandırıp geliştirmektir. Bu amaçlar doğrultusunda 1945'te Bretton Woods konferansında aralarında Türkiye'ninde bulunduğu 45 ülkenin imzaladığı anlaşma ile Uluslararası

Para Fonu (IMF) ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) kuruldu.

Marshall yardımından yararlanmaya başladığımız 1948 yılında, hükümetimiz bir taraftan da Dünya Bankası'ndan kredi temini amacı ile ilk danışma görüşmelerine girişmiş bulunuyordu. Yıl sonunda Dünya Bankası'na proje özetleri verilmiştir. 1949 yılının ilk aylarında bir Dünya Bankası heyeti Türkiye'ye gelmiştir.

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) heyetinin hazırladığı raporda şu hususlar belirtilmektedir. Türkiye'de az çok bir sermaye birikiminin olduğu, ancak bilgisizlik ve çekingenlik sebebi ile biriken sermayenin sanayi sektörü yerine gayrimenkul ve altın gibi diğer sahalara kaydığını, fakat alınacak bazı tedbirlerle Türkiye'nin kalkınmasında özel teşebbüsün önemli bir rol oynayabileceği belirtilmekte idi. Yine bu raporda, özel teşebbüsün yapacağı yatırımlar için lüzumlu iç ve dış finansmanda bulunacak ve teknik yardım yaparak bir kredi müessesesinin yeni bir Kalkınma Bankasının kurulması tavsiye edilmekte idi. Tavsiye edilen bu kredi müessesesi özel teşebbüs tarafından sevk ve idare edilecekti. Hükümetde bu müesseseyi teşvik edecek ve destekleyecekti.⁵²

Hükümetimizin ve Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası'nın desteği ile 2.6.1950 tarihinde Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bir anonim şirket olarak ve 12.5 milyon lira sermaye ile kuruldu. Kâr gayesinden ziyade bir kamu hizmetini yerine getirmek üzere kurulmuş olan bankanın ilk yıllarında hissedarlarına makul bir temettü dağıtamayacaktı. Bu düşünceyle 24.3.1950 tarih ve 5660 Sayılı Kanunla Maliye Bakanlığı'na bankanın %6 oranında bir temettü dağıtmasını teminen bankaya ileriki yıllarda oluşacak kârlardan ödenmek şartıyla avans verme izni verilmiştir. Aynı kanun bankayı mevduat kabul etmediği müddetçe Bankalar Kanunu'nun hükümlerinden muaf

⁵² TOKPINAR, s.166.

tutmuştur. Aynı zamanda Ticaret Kanunu'nun 422. maddesi gereğince anonim şirketlerin çıkaracakları tahviller hususunda koyduğu tahditten istisna tutmuştur.

Kuruluş sermayesinin yaklaşık olarak %75'i özel ticaret bankalarınca, %15'i Ticaret ve Sanayi Odalarınca ve kalan 910'u da özel sanayi kurumları ve kişiler tarafından karşılanmıştır.

Kuruluş sermayesi olan 12.5 milyar TL., 1993 yılı itibariyle 420 milyar TL.'ya yükselmiştir.

2. AMAÇLARI

-Türkiye'de yeni özel sanayinin kurulmasına ve mevcut özel sanayinin gelişmesine yardım etmek,

-Yabancı ve yerli özel sermayenin Türkiye'de kurulan sanayiye iştirakini sağlamak,

-Türk sanayine ait çeşitli hisse senedi ve tahvillerin özel mülkiyette bulunmasına gayret etmek, Türkiye'de sanayiye ait hisse senedi ve tahvil piyasasının gelişimine yardım etmek,

-Bu amaçları gerçekleştirmek için, açık kredi, rehin, ipotek karşılığında orta ve uzun vadeli ve gerektiğinde kısa vadeli krediler vermek,

-Çeşitli özel sektör sanayi girişimlerine ve menkul değerler üzerinde sermaye piyasası işlemlerini yapmak için kurulmuş ve kurulacak şirketlere iştirak etmek,

-Ayrıcalıklı hallerde Bankanın kaynakları ile yeni sanayiler kurmak,

-Bankanın ilişkide bulunduğu müşterilerine teknik ve idari yardım sağlamak,

-Menkul ve gayrimenkuller üzerine kendi adına ve gerçek veya tüzel kişilerle birlikte her türlü işlemlerde bulunabilmek, alacaklarının temini için ipotek kabul etmek ve gayrimenkullere sahip olmak,

-Bankanın kaynaklarını bu amaçlar için tekrar kullanılabilir hale getirmek için, iştiraklerin ve sanayi kuruluşlarının seri bir şekilde satımı. Ayrıca konusu ile ilgili bütün banka işlemlerini yapmak, banka sigorta istihsali ve sigorta acentalığı yapmak.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, mevduat kabul etmemektedir.⁵³

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası amaçlarını gerçekleştirebilmek için Türk Lirası kredisi yanında özel sektör sanayine de döviz kredisi vermektedir.

3. FAALİYETLERİ

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, kuruluşunda belirtilen amaçları yerine getirmek üzere bir takım faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

-Türk Lirası ve döviz kredisi olmak üzere, orta ve uzun vadeli krediler vermektedir. Kredinin ödeme süresi 5-12 yıl arasında değişir.⁵⁴

-Proje desteklemeleri yapmaktadır. Proje desteklemelerinde amaç projenin sermaye açığını kapatmaktır.

-TSKB, iştirak faaliyetlerinde bulunmaktadır.

-Sermaye piyasasının geliştirilmesi için çaba sarfetmektedir. Bu kapsamda, banka portföyünden halka hisse senedi satmak, tahvil ihraçlarında aracılık yapmak, özel sanayi kuruluşlarının ihraç ettikleri tahvillerin faiz ve ana para ödemelerini garanti etmek, hisse senetleri ve

⁵³ TSKB Esas Mukavelesi, İstanbul, 1985.

⁵⁴ ÇONKAR, s.205.

tahvilleri satın alarak kendi nam ve hesabına halka satmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

-Girişimcileri, girişimleri ve kalkınmayı desteklemek amacıyla, teknik yardım hizmetlerinde bulunmaktadır.⁵⁵

Belli başlı amaçlar çerçevesinde faaliyet konularını daha arttırmak mümkündür. Temel olarak bu faaliyetlerde bulunmaktadır.

4. KAYNAKLARI

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, uzun vadede kaynaklarını kendi yaratan bir kurum olma amacındadır. Uluslararası finansman kurumları ile Türk müteşebbisi arasında finansman alışverişini sağlamaktadır. Aynı zamanda sermaye piyasasının gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

Mevduat toplamadığı için kaynaklarını mevduat toplama dışındaki kaynaklardan sağlamaktadır. Öz sermayesine ilaveten uluslararası finansman kurumlarından kaynak sağlamaktadır. Yurt dışından finansman sağlanan belli başlı finansman kurumlarını şu şekilde sıralayabiliriz. Uzun vadeli borçlar içinde en önemli kalem Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)'ndan sağlanan kredilerdir. Daha sonra Mali Yardım Anlaşması (KFW), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve bankalardan sağlanan krediler önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁶

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın yurt içi kaynaklarını hükümet kredileri ve tahvil satışları oluşturmaktadır.

Son beş yıllık dönemde Türk ekonomisi ve mali sisteminin dış dünya ile bütünleşmesinde katedilen önemli aşamalar sonucunda, özel sektör

⁵⁵ ÇONKAR, s.217-220.

⁵⁶ ÇONKAR, s.227.

firmaları ile Türk bankaları yurtdışından serbestçe borçlanabilmek ve yabancı paralar üzerinden çeşitli bankacılık uygulamaları yapabilmek imkanına kavuşmuşlardır. Sözkonusu değişim ortamında, hizmet verdiği müşterilerinin gelişen ihtiyaçlarını karşılamak ve firmaların sorunlarına en uygun çözümleri üretmek gereğini duymuştur. Bu amaçla yurtdışından ve yurt içinden temin edilen kaynaklarda, çeşitli mali işlemler yoluyla müşterilerinin isteklerine uygun vade, para cinsi, sabit veya değişken faiz, erken ödeme opsiyonu gibi niteliksel iyileştirmeler sağlanmıştır.

Bankanın orta ve uzun vadeli kredilendirme faaliyetinin fonlanmasında kullanılmak amacıyla uluslararası mali piyasalarda tahvil ihracına 1993 yılında da devam edilmiştir. 1991 yılında alınan ve kullanımı 1992 yılında artarak süren Dünya Bankası kredisi ile Bank of Tokyo önderliğindeki Japon bankalar konsorsiyumu kredisine ilave olarak, 1992 yılında tarımsal sanayilerin desteklenmesi amacıyla Dünya Bankası kaynaklı yeni bir kredi temin edilmiştir.

Tokyo sermaye piyasasında biri orta, diğeri uzun vadeli olmak üzere iki tertip halinde ihraç edilen tahvillerin satılması ile yaklaşık 80 milyon dolar tutarında fon sağlanmıştır.

ABD menşeli yatırım malı ithalatında kullanılmak üzere, Amerikan EXIMBANK kaynaklı kredi, yıl içinde yürürlüğe girmiş ve tamamen kullanılmıştır.

1993 yılında banka bonosu ve banka garantili bono satışı yoluyla 86 milyar lira net ilave kaynak sağlamıştır. Yine yıl içinde "Fon" kaynaklı kredi, reeskont kredisi ve Eximbank sevk öncesi ihracat kredisi olarak, toplam 561 milyar lira yurt içi kaynak kullanılmıştır.

1993 yılında alınan genel kurul kararı uyarınca sermaye miktarı 300 milyar liradan 420 milyar liraya yükseltilmiştir. Artan 120 milyar liranın yarısı, gayrimenkul ve hisse senedi satış kârından 41.7 milyar lira, yeniden değerlendirme fonundan 18.3 milyar lira olmak üzere toplam 60

milyar liralık tutarın sermayeye dönüştürülmesi yoluyla karşılanmış, 60 milyar lirası ise nakden taahhüt edilmiş ve tamamen ödenmiştir.⁵⁷

5. KREDİLERİ

TSKB'nın kredilerinde izlediği politikalar vardır. Bu politikaları şu şekilde sıralayabiliriz:

-Orta ve uzun vadeli kredi verir. Borcun ödeme süresi TL. veya döviz borcu olmasıyla bağlantılıdır. Vadesi 5-12 yıl arasında değişir. Bu sürenin 1 ile 3 yılı geri ödemesiz olan süreyi kapsar. TSKB yönetim kurulunca saptanacak esaslar ve limitler dahilinde kısa vadeli kredi de verilebilir.

-Her türlü teşebbüs tipini finanse edebilir. Amaçlarından biri şirketleşmeyi teşvik olduğu için, mümkün olan hallerde teşebbüsün anonim şirkete dönüştürülmesi için çabalar harcar.

-Döviz kredilerinde TSKB kaynaklarını oluşturan dövizin cinsi ile borç verir ve kur değişimlerinden doğacak riski üzerine almaz.

-Kredilerin amaçlarına uygun olarak kullandırılması temel prensiplerindendir. Bunun için gerekli önlemleri alır. Kredi yatırım sermayesinin finansmanı için verilir. İşletme sermayesi olarak kullanılamaz. TL. biçimindeki krediler; bina inşaatı, gümrük giderleri, montaj ve ülke içinden temin edilen makinalar içindir. Döviz kredileri ise ülke dışından ithal edilecek makina, teçhizat ve hizmet ifalarında kullanılabilir.

-Banka teminat karşılığı kredi verir. bu arada kredi verdiği işletmelerin tesislerini sigorta ettirir.

---

⁵⁷ TSKB Faaliyet Raporu, 1993.

-TSKB'nin bir işletmede kredi ve iştirak olarak yüklenebileceği azami risk, kendi öz varlığı ile sermaye benzeri hükümet kredilerinin banka zimmetindeki bakiyesi toplamın %15'ini geçemez.

Projeler itibariyle krediler, yıldan yıla bir artış göstermektedir. 1992 yılına gelindiğinde krediler şu şekildedir. 1992 yılında özel sektör imalat sanayi yatırımlarında görülen %1 civarındaki artışa rağmen plasman faaliyetinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yıl içinde döviz kredisi tasvipleri %34 artarak, 150.8 milyon dolara yükselmiştir. Bu tutarın %36'sını oluşturan 54 milyon dolar, ihracata dönük sanayilerin finansmanı amacıyla onaylanmıştır. Döviz kredilerinin %63'ü mevcut firmaların genişletme, modernizasyon ve darboğaz giderme yatırımları, %37'side yeni yatırımlar için kullanılacaktır.

1988 yılından sonra düşme eğilimine giren döviz kredisi mukavelelerimiz, 1992 yılında 90.3 milyon dolara çıkmıştır. Buna ilave olarak yıl içinde 26.2 milyon dolarlık dövize endeksli kredi mukavelesi yapılmıştır. Bu şekilde toplam orta vadeli döviz plasmanlarımız, 1992 yılında %70 artışla 116.5 milyon dolara ulaşmıştır.

Yıl içinde en önemli gelişme bankanın orta vadeli Türk Lirası kredi tasviplerinden görülen 21 kat büyümedir. 1991 yılında 71.2 milyar TL. seviyesinde gerçekleşen orta vadeli kredi tasvipleri, 1992 yılında 1.472,5 milyar TL.'ya yükselmiştir. Bu tutarın %86'sını 1.271,0 milyar TL. ile "Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu" kaynaklı yatırım kredileri oluşturmaktadır. Banka kaynaklı yatırım kredileri de %292 oranında artarak 46.0 milyar TL'dan 180.3 milyar TL.'ya çıkmıştır.

1992 yılında Türk Lirası ile kredi mukaveleleri %146 büyüyerek 482.5 milyar TL'ya ulaşmıştır. Yatırım kredileri %86 artarak 204.6 milyar TL'ya, kısa vadeli kredilerde %196 artarak 250.0 milyar TL'ya yükselmiştir.

Faaliyetleri hızla gelişmekte olan finansal kiralama şirketleri 1992 yılında kısa ve orta vadeli krediler yoluyla desteklenirken, yıl içinde 23.5 milyon dolarlık doğrudan finansal kiralama gerçekleştirilmiştir.

1993 yılı faaliyet raporu incelendiğinde, imalat sanayinin belli başlı alt sektörlerinde genellikle yurt içi talepteki canlılığa bağlı olarak üretim artışı gerçekleşmiştir. Üretim artışı bazılarında kapasite sınırlarını zorlamaya başlamıştır. Yatırım teşviklerinin vaat ettiği avantajlar ve yatırım malları fiyatlarının nispi ucuzluğu, özel sektörün imalat sanayi yatırımlarını uyarıcı faktörler olmuştur. Yatırım talebindeki artış, plasman faaliyetini kredi cinsleri açısından farklı yönlerde etkilemiştir.

Döviz kurlarındaki ileriye dönük belirsizlik nedeniyle, 1993 yılında bankanın döviz kredisi tasvipleri %5 azalarak 142.5 milyon dolar olmuştur. Yıl içinde 81.6 milyon dolarlık döviz kredisi, 12.7 milyon dolarlık da dövize endeksli kredi mukavelesi yapılmıştır. Bu şekilde toplam orta vadeli döviz plasmanlarımız, 1993 yılında %19 azalarak 94.3 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bankanın orta vadeli Türk Lirası kredi tasvipleri, 1993 yılında %248 artarak 5.117,4 milyar TL'ya yükselmiştir. Bu tutarın %97'sini "Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu" kaynaklı yatırım kredileri meydana getirmektedir.

Fon kaynaklı kredilerin bankaya aktarılmasında meydana gelen gecikmeler, büyük miktarlara ulaşmış bulunan orta vadeli Türk Lirası kredi tasviplerinin yıl içinde yüksek oranda mukaveleye dönüşmesine imkan vermemektedir. Türk Lirası ile kredi mukaveleleri %124 büyüyerek, 1.078,8 milyar TL'ya ulaşmıştır. Yatırım kredileri %203 artarak 619.1 milyar TL'ya, kısa vadeli krediler de %80 artarak 449.4 milyar TL'ya çıkmıştır.

Geleneksel orta vadeli plasman faaliyetlerine ilave olarak, 1993 yılında yatırım malları ithalatında kullanılan gayri nakdi kredilerimiz

büyük oranda artmıştır. 1992 yılında 65 milyon dolar olan ithalat hacmi, 1993 yılında 179 milyon dolara yükselmiştir.

Finansal kiralama şirketlerinin faaliyetleri hızla gelişmektedir. 1993 yılında kısa ve orta vadeli kredilerle desteklenmiştir. Yıl içinde 8 milyon dolarlık doğrudan finansal kiralama gerçekleştirilmiştir.⁵⁸

Tablo: 4
Mukaveleye Bağlanan Krediler

Yıllar	TL Kredileri Milyar TL	Döviz Kredileri Milyon \$
1988	49,4	139,8
1989	94,0	110,1
1990	146,3	67,9
1991	196,5	68,4
1992	482,5	116,5

Tablo:4'de de görüldüğü üzere Türk Lirası kredilerinde yıllar itibariyle bir artış olmuştur. 1992 yılında 482,5 milyar TL'ya kredi ulaşmıştır. Döviz kredileri incelendiğinde ise 1988-1990 yılları arasında bir düşme olmuştur. 1991 yılında yükselme eğilimine giren döviz kredileri 1992 yılında 116,5 milyon dolara ulaşmıştır.

⁵⁸ TSKB Faaliyet Raporu, 1993.

6. İŞTİRAKLERİ

TSKB'nın iştirak politikasını ve uyguladığı limitleri Şu Şekilde sıralayabiliriz:

-Sermaye noksanı bulunan sınaı tesislere sahip anonim Şirketlerin kuruluşları veya sermaye arttırmalarında sermaye iŐtirakinde bulunmak,

-Bu iştirakler yoluyla elde edilen hisse senetlerini, en kısa bir zamanda, sermaye piyasasının gelişmesini sağlamak amacıyla tasarruf sahiplerine satmak ve elde edilen imkanla yeni hisse senetlerini satın almak,

-Bir müessesedeki kredi ve/veya iştirak Őeklindeki toplam riskin bankanın öz varlık ve sermaye benzeri kredi toplamının %15'ini geçmemesi,

-Bir müessesedeki sermaye iŐtirakinin, müessesenin kayıtlı sermayesinin %25'ini geçmemesi.⁵⁹

1991 yılında iştirakler net olarak 50.634.610.478 TL iken 1992 yılı sonu bilançosunda iştirakler 56.264.215.644 TL'ya ulaşmıştır. 1993 yılı bilançosunda ise iştiraklerin miktarında bir düşüş olmuştur. İŞtirak miktarı 55.867.076.299 TL. olarak gerçekleşmiştir.

1992 yılı sonu itibariyle iŐtirakinde bulunulan Şirket sayısı 26'dır. 1993 yılı sonunda iŐtirakinde bulunulan Şirketlerin sayısı 19'a düşmüştür.

31.12.1993 itibariyle TSKB'nın iŐtirakte bulunduğu Şirketleri, bu Şirketlerin sermayelerini ve bankanın sermayedeki payını Şu Şekilde verebiliriz.

---

⁵⁹ TSKB, TSKB Politikası ve TSKB Faaliyet Raporları.

Tablo: 5
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. İştirakleri

Şirketin Adı	Sermayesi (000 TL.)	Sermayedeki Payımız (%)
Aykim Aydın Kimya San.ve Tic.A.Ş.	22.500.000	2,3
Cam Elyaf Sanayii A.Ş.	162.000.000	2,0
Çaysan D.Karadeniz Çay Enteg.San.A.Ş.	2.940.000	10,0
Çukurova Kimya Endüstrisi A.Ş.	18.000.000	3,3
Güdesan Gümüşhane Değirmen		
Deri Tic.ve San.A.Ş.	2.430.000	10,5
İMKB Takas ve Saklama A.Ş.	20.000.000	1,0
İş Factoring Finansman Hizmetleri A.Ş.	30.000.000	10,0
İş Genel Finansal Kiralama A.Ş.	35.000.000	10,0
Karsusan Karadeniz Su Ürünleri A.Ş.	3.600.000	13,1
Kuzey Mobilya San.ve Tic.A.Ş.	20.400.000	1,7
Man Motor San.ve Tic.A.Ş.	94.480.000	37,4
Mormaş Malatya Orman Ürün ve Mob.A.Ş.	300.000	0,5
Tekstil Danışmanlık Servisi A.Ş.	230.000	35,9
Terme Metal San. ve Tic.A.Ş.	25.000.000	17,8
Tungaş Tunceli Gıda San.A.Ş.	5.000.000	12,1
Van Et Entegre Et Sanayi A.Ş.	12.500.000	2,4
Yatırım FinansmanA.Ş.	25.000.000	55,4
Yatırımlar Holding A.Ş.	2.025.000	12,2
Yifaş Yeşilyurt Tekstil San.A.Ş.	5.700.000	20,0

Kaynak: TSKB, 1993 Faaliyet Raporu.

7. HAZİNE FAALİYETLERİ

Hazine Müdürlüğü, alım satım odası ve Menkul Kıymetler Merkezi aracılığıyla bankanın Türk Lirası ve döviz fonlarını en yüksek verimi sağlayacak şekilde yönetir. Kurumsal ve bireysel müşterilerinin sermaye piyasası, kısa vadeli fon temini ve kambiyo işlemlerine aracılık etmeye devam etmektedir.

Bankanın 1993 yılında hazine faaliyetlerindeki etkinliği artmıştır. 1993 yılı mali piyasalarda Türk Lirası plasmanı ve likidite idaresi, menkul kıymet portföyü ve döviz pozisyonu yönetimi, uluslararası piyasalarda ise döviz ve dövizli menkul kıymet alım satımı ile fon yönetimi gibi konularda etkinliği artmıştır.

Bu faaliyetlere ek olarak, uzun vadeli döviz taahhütlerinin miktar, vade ve para cinsi yönünden dövizli aktiflerle uyumunu sağlayacak hazine teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklerin kullanılması olabilecek riskleri gidermiştir.

Menkul kıymet alım-satım grubu uygun şartlardan yararlanarak kârlılık ve işlem hacmini arttırmıştır. Bunda Avrupa Para sistemindeki dalgalanmalara bağlı faiz hadlerindeki düşüşlerin ve ABD ekonomisinin istikrara yönelmesinin uluslararası bono-tahvil portföylerine son derece olumlu etkileri olmuştur.

Faaliyetler sonucunda 1992 yılı yurtiçi menkul kıymet işlem hacmi, 41.4 trilyon TL'dan 1993 yılında 65,6 trilyon TL'ya ulaşmıştır. Yurtdışı sermaye piyasası ve döviz piyasaları işlem hacmi 192 yılında 6 milyar dolar iken, 1993 yılında 7.3 milyar dolara artmıştır. Türk Lirası para piyasaları işlem hacmi de 1993 yılı itibariyle 79.4 trilyon TL'ya yükselmiştir.⁶⁰

---

⁶⁰ TSKB Faaliyet Raporu, 1993.

Yatırımcıların taleplerini karşılamak amacıyla mevcut döviz kaynaklarından yeni finansal teknikler kullanılarak yaratılan kaynaklar ile plasman faaliyetlerine destek verilmiştir.

Dövizlerden daha yüksek verim elde etmek için, yurtdışı menkul kıymet piyasalarında tanınmış ve sağlam kuruluşların sabit getirili kıymetlerine yatırım yapılmaya devam edilmiştir. Bundan döviz tasarrufu olan Türk yatırımcılarına yararlanmışlardır.

Menkul Kıymetler Merkezi, bireysel yatırımcılara, sermaye piyasalarında mevcut yatırım araçlarını pazarlamaktadır. Bunun yanında, yatırımcılara yatırım ve portföy danışmanlığı hizmetini de vermektedir. Böylece müşterilerinin menkul kıymet piyasalarındaki gelişmelerden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamaktadır.

8. DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Danışmanlık hizmetleri kapsamında, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na ait 12 tesisin rehabilitasyonu projesine 1992 yılında da devam edilmiştir. Bu 12 tesis değişik sektörlerde faaliyet göstermektedir. Bu tesislerle ilgili olarak banka uzmanlarınca teknik, ekonomik ve mali yönlerden incelemeler yapılmıştır. Konu ile ilgili üç aşamalı değerlendirme raporları yazılmıştır.

Üç yabancı firma için ekspertiz çalışması ve sektör etüdü yapılmıştır. Yerli firmalara da belirli konularda danışmanlık hizmeti verilmiştir.

Yurt içi ve yurt dışından gelen talepler değerlendirilmiştir. Özbekistan Milli Bankası'na proje değerlendirme konusunda danışmanlık hizmeti vermek amacıyla Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası nezdinde girişimde bulunulmuştur.

TSKB proje finansmanı faaliyetinin yanısıra, Türk sanayine üretim, pazarlama, planlama, yönetim ve finansman konularında danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Önce tekstil sektöründe başlayan bu hizmet daha sonra bütün sektörleri kapsamıştır.

TSKB'nın tek başına veya uluslararası piyasada ün yapmış danışmanlık firmalarıyla özelleştirme çalışmalarını yürütmektedir. Bu da danışmanlık hizmetlerinin bir örneğini oluşturmaktadır.

9. DİĞER FAALİYETLER

TSKB, Türkiye'nin kalkınma plan ve programlarında belirlenen iktisadi ve sosyal gelişme hedefleri doğrultusunda faaliyetlerine önem vermiştir. Özellikle, ihracata dönük sanayilerin geliştirilmesine, bölgesel kalkınma amaçlı yatırımların desteklenmesine, geniş halk kitlelerinin ortaklık yoluyla yatırım faaliyetlerine katılmasına önem vermiştir.

Sermaye piyasasını teşvik faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. TSKB, banka portföyünden halka hisse senedi satmak, tahvil ihraçlarında aracılık yapmak, özel sanayi kuruluşlarının ihraç ettikleri tahvillerin faiz ve anapara ödemelerini garanti etmek, hisse senetleri ve tahvilleri satın alarak kendi nam ve hesabına halka satmak (underwriting) gibi yollarla ülkemizde sermaye piyasasının gelişmesi için çaba harcamaktadır.⁶¹

TSKB, kâr elde etmekte olan ve düzenli temettü politikası izleyen şirketlerin hisselerini halka satmaktadır. Böylece menkul kıymet yatırım alışkanlığı olmayan tasarruf sahiplerine güven vermiştir. Küçük tasarruf sahiplerinin sermaye piyasasına katılmasıyla belirli bir hizmet ifa etmiştir.

---

⁶¹ ÇONKAR, s.219.

Ayrıca, uzun vadeli kaynak temin etmek isteyenlere yardımcı olmuştur. TSKB, sermaye piyasasının gelişmesi bakımından belirli katkılarda bulunmuştur.

TSKB, yatırım kredileriyle desteklediği kuruluşların işletme aşamasındaki finansman ihtiyacını karşılamaktadır. Bunun yanında, dış ticaretin finansmanında tüm bankacılık hizmetlerini yerine getirmektedir.

Türkiye'de finansa kiralama faaliyetinin gündeme gelmesinde öncülük etmiştir. TSKB, swap, option ve futures gibi ileri finansman tekniklerinin yaygınlaşması için çaba göstermektedir.

TSKB'da araştırma ve sektör izleme çalışmaları önemlidir. Yeni çıkarılan kanun ve tebliğlerle desteklenmeye ve geliştirilmeye çalışılan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'ndaki faaliyetlerin değerlendirilmesi, hisse senedi fiyatlarını ve genel endeksi etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile ilgili temel ve teknik analiz çalışmalarına 1992 yılında devam edilmiştir. Bu arada bankanın çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular çıkarılan aylık yayınlarla kurumsal ve bireysel müşterilere sunulmaktadır.

Bankanın portföy riskine, proje değerlendirme faaliyetine, sanayiye finansman ve danışmanlık alanında hizmet verme işlevine ışık tutmak amacıyla sektör izleme çalışmalarına devam edilmektedir.⁶²

TSKB'nın diğer faaliyetleri arasında, gelişmemiş yörelere yönelik çalışmalarda vardır. TSKB, sanayinin ülke düzeyine daha dengeli yayılması bakımından öncelikli yörelerde karşılaşılan teknik bilgi yetersizliğine ve finansman sorunlarına eğilmektedir. Bununla ilgili olarak, Bölgesel Kalkınma ve Proje Geliştirme Müdürlüğü'nü 1971 yılında kurmuştur. Gerice yörelerin sanayi potansiyelini araştırma ve tesbit

---

⁶² TSKB Faaliyet Raporu, 1992.

edilen yatırım olanaklarını değerlendirmek için fizibilite raporları hazırlamaktadır.

TSKB'nın faaliyetleri arasında önemli bir yeri, teknik yardım faaliyeti tutmaktadır. Kredi ve iştirak talepli kredilerin incelenmesinde proje sahiplerine, üretim metodlarının ve teknolojisinin uygunluğu konularında tavsiyelerde bulunmaktadır. Ekonomik ve teknik bakımdan uygun bulunmayan yatırımlarda müteşebbisleri uyarmaktadır. Tesis işletmeye açıldıktan sonra rantabiliteye ulaşmak için, ekonomik şartların irdelenmesi, tesislerin değer tesbitlerini ve hisse senetlerinin değerlendirilmesini yapmak gibi teknik bilgi yardımları yapılmaktadır.⁶³

Teknik organizasyon, işletme organizasyonu ve mali organizasyon konularında geniş ölçüde yardım etmektedir. Teknik yardım faaliyetleri sonucunda özel sektör sanayinde proje hazırlama bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Sanayicilerimiz teknik yardım talep eden duruma gelmişlerdir. Özel sektör sanayinin ihtiyaç duyduğu müşavirlik hizmetlerini sunmaktadır. KİT'lerin özelleştirilmesi ile ilgili plan ve çalışmalar yapmakta, ayrıca yatırım maliyetlerinin hesaplanmasında kullanılan yardımcı tesislerin maliyetinin saptanması için fiyat güncelleştirme çalışmaları da vardır.

---

⁶³ YALIM, s.103.

II. TÜRKİYE KALKINMA BANKASI

1. TARİHİ PERSPEKTİF İÇERİSİNDE TKB'NİN SİSTEMDEKİ YERİ

1.1. Turizm Bankası

1.1.1. Kuruluşu

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, mevcut kredi kurumlarının ekonominin farklı kredi ihtiyaçlarına cevap veremediği, ticari banka kredilerinin dolaylı yoldan orta ve uzun vadeli ihtiyaçlar için kullanılmasının bankaların ticari kredilerinin önemli bir bölümünün donmuş olacak durumuna getirdiği ve bu durumun mali sistemin sağlıklı gelişmesi için sakıncalı olduğu belirtilmiştir.

Bu gelişme ile ilgili olarak, kalkınan ekonominin ihtiyaçlarına cevap verebilecek, farklı finansman kurumlarının oluşturulması ve mevcut kurumlarda gerekli reformların yapılması konusunda öneriler getirilmiştir. Bu önerilerle KİT'lerinin orta ve uzun vadeli yatırım kredisi ihtiyaçlarının tek elden karşılanmasını sağlamak amacıyla Devlet Yatırım Bankası kurulması gerekmiştir. Böylece, özel sektörün orta vadeli işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, bankaların katılımı ile finansman kurumu oluşturulması öngörülmüştür.

Sanayi sektörü dışındaki diğer sektörler içinde uzun vadeli yatırım kredisi sağlayacak kalkınma bankalarının kurulması düşüncesiyle ilk

olarak Maden Bankası'nın oluşturulması ve Turizm Bankası ile Ziraat Bankası'nda yatırım kredilerine yönelik iyileştirmeler yapılması öngörülmüştür.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen ilkeler doğrultusunda ilk olarak 1960 yılında 7470 Sayılı kanun ile T.C. Turizm Bankası kurulmuştur. Turizm sektörünü finanse etmek ve gelişmesine yardımcı olmak amacıyla, bir ihtisas bankası olarak kurulmuştur. T.C. Turizm Bankası, turizm sektörüne gerekli kısa, orta ve uzun vadeli kredileri turizm sektörünün gelişmesini sağlayacak teşebbüslerde bulunmak üzere teşkilatlandırılmıştır.⁶⁴

Turizm endüstrisinin desteklenmesi görüşü 1950'li yıllardan sonra giderek önem kazanmıştır. 1954 yılında, 10 milyon TL. sermaye ile Türkiye Turizm Bankası kurulmuştur. Ziraat Bankası'ndan aldığı kredilerle turistik bir takım tesisler meydana getirmiştir. 1958 yılına kadar bu çalışmalarına devam etmiştir. Bu çalışmaların başarılı bir sonuç vermemesi üzerine devlet bankası olarak yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

4.5.1960 tarih ve 7470 Sayılı yasa ile Türkiye Turizm Bankası'nın bütün aktif ve pasifini devralarak T.C.Turizm Bankası kurulmuştur. Kuruluş sermayesi 300 milyon TL'dir. Bunun %40'ı hazineye, %40'ı bankalarla, resmi ve özel kuruluşlara ve %20'si özel ve tüzel kişilere aittir. 8.2.1962 tarihinde fiilen faaliyete geçmiştir.⁶⁵

1.1.2. Amaçları

T.C. Turizm Bankası'nın amaçları şu şekilde sıralanabilir. Turistik tesisler kurmak, turizm sanayine gerekli malzeme ve teçhizatı imal ve

⁶⁴ H.Cahide BOLAY, "Türk Bankacılık Tarihi", **Bankacılar Dergisi**, TBB Yayını, Temmuz 1991, Özel Bölüm, s.60.

⁶⁵ T.C. Turizm Bankası A.Ş., s.21.

ithal etmek ve teçhizatın ticaretiyle ilgilenmek, turistik müesseselere krediler açmak, ayrıca yabancı sermayeyi teşvik kanunu hükümleri çerçevesinde, yabancı firmalarla turizm konusunda işbirliği yapmak ve turizm sanayine her hususta hizmet etmektir.

1.1.3. Faaliyetleri

Kuruluş Yasası'na göre bankanın faaliyetlerini, turizm endüstrisi işleri ve bankacılık işleri olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

Turizm Endüstrisi İşleri:

-Turistik tesisler kurmak, işletmek, kiralamak, kiraya vermek ve satmak,

-Bakanlıkça tesbit edilecek turistik yörelerde, turizme yardım edecek inşaat yapıp kiralamak, işletmeye açmak ve satmak,

-Tarihi eserlerin restorasyonu ile ilgilenmek,

-Kamp yerleri kurmak, işletmek,

-Sosyal turizm tesisleri kurmak, gerekli görülen yerlerde ihtiyaca göre turistik tesisler kurmak, işletmek,

-Turizm sektörü için gerekli malzeme ve teçhizatın imal veya ithalini sağlamak,

-Yurtiçi ve yut dışında seyahat acentalıkları açmak, ülkeyi turistik açıdan tanıtmak,

-Yabancı Sermayeyi Teşvik kanunu hükümleri çerçevesinde, yabancı müesseselerle işbirliği yapmak,

-Turizmle ilgili her türlü, ticari, sınai ve mali işleri yapmaktır.

Bankacılık İşleri:

-Turizm endüstri müessese ve işletmelerine gerekli kısa, orta ve uzun vadeli krediler açmak,

-Turizmi ülke içi ve dışında tasarruf yoluyla kolaylaştıracak mevduat kabul etmek,

-Bankalar Kanunu hükümleri uyarınca her türlü banka işlemleri ile uğraşmak ve mevduat kabul etmektir.

T.C. Turizm Bankası, sayılan faaliyetleri doğrudan doğruya veya iştirakler kurarak veya kurulmuş ve kurulacak şirketlere katılarak finanse eder. Bunun yanında kiralamak veya kiraya vermek suretiyle de yerine getirebilir. Kuruluş Yasası'nda bunlar hükme bağlanmıştır.⁶⁶

T.C. Turizm Bankası, 1989 yılında bütün aktif ve pasifiyle Türkiye Kalkınma Bankası'na devrolunmuştur.

1.1.4. Kaynakları

T.C. Turizm Bankası, faaliyetlerini yerine getirebilmek için özkaynaklarını ağırlıklı olarak kullanmaktadır. zkaynaklarını, sermaye, ihtiyat ve karşlıklar oluşturmaktadır. z sermayesinin %51'lik bölümü, son düzenlemeye göre hazineye aittir.

1.2. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİİYAB)

1.2.1. Kuruluşu

1960'lı yıllarda batı ekonomilerinde işgücü talepleri kendi işgücü arzları ile karşılanamamaktadır. Böylece bu ekonomiler işgücü açıklarını

---

⁶⁶ T.C. Turizm Bankası A.ř., s.23.

gidermek için kapılarını yabancı işçilere açmışlardır. Ülkemizden de yurt dışına ve özellikle Federal Almanya'ya işgücü ihracı bu dönemde başlamıştır. 1960'lı yılların sonlarına doğru giderek artmıştır.

Yurt dışındaki işçilerimizin tasarrufları, ilk önce yurtda ailelerinin cari harcamalarına ve/veya taşınmaz mallara kaymıştır. Sonra ise tasarrufların ekonomik, sosyal ve ulusal düşüncelerle üretim hizmetine tahsis edilmesi olayı gündeme gelmiştir. Bazı müteşebbislerin önderliğinde yurtdışı tasarruflar, yurt içindeki diğer küçük tasarrufları da uyararak ülke çapında ve özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde yaygın yatırım ve sanayileşme heyecanı ve hareketini başlatmıştır. Bunda yurt dışındaki işçilerimizin gelişmiş ülkelerin ekonomik durumları ile Türkiye'yi karşılaştırmaları etkili olmuştur. Bunun yanında yurda döndüklerinde çalışabilecekleri iş sahalarının bulunmasını istemeleri ve tasarruflarını gelir getirebilecek alanlarda değerlendirilmesi amaçları önemli yer tutmaktadır.

1960'lı yılların ortalarında isimleri çok ortaklı şirketler, halk şirketleri, hemşehri şirketleri, işçi şirketleri gibi tanım birliği olmaması nedeniyle değişik isimlerle anılan ve ülkemiz ekonomisine has bir şirketleşme olayı başlamıştır.

1966 yılında ilki kurulan bu tip şirketlerin sayısı 1970'li yılların başında hızla artmıştır. Yurt dışındaki vatandaşlarımızın geliştirdikleri ve yurt içindeki küçük tasarruflar ile de desteklenen ve dünyada örneği bulunmayan bu şirket modelinin etkinliği giderek artmıştır. Mevcut özel finansman kurumlarına ek olarak, devlet desteğinin de sağlanması amacıyla 1975 yılında DESİYAB,Devlet Sanayi ve İşçi Yatırımı Bankası A.Ş. kurulmuştur.⁶⁷

Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB), 17.4.1975 tarih ve 1877 Sayılı Yetki Kanununa dayanarak çıkarılan 11.11.1975 tarih ve

⁶⁷ A.Hulisi NASUHOĞLU, "DESİYAB'ı Tanıyalım", **DESİYAB Bülteni**, 1983, Sayı:1, s.10.

13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. 26.5.1976 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.

DESIYAB, 1 milyar TL. sermaye ile kurulmuştur. Kuruluş sermayesinin %85'ini hazine karşılamıştır, %15'ini Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu, Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri, Sümerbank, Türkiye Fabrikaları A.Ş., Türkiye Çimento Sanayi T.A.Ş. ve Azot Sanayi olmak üzere altı Kamu İktisadi Teşebbüsü tarafından taahhüt edilmiştir. Sermayenin tamamı 31.12.1982 itibariyle ödenmiştir.⁶⁸

1.2.2. Amaçları

Bankanın amaçları, yayınlanan yetki kanunu ve kanun hükmündeki kararnameye göre, şu şekilde sıralanmıştır. Amaçlar halkımızın ve yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın tasarruflarını değerlendirmeye yöneliktir.

-Ekonomik bir güç halinde birleştirerek kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde değerlendirmek,

-Kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun ve yurt sathına yaygın teşebbüslere, özellikle sınaî yatırımlara yönelmek olarak belirlenmiştir.

1877 Sayılı Yetki Kanunu ve 13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de düzenlenen hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabi ve anonim şirket statüsünde kurulmuş bir Kalkınma ve Yatırım Bankası'dır.

DESIYAB, belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek için bir takım faaliyetleri yerine getirmektedir.

---

⁶⁸ DESİYAB Bülteni, "Cumhuriyetimizin 60. Yılında DESİYAB" 29.Ekim.1983, Özel Sayı, s.15.

1.2.3. Faaliyetleri

-Gerektiğinde yurt içi ve yurt dışında şubeler açar, yatırım ve kalkınma bankacılığının gerektirdiği her türlü faaliyette bulunur, tasarrufları yatırımlara dönüştürmeye gayret eder, araştırma, inceleme ve proje çalışmaları yapar ve yaptırabilir,

-Yurt içi ve özellikle yurt dışında çalışanlarca girişilen yatırım teşebbüslerine yatırım ve işletme kredisi açma veya sermayelerine katılma yoluyla destek sağlar,

-Kârlı ve verimli görülen projelerin gerçekleştirilmesinde ve bölge şirketlerinin kurulmasında öncülük eder, gerekli teşebbüs ve yatırım ortaklıkları kurulabilir, her türlü teknik yardımı sağlayabilir ve sağlanmasına aracılık edebilir,

-Sermayesine katıldığı kuruluşların yönetimine iştirak edebilir. Kendi kurduğu veya sermayesine katıldığı teşebbüslerin hisse senetlerini üçüncü şahısa, tercihen yurt dışında çalışan vatandaşlara satabilir,

-Sermayesine katıldığı yatırım teşebbüslerine “kâr ortaklığı esas kredi” verebilir,

-İç ve dış finansman kuruluşlarına yatırımlarla ilgili kredilerin temini için cari usuller dahilinde garanti verebilir. Usulüne göre iç ve dış borç sağlayabilir. Her türlü tahvil ve kâr ortaklığı senedi alıp satabilir,

-Yurt içi ve özellikle yurt dışında çalışanların tasarruflarını arttıracak ve tasarrufların ekonomik bir şekilde kullanılmasına yardımcı olarak bütün hizmetleri görür,

-Her türlü mevduat kabul edebilir imkanı tanınmakla birlikte uygulamada diğer Kalkınma ve Yatırım Bankaları gibi mevduat toplama imkanına sahip değildir,

-Amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı olacak diğer her türlü iş ve işlemleri yapabilir.⁶⁹

DESIYAB'a finansman talebiyle başvuran şirketlerin projeleri, bankanın amaçları doğrultusunda ve kalkınma planları yıllık programları ile hükümet politikalarında dikkate alınarak ekonomik, teknik ve mali yönlerden uluslararası geçerliliği olan kriterlere göre değerlendirilmekte ve uygun bulunanlara tahsisi yapılmaktadır.

DESIYAB, Kuruluş Kararnamesine göre ödenmiş sermayenin %5'inden fazlasına hiçbir ortağın sahip olmadığı, en az 250 ortaklı kuruluşlar, bankanın kredi, iştirak ve diğer hizmetlerden tercihan faydalandırılır.

1.2.4. Kaynakları

Bankanın finansal kaynakları, diğer bankalarda olduğu gibi, öz ve yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.

Özkaynaklar sermaye, ihtiyat ve karşılıklardan oluşmaktadır. Yabancı kaynakları, şu kalemler oluşturmaktadır. Türk Lirası ve döviz üzerinden çıkarılacak tahviller, Hazine ve Merkez Bankası'nca DESİYAB'a açılacak krediler ve verilebilecek avanslar, yerli ve yabancı kuruluşlardan hazine kefaletiyle sağlanabilecek krediler, kanun ve bakanlar kurulu kararı ile bankaya sağlanacak kaynaklar ve yurt içi ve yurt dışından sağlanacak her türlü bağışlardır.

Başlangıçta kaynakların tümü kamuya ait özkaynaklardan oluşmaktaydı. Daha sonra yabancı kaynakların payı sürekli olarak artmıştır.

---

⁶⁹ DEBİYAB, Kuruluş Kanunu, md.4.

Bankanın kuruluşundaki sermayenin %49'unu geçmeyen bölümünün öncelikle yurt dışında çalışmış ve çalışanlara olmak üzere halka ve diğer tüzel kişilere devredilebileceği belirtilmiştir. Bunun çok az bir kısmı satılabilmektedir.

1.3. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. (TKB)

1.3.1. Kuruluşu

1975 yılında 1 milyar TL. sermaye ile özel hukuk kurallarına tâbi olarak kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB), 6.Nisan.1988 tarihinde yeniden örgütlenmiştir. Bu tarihte Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır. 1960 yılında, turizm sektörünün geliştirilmesi için, T.C. Turizm Bankası kurulmuştu. 20.Ocak.1989 tarihinde bütün aktif ve pasifleriyle birlikte Türkiye Kalkınma Bankası'na devredilmiştir. Bankanın üç tür pay senetleri vardır. Bunlardan A grubu senetler (%49) hazineye, B grubu hisseler (%20) öncelikle yurt dışında çalışan Türk uyruklu gerçek kişilere ve C grubu hisseler (%31) yerli ve yabancı tüzel kişilere aittir.⁷⁰

1.3.2. Amaçları

Bankanın amaçları, kalkınma plan ve programlarında şu şekilde sıralanmıştır:

---

⁷⁰ A.Sait YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, İstanbul, 1989, s.27.

- Türkiye'nin kalkınmasında anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek,
- Sözkonusu şirketlere iştirak ederek finansman desteği sağlamak,
- Yurt içi ve yurt dışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek,
- Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak,
- Yerli, yabancı ve uluslararası şirketlere iç ve dış kaynaklı finansman sağlamak,
- Tüm kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yerine getirmek.

1.3.3. Faaliyetleri

Banka amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir takım faaliyetlerde bulunur.

-Türk Lirası ve döviz olarak kısa, orta ve uzun vadeli her türlü nakdi ve gayri nakdi kredi açabilir. Kâr ortaklığı veya kiralama esaslı kredi işlemleri yapabilir. Yerli ve yabancı kişi ve kurumlara gerekli teminatın alınması karşılığında garanti verebilir ve aracı olabilir.

-Kurulmuş şirketlere iştirak edebilir ve yeni şirketler kurabilir. Bu şirketlerin pay senetlerini satabilir, geri alabilir ve kâr garantisi verebilir.

-Her türlü menkul kıymetleri satabilir ve satın alabilir.

-Araştırma, proje geliştirme ve eğitim çalışmaları yapabilir veya yaptırabilir. Teknik yardımda bulunabilir. Finansman ilişkisinde bulunduğu şirketlerin rantabl çalışmalarını sağlayıcı önlemleri alabilir.

-İthalat, ihracat ve görünmeyen işlemler gibi her türlü kambiyo işlemleri yapabilir ve döviz pozisyonu tutabilir.

-Sigorta acentalığı yapabilir.

-Gerekli izinleri almak kaydıyla yurtiçi ve yurt dışında şube, temsilcilik açabilir.

-Yurt içi ve yurt dışı finans kurumları ile işbirliği yapabilir ve bunların katıldığı ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olabilir.

-Sanayide mülkiyetin tabana yayılması için tedbirler alabilir,

-Yurt içi ve yurt dışı finans kurumları ile para ve sermaye piyasasından kaynak sağlayabilir,

-Kaynaklar, kalkınma plân ve programların hedef ve ilkelerine uygun olarak kullanılır,

-Her türlü menkul ve gayrimenkul malları alır, satar, kiralar, kiraya verir,

-Açtığı krediler karşılığında, menkul rehni ve ticari işletme rehni, olmak üzere her türlü teminatı olabilir.

-Amacın gerçekleşmesine yardımcı olacak her türlü iş ve işlemleri yapabilir.⁷¹

1.3.4. Kaynakları

Türkiye Kalkınma Bankası'nın kaynaklarını, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar diye ayırabiliriz. Özkaynaklar içerisinde ödenmiş sermaye, yedek akçeler ve karşılıklar yer almaktadır. Yabancı kaynaklar arasında da taahhütler, muhtelif borçlar, diğer pasifler sayılabilir.

1991 ve 1992 yılları arasındaki kaynak değişimini görebilmek için şöyle bir değişim tablosu verebiliriz.

---

⁷¹ Resmi Gazete, 15.7.1988 gün, 19873 sayılı.

Tablo:6
Pasif Hesaplar (1)

(Milyar TL)

		%		%		%
	31.12.1991	Dağılım	31.12.1992	Dağılım	Fark	Değişim
I.ÖZKAYNAKLAR	876.7	16.4	1.179.2	13.4	302.5	34.5
a.Ödenmiş Sermaye	755.1	14.1	944.4	10.8	189.3	25.0
b.Yedek Akçeler	51.9	1.0	68.9	0.8	17.0	32.7
c.Karşılıklar	69.7	1.3	165.9	1.78	96.2	138.0
II.YABANCI KAYNAK	4.418.1	82.8	7.526.6	85.8	3.108.5	70.4
a.Taahhütler	3.701.7	69.4	6.617.2	75.5	2.915.5	78.8
b.Muhtelif Borçlar	171.3	3.2	204.2	2.3	32.9	19.2
c.Diğer Pasifler	545.1	10.2	705.2	8.0	160.1	29.4
III.KÂR	41.5	0.8	69.7	0.8	28.2	68.0
TOPLAM	5.336.3	100.0	8.755.5	100.0	3.439.2	64.4

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

(1) Ödenmiş Sermaye düşülmüş olup; Birikmiş Amortismanlar, Aktifte Sabit Kıymetler içinde dikkate alınmıştır.

Tablo:6'da görüldüğü üzere özkaynaklardaki artış %34.5, yabancı kaynaklardaki artış ise %70.4'dür. 1991 yılında özkaynakların pasif içindeki payı %16.4 iken 1992 yılında %13.4'e düşmüştür. Yabancı kaynakların pasif içindeki payına baktığımızda, 1991 yılında %82.8 iken, 1992 yılında %85.8'e yükselmiştir.

Tablo:6'da, özkaynaklar toplamı 1992 yılı itibariyle 1.179.2 milyar TL'dir. Özkaynak içerisinde 944.4 milyar TL. ödenmiş sermayeye aittir. 68.9 milyar TL' olan yedek akçeler şu ayrıntılara sahiptir. 13.9 milyar TL'si kanuni yedek akçeler, 32.5 milyar TL'si ihtiyari yedek akçeler, 9.8 milyar TL'si muhtemel zararlar karşılığı yedek akçeler, 12.7 milyar TL'si Özel kanun ve Ana Sözleşme gereği ayrılan yedek akçelerdir.

Özkaynaklar içerisinde yer alan karşılıklar yani Yeniden Değerleme Fonu 165.9 milyar TL'dir. Bunun 20.1 milyar TL'si yeniden değerlendirme yapan iştiraklerden bankaya düşen paydır. 113.9 milyar TL'sini Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu ve 31.9 milyar TL'sini Finansal Kiralamaya İlişkin Menkullerin Yeniden Değerleme Fonu oluşturmaktadır.⁷²

Yabancı kaynakların durumuna baktığımızda 1992 yılında 7526.6 milyar TL'ya ulaşmıştır.

1.3.5. Krediler

Türkiye Kalkınma Bankası, özkaynaklarından ve sağlamış olduğu yabancı kaynaklardan kredi ile desteklenmesini uygun bulduğu şirketlere kısa, orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredileri açmakta ve kullanmaktadır.

Toplam krediler; sanayi kredileri, turizm kredileri ve kısa vadeli kredilerden oluşmaktadır. 1992 yılı sonu itibariyle, gerçekleştirilen kredilerin durumu Tablo: 7'de ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

⁷² TKB Faaliyet Raporu, 1992, s.36.

Tablo:7
Toplam Krediler

	Tahsis	%	Sözleşmeye	%
	Tutarı	Dağılım	Bağlanan	Dağılım
			Tutar	
Sanayi Kredileri	546.9	38.6	208.9	39.7
Sanayi (Köy+İşçi Şir.) Krd.	260.9	18.4	134.2	25.5
Turizm Kredileri	430.2	30.4	178.4	33.9
Kısa Vadeli Krediler	179.0	12.6	4.7	0.9
Toplam	1.417.0	100.0	52.2	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992.

-Gayrinakdi krediler dahildir.

-Turizm kredilerinde ev pansiyonculuğu kredileri dahildir.

-Rehabilitasyon kredileri dahildir.

Tablo:7 incelendiğinde sanayi kredilerinin ilk sırayı aldığı, daha sonra turizm kredilerinin geldiği görülmektedir.

Sanayi, turizm ve kısa vadeli krediler tek tek incelenecek ve 1992 yılı sonu itibariyle son durum ortaya konulacaktır.

1.3.5.1. Sanayi Kredileri

Sanayi sektörü yatırımcılarına yönelik kredi pazarlama faaliyetlerinin ağırlık noktasını, şirketlerin ve projelerin sorunlarının saptanması ve çözümlenmesi, kredi tahsisinin yanısıra bankacılık sektöründeki yeni finansal araçların tanıtılması, şirket yapısına uygun finansman biçiminin belirlenmesi oluşturmaktadır. Özellikle Kalkınmakta Öncelikli Yörelerdeki yatırımcılara çeşitli konularda danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri verilmiştir.

Kredilendirme faaliyetlerinde, bir takım ilke ve şartlar saptanmıştır. Kredi politikasının hedefleri şu şekilde belirlenmiştir. “Kalkınma Plan ve Programları” ile “Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşviki ve Yönlendirilmesi” ile ilgili kararname ve tebliğ hükümleri çerçevesinde anonim şirket statüsündeki teşebbüslerin yatırım ve işletmecilik faaliyetlerinin yönlendirilmesinde yardımcı olurlar. Bu şirketlerin finansman gereksinimlerini verimlilik ve kârlılık anlayışı ile kısa zamanda tamamlarlar. Kredi politikasının bir başka hedefi de banka kaynaklarının verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Banka tarafından kredilendirilebilecek yatırım ve hizmet konuları, “Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşviki ve Yönlendirilmesi” ile ilgili kararname ve tebliğlerde belirlenmiş olan “Teşvik Edilen Yatırım Konuları”dır. Kapasite artışına gerek olmayan sektörlerdeki yatırımlar bunların dışında tutulur.

Kredi tahsis edilecek yatırımlarda bir takım koşullar aranmaktadır. Bu koşullar arasında, yatırımcının anonim şirket olması, yatırımcının teşvik belgesine sahip olması ve firma hakkında yapılacak istihbarat sonuçları ve proje ile ilgili değerlendirme sonuçlarının olumlu olması

gerekmektedir. Kredi değerlendirmeleri, teknik, mali ve ekonomik değerlendirmeleri kapsar.

Kredi turleri arasında, kur garantili döviz kredileri, kur garantisiz döviz kredileri ve iç krediler vardır. Bunlarda kendi aralarında kaynaklarına göre çeşitlere ayrılırlar.

Kredilerin vadeleri, kullanılma şekilleri ve faiz oranları ayrı ayrı ilgili banka tablolarında belirtilmiştir.

Kredilendirme faaliyetleri çerçevesinde 1992 yılında sanayi yatırımcılarının kredi taleplerinin incelenmesi sonucu raporu olumlu bulunan 58 şirkete 530.1 milyar TL. kredi tahsis edilmiştir. 30 şirket ile de 208.9 milyar TL. kredi sözleşmeye bağlanmıştır.⁷³ Tablo: 8'de sanayi kredilerinin kaynağına göre dağılımında tahsis tutarı 530.1 milyar TL.'nin %50.5'ni KKDF kredisi oluşturmaktadır. Sözleşmeye bağlanan 208.9 milyar TL'nin %50.6'sını döviz kredisi oluşturmaktadır.

Tablo: 9'da sanayi kredilerinin sektörel dağılımı verilmiştir. %79.6 ile imalat sektörü 530.1 milyar TL. tahsis tutarından 53 şirket sayısı ile en yüksek payı almıştır. İmalat sektörü içerisinde en yüksek payı %60 ile tüketim malları oluşturmaktadır.

---

⁷³ TKB Faaliyet Raporu, 1992, s.18.

Tablo: 8
Sanayi Kredilerinin Kaynağına Göre Dağılımı

Milyar TL.

Kaynaklar	Tahsis Tutarı	% Dağılım	Sözleşmeye Bağlanan Tutar	% Dağılım
Özkaynak Kredileri (TKB)	92.3	17.4	63.6	30.5
Toplu Konut Fonu				
Kaynaklı Kredi	32.8	6.2	--	--
Teşvik Fonu Kaynaklı Kredi	25.7	4.8	4.0	1.9
KKDF Kredisi	267.6	50.5	35.5	17.0
Döviz Kredisi	111.7	21.1	105.8	50.6
Toplam	530.1	100.0	208.9	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Tablo: 9
Sanayi Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Milyar TL.

Sektörler	Şirket Sayısı	Tahsis Tutarı	% Dağılım
I.Madencilik	1	2.3	0.4
II.İmalat	53	421.9	79.6
• Tüketim Malları	26	253.2	60.0
• Ara Mallar	20	109.4	25.9
• Yatırım Malları	7	59.3	14.1
III.Hizmetler	4	105.9	20.0
IV.Enerji	--	--	--
Toplam	58	530.1	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Tablo: 10
Tahsis Edilen ve Sözleşmeye Bağlanan Kredilerin
Kaynağına Göre Dağılımı

Kaynaklar	Tahsis Tutarı	% Dağılım	Sözleşmeye Bağlanan Tutar	% Dağılım
Özkaynak Kredileri (TKB)	1.8	0.7	0.2	0.2
Kamu Ortaklığı Fonu				
Kaynaklı Kredi	117.0	44.8	61.9	46.1
KÖF II	12.6	4.8	9.4	7.0
KKDF Kredisi	120.7	46.3	62.7	46.7
Döviz Kredisi	8.8	3.4	--	--
Toplam	260.9	100.0	134.2	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Kredilendirme Faaliyetleri Tablo:10 da sunulmuştur. tahsis olunan 260.9 milyar TL.'nin kaynaklarına bakıldığında %46.3 olarak en yüksek paya KKDF Kredisi sahiptir. Kamu Ortaklığı Fonu Kaynaklı Kredi ise %44.8 ile ikinci en yüksek paya sahiptir. Buradan anlaşıldığı üzere tahsis edilen kredilerin %91.1 gibi önemli bir kısmını bu iki kaynak oluşturmaktadır.

Sözleşmeye bağlanan tutar 134.2 milyar TL'dir. Bunun %46.7'sini KKDF Kredisi, %46.1'ini Kamu Ortaklığı Fonu Kaynaklı Kredi oluşturmaktadır.

Tablo: 11
Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Sanayi Kredilerinin Sektörel Dağılımı
(Milyar TL)

Sektörler	Şirket Sayısı	Tahsis Tutarı	% Dağılım
I.Madencilik	2	9.3	3.2
II.İmalat	34	245.7	94.2
• Tüketim Malları	17	111.3	45.3
• Ara Mallar	14	131.5	53.5
• Yatırım Malları	3	2.9	1.2
III.Hizmetler	3	5.9	2.2
IV.Enerji	--	--	--
Toplam	39	260.9	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Tablo:11'de Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Sanayi Kredilerinin Sektörel Dağılımı verilmiştir. Faaliyetleri arasında raporu olumlu bulan 39 firmaya 260.9 milyar TL. kredi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen kredilerin sektörel dağılımını değerlendirdiğimizde %94.2'lik pay ile imalat sektörü önemli bir paya sahiptir. İmalat sektörü içinde %94.2'nin %53.5'i ara mallarına aittir. Tablo:11'den de görüldüğü üzere enerji sektörüne kredi tahsis edilmemiştir.

1.3.5.2. Turizm Kredileri

Sanayi kredilerindeki hedefler gibi turizm kredileri politikasında bir takım hedefleri vardır. Kalkınma Planı, Yıllık Programlar ve Turizmi Teşvik Mevzuatı gereğince Turizm Bakanlığı'nca belirlenen politikalar doğrultusunda turizm sektöründeki yatırım, işletmecilik ve pazarlama faaliyetlerinin yönlendirilmesine ve gerçekleşmesine yardımcı olur. Sanayi sektöründe de olduğu gibi girişimcileri yönlendirmek önemli hedeflerdendir.

Turizm kredisi verilebilecek yatırım ve hizmet konularının birçoğu 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası ve 1618 Sayılı Seyahat Acentaları Birliği Yasasına bağlı olarak yayınlanan yönetmeliklerde ve Turizm Bakanlığı tarafından belgelendirilen yatırım hizmetlerini kapsar. Bu konular arasında Turizm Yatırım ve İşletmeleri Yönetmeliği, Yatırım Yönetmeliği, Seyahat Acentaları Yönetmeliği, Hava Yolu Şirketleri ve Ev Pansiyonları sayılabilir. Belirtilen yönetmeliklerden yararlanacak tesisler ayrı ayrı sayılmıştır.

Kredi tahsis edilecek yatırımlarda bir takım koşullar aranmaktadır. Kredi talepleri, teknik, mali ve ekonomik açıdan değerlendirilir.

Banka tarafından yatırım kredisi, işletme kredisi, spot kredi ve köprü krediler verilir. Yatırım kredileri kapsamında yeni yapılacak yatırımlar için açılan orta ve uzun vadeli yan komple yeni yatırım kredisi olduğu gibi mevcut bir tesisin yan üniteleri içinde tevsii yatırım kredisi ve mevcut tesisin ömrünü uzatmak, verimliliğini arttırmak, onarım, yenileme ve benzeri konular için modernizasyon ve yenileme yatırım kredisi yer almaktadır.

İşletme kredisi, öngörülen yatırımların, işletmeye açılması sırasında gerekli işletme sermayesi ihtiyacını finanse etmek amacıyla açılan kredidir.

Spot kredi ise, banka tarafından Kaynak Kullanımı Destekleme Primi talebinde bulunan A.Ş. statüsündeki yatırımcılara prime ilişkin mali ve teknik incelemenin tamamlanmasından sonra verilen kredidir.

Köprü Krediler, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu ve Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu kaynaklı kredilerin tahsis edilerek, mukaveleye bağlanmasından sonra firmanın nakit gereksinimini olduğu taktirde HDTM tarafından Fon'dan banka hesaplarına aktarım yapıncaya kadar geçen süre için açılan kredilerdir.

Kredilerin bir takım şartları, vadeleri ve faiz oranları gerekli tablolarla banka tarafından ortaya konulmuştur.

Ev Pansiyonculuğu, bir ailenin devamlı oturmakta olduğu ve kendisine ait evin bir veya birkaç odasını normal bir ev düzeni içinde pansiyon haline dönüştürmesi ve turistlere ücret karşılığı kiraya vermesidir.

Ev Pansiyonculuğu ile ilgili kredilerinde gerekli şartları, vadeleri ve uygulanacak faiz oranları kaynakların durumuna göre saptanmıştır. Ev Pansiyonculuğu kredileri, turizm kredileri içerisinde alınmıştır.

1992 yılında banka tarafından turizm yatırımlarına nakdi ve gayrinakdi krediler ve ev pansiyonculuğu kredileri dahil olmak üzere 63 projede toplam 356.8 milyar TL. tahsis edilerek, 2994 oda ve 6510 yatak desteklenmiştir. Yıl içinde 177.4 milyar TL. kredi sözleşmeye bağlanmıştır.

Tahsis edilen ve sözleşmeye bağlanan turizm kredilerinin kaynağına göre dağılımı Tablo:12'de verilmiştir.

Tablo: 12
Tahsis Edilen ve Sözleşmeye Bağlanan Turizm Kredilerinin
Kaynağına Göre Dağılımı

(Milyar TL)

Kaynaklar	Tahsis Tutarı	% Dağılım	Sözleşmeye Bağlanan Tutar	% Dağılım
Özkaynak Kredileri (TKB)	0.4	0.1	0.4	0.2
Teşvik Fonu Kaynaklı Kredi	93.1	26.1	37.6	21.2
KKDF Kredisi	21.9	6.1	43.1	24.3
Döviz Kaynaklı Kredi	135.4	38.0	96.3	54.3
Kamu Ort.Fon.Kay.Kredi	--	--	--	--
Gayrinakdi Krediler	106.0	29.7	--	-
Toplam	356.8	100.0	177.4	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

-Ev pansiyonculuğu kredileri dahildir.

Tablo: 13
1988-1992 Yılları Arasında Bankanın Kredi Tahsisleri ile
Desteklenen Kapasite (Turizm)

Yıllar	KONAKLAMA			YATLAR			DİĞER (*)			TOPLAM		
	Proje Sayısı	Tutarı (Milyar TL.)	Yatak Kapa- sitesi	Proje Sayısı	Tutarı (Milyar TL.)	Yatak Kapa- sitesi	Proje Sayısı	Tutarı (Milyar TL.)	Proje Sayısı	Tutarı (Milyar TL.)	Yatak Kapa- sitesi	
1988	319	558.4	24.270	12	5.4	425	10	18.8	341	582.6	24.695	
1989	201	255.5	13.077	9	3.1	191	10	3.2	220	261.8	13.268	
1990	120	401.6	13.841	5	1.8	96	8	67.3	133	470.7	13.937	
1991	19	176.4	2.101	-	-	-	42	91.4	61	267.8	2.101	
1992	22	256.0	6.357	1	1.5	48	25	98.9	48	356.4	6.405	

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Ev pansiyonculuğu kredileri hariçtir.

(*) Seyahat Acentası, Yat Limanı, Kültür Varlıkları, Golf Alanı, Hava Terminali projelerini kapsamaktadır.

Tablo:12'de tahsis edilen ve sözleşmeye bağlanan turizm kredilerinin kaynağına göre dağılımı incelendiğinde tahsis tutarı olan 356.8 milyar TL.'nin %38.0'ı döviz kaynaklı krediden sağlanmıştır. İkinci sırayı %26.1 ile Teşvik Fonu Kaynaklı Kredi almaktadır. 177.4 milyar TL. sözleşmeye bağlanmıştır. Sözleşmeye bağlanan krediler içinde %54.3'lük pay ile Döviz Kaynaklı Kredi ilk sırayı almaktadır.

Tablo:13'de 1988-92 yılları arasında kredi tahsisleri ile desteklenen turizm kapasitesine yer verilmiştir. Tablo:13 incelendiğinde 1991 yılında önemli bir düşüşün olduğu görülmektedir. Bu kapasite daralmasında Körfez Krizinin etkileri vardır.

Bunun yanında banka tarafından 1992 yılı içinde rehabilite edilmekte olan turizm firmalarına 73.4 milyar TL. (41.0 milyar TL. ertelemeye bağlanan) kredi tahsisedilmiştir. 1.0 milyar TL. kredi sözleşmeye bağlanmıştır.

1.3.5.3. Kısa Vadeli Krediler

Sanayi sektörüne yatırım yapanlara ve yatırım kredisi kullanan firmalar ile banka iştiraklerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kısa vadeli nakdi ve gayrinakdi kredi, spot kredi tahsis ve kullandırımı gerçekleştirilmiştir.

1992 yılında aşağıdaki Tablo:14'de ayrıntılı olarak görülebileceği gibi 68 projeye 132.7 milyar TL. nakdi, 10 projeye 41.6 milyar TL. gayrinakdi kredi kullandırılmak üzere 174.3 milyar TL'lık kısa vadeli ticari kredi verilmiştir.

Tablo: 14
Kısa Vadeli Nakdi ve Gayrinakdi Kredi Tahsislerinin
Kaynağına Göre Dağılımı

(Milyar TL)

Kaynaklar	Proje Adedi	Tahsis Tutarı	% Dağılımı
Kısa Vadeli Nakdi Kredi	9	95.1	71.7
• Eximbank	1	11.0	11.6
• Banka Kaynaklı Döviz Krd. (TL)	7	82.1	86.3
• Dış Kaynaklı Döviz Krd. (Sendikasyon)	1	.2.0	2.1
SPOT KREDİ	59.	37.6	28.3
• Sanayi	27.	11.2	29.8
• Turizm	32	26.4	70.2
Toplam	68	132.7	100.0
GAYRİNAKDİ KREDİLER	10	41.6	100.0
• Teminat Mektupları	6	21.7	52.2
• Akreditif Taahhüt	3	13.9	33.4
• Harici Garanti	1	6.0	14.4
Toplam	10	41.6	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Tablo: 15
TKB Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Kredilerin, Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Toplam Krediler İçindeki Payı

(Milyar TL)

Yıllar	I	II	III	IV (II/III) %
1979	1.7	1.842	127.9	1.44
1980	1.1	3.009	151.1	1.99
1981	2.2	6.801	243.0	2.79
1982	7.5	3.848	340.5	1.13
1983	12.7	16.923	417.5	4.05
1984	18.4	4.153	516.2	0.80
1985	18.1	10.818	619.2	1.75
1986	80.3	62.985	997.2	6.32
1987	301.0	105.342	1.316.9	7.99
1988	582.6	205.039	2.177.7	9.41
1989	261.8	275.381	2.641.3	10.42
1990	472.6	568.900	3.682.2	15.45
1991	269.1	498.300	4.499.4	11.07
1992	430.2	807.900	16.659.4	48.49

Kaynak: TKB

I) TKB Tarafından Turizm Sektörüne Tahsis Edilen Krediler

II) TKB Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Krediler

III) Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Sanayi Sektörüne Tahsis Edilen Toplam Krediler

Tablo:15 incelendiğinde TKB tarafından turizm sektörüne ayrılan krediler yıllar itibariyle artmıştır. Sadece 1991 yılında Körfez Krizi nedeniyle bir düşüş yaşanmıştır. TKB'nin sanayi sektörüne tahsis ettiği kredilere baktığımızda aynı şekilde artış olmuştur. Ancak Körfez Krizi yıllarında da artış devam etmiştir.

Tablo: 15'den de görüldüğü üzere aynı gelişmeler Kalkınma ve Yatırım Bankaları tarafından sanayi sektörüne tahsis edilen toplam krediler için de geçerlidir.

TKB tarafından sanayi sektörüne tahsis edilen kredilerin, Kalkınma ve Yatırım Bankaları tarafından sanayi sektörüne tahsis edilen toplam krediler içindeki payı yıllar itibariyle artış göstermiştir. Diğer açıklamalarda olduğu gibi 1991 yılında Körfez Krizi nedeniyle genel oranda bir düşme olmuştur. 1990 yılında %15.45 olan pay, 1991 yılında %11.07'ye düşmüştür. 1992 yılında yüksek bir oranda artışla %48.49'a yükselmiştir.

1.3.6. İştirakler

Bankanın 1989 yılından bu yana kaynakları doğrudan iştirak plasmanına yönlendiren aktif bir iştirak politikası izlememektedir. İştirak portföyü toplam plasmanların belli bir düzeyinde tutulmak istenmektedir.

Son yıllarda iştirak plasmanları genelde, mevcut iştiraklerin rüçhan haklarının kullanımı, rehabilitasyon programı amacıyla yönelik olarak yapılmıştır.

1992 Yılı Faaliyet Raporu'nda belirtildiği üzere, 3 şirketteki banka hisselerinin Borsada satışlarına devam edilmiş ve bir şirketteki banka

hisselerinin Borsada halka arzına başlanmıştır. Aynı yıl içinde beş şirketteki banka hisseleri blok olarak satılmıştır. Üç şirketteki banka payları ise hibe yoluyla devredilmiştir.

1992 yıl sonu itibariye iştirak sayısı 56, iştirak ödemesi 16.0 milyar TL. (değer artış fonu dahil) olmuştur.

Beş temel sanayi kuruluşu hariç, bankanın 31.12.1992 tarihli itibarıyla iştiraki bulunduğu 51 şirketin yöresel dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo: 16
İştiraklerin Yöresel Dağılımı

Yörelere	Şirket Sayısı	Yatırım Tutarı (Milyar TL.)	İstihdam	Sermaye (Milyar TL.)	BANKA İŞTİRAKİ		Ort.İşt. Oranı %
					İştirak Sözleşmesi (Milyar TL)	%	
Gelişmiş	16	249.5	1.237	129.7	56.6	28.2	43.6
Normal	23	5.293.8	11.884	1.100.3	124.7	62.2	11.3
K.Öncelikli	12	390.7	127	64.2	19.2	9.6	30.0
Toplam	51	5.934.0	13.248	1.294.2	200.5	100.0	15.5

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

5 Temel sanayi kuruluşu hariçtir. Bu şirketlerde bankanın sözleşme tutarı 3 milyar TL'dir.

Tablo: 16 incelendiğinde şirket sayısı, yatırım tutarı, istihdam, sermaye ve banka iştirakleri açısından normal yöreler en yüksek payı almıştır.

1.3.7. Menkul Kıymet Faaliyetleri

Sermaye Piyasası işlemleri faaliyetleri çerçevesinde, Sermaye Piyasası Kurulu tebliğlerine uygun olarak kısa ve orta vadede kaynak temin edilmek amacıyla.

Sermaye Piyasası Grubu, sermaye piyasası mevduatı çerçevesinde bireysel ve kurumsal yatırımcılara bir takım hizmetleri verirler. Halka arza aracılık ederler. Şirketler banka kredileri dışında, hisse senedi, tahvil, finansman bonosu vb. menkul kıymetleri ihraç ederek sermaye piyasasından fon temin etmektedirler. Menkul kıymet alım-satımı yanında borsada da işlem gören hisse senetlerinin müşteri adına alım-satımını yaparlar.

Müşteri portföy yönetimi ve yatırım danışmanlığında verilen hizmetler arasındadır. Yatırımcıların portföy oluşturmaları ve yatırım kararı vermeleri, risk ve getiri gibi unsurlarla birleştiğinde güçlükler ortaya çıkar. Bu durum karşısında, yatırım kararıyla ilgilenen profesyonel portföy yöneticilerine ihtiyaç vardır. Kurumsal yatırımcıların, menkul kıymet ihracı ve yeni yatırım kaarlarının uygulanabileceği profesyonel yatırım danışmanlığı gündeme gelmiştir.

Portföy yönetimi, müşteri ile aracı kurum arasında müşteri tasarruflarının portföy yöneticisinin öngörülerini ve müşteri tercihleri doğrultusunda yatırımlara yönlendirilmesini içeren bir anlaşmadır.

Yatırım danışmanlığı ise, genel ekonomik şartlar ve konjonktür, piyasa durumu ve beklentiler gözönüne alınarak, yatırım yapmak isteyen

yatırımcılara yol göstermek, yatırım alanlarını ve araçlarını tespit etmektir.

Menkul kıymetlerin geri alma vaadi ile satımı, bireysel ve kurumsal yatırımcıların tasarruflarının kısa vadeli olarak değerlendirilmesidir. Özellikle Hazine Bonosu/Devlet tahvili alım-satımıdır. Piyasada REPO denir. Normal alım satımdan farkı ödenecek faiz tutarı önceden saptanmış ve piyasadaki değişimlerden etkilenmemektedir.

Kısa vadeli yatırım araçları içinde (özellikle vadesiz mevduatın alternatifi olarak) en gözde araçlardan birisi de, Yatırım Fonları katılma belgeleridir. Nominal değeri yoktur. Belgelerin değeri günlük olarak belirlenir, günlük alım-satımı bu değer üzerinden yapılır. Vade sözkonusu değildir ve istenildiği anda nakde çevrilebilmektedir.

Tablo: 17
Toplam Sermaye Piyasası

(Milyar TL)

Menkul Kıymet Nev'i	1992 Yılı		% Dağılım	
	Gerçekleşme İşlem Hacmi	İşlem Kârı	İşlem Hacmi	İşlem Kârı
Hazine Bonosu/Devlet Tahvili ve Gelir Ortaklığı Senedi	14.478.4	40.1	97.1	85.7
Özel Sektör Tahvili	11.4	0.5	0.1	1.0
Hisse Senedi	225.9	3.5	1.5	7.5
Yatırım Fonu	193.5	2.7	1.3	5.8
Banka Bonosu	--	--	--	--
Finansman Bonosu	--	--	--	--
Toplam	14.909.2	46.8	100.0	100.0

Kaynak: TKB, Faaliyet Raporu, 1992

Tablo: 17'de 1992 yılı itibariyle gerçekleşen toplam menkul kıymet işlem hacmi ve kârı gösterilmiştir. İşlem Hacmi değerlendirildiğinde Hazine Bonosu/Devlet Tahvili ve Gelir Ortaklığı Senedi %97.1 ile en yüksek paya sahiptir. İşlem kârında da %85.7'lik pay ile Hazine Bonosu/Devlet Tahvili ve Gelir Ortaklığı Senedi yer almaktadır. Banka Bonosu ve Finansman Bonosu yıl içerisinde işlem görmemiştir.

1.3.8. Danışmanlık Faaliyetleri

Bu kapsamda araştırma ve müşavirlik hizmetlerinde bulunmaktadır. Finansman talebinde bulunan girişimcilerin projelerini ekonomik değerlendirmenin yanısıra uygun yatırım alanları, sektör araştırmaları ve fizibilite etüdüleri yapmaktadır. Bunları yapmasındaki amaç, tasarrufların ekonomik açıdan anlamlı projelere yönlendirilmesidir.

1989 yılında kesintiye uğrayan gelişmekte olan ülkelere teknik işbirliği kapsamındaki, teknik yardım faaliyetleri güncel hale gelmiştir. Bunda Devlet Planlama Teşkilatı ile yapılan görüşmelerin önemli bir etkisi vardır. Yeni Teknik Yardım ve Protokolü'nün yürürlüğe girmesi ile Sudan-Hastane, Bangladeş-Öğrenci Yurdu, Gambiya-Dökümhane, Cape Verde-Marangozhane Projeleri ve Çad-Çimento Fabrikası fizibilite etüdünün yapımı Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Türkiye Kalkınma Bankası'nca verilmiştir. Ayrıca Turizm Bakanlığı adına çeşitli turistik yerlerdeki inşaat işlerine devam edilmiştir.⁷⁴

---

⁷⁴ TKB Faaliyet Raporu, 1992, s.26.

1.3.9. Diğer Faaliyetler

Türkiye Kalkınma Bankası'nda finansal kiralama yoluyla finansman sağlama faaliyetleri yapılmaktadır. Finansal kiralama en yüksek pay sanayi sektörüne aittir. 1992 yılı itibariyle finansal kiralama ile tahsis edilen kredi tutarı 171.4 milyar TL'dir. Bunun 161.3 milyar TL'si %94.1'lik pay ile sanayi sektörüne aittir. Bu bağlamda 10 proje finansal kiralamadan yararlanmıştır.

Türkiye Kalkınma Bankası tarafından factoring faaliyetleride yapılmaktadır. Bu işlemler ile ihracatçının istemesi halinde ihracatlar finanse edilmektedir. Borçlu firmaların alacak riskleri üstlenilmektedir. Bunun yanında olacaklarla ilgili muhasebe kayıtlarının tutulması ve alacakların tahsili işlemleri yapılmaktadır. Factoring işlemlerinde iş hacminin önemli bir kısmını yurt içi oluşturmaktadır.

Bankanın önemli faaliyetlerinden birisi de yurt içi ve yurt dışı işlemler için şirketlere teminat mektubu vermektedir. Bunun yanında sigortacılık işlemleri de yapmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankası, çalışanları için eğitim çalışmalarını düzenlemektedir. Bu çerçevede yurt içi ve yurt dışı kuruluşlarla işbirliği halindedir. Halkla ilişkiler konusunda, Türkiye Kalkınma Bankası yayınları ile aydınlatıcı rol oynamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MALİ KESİM İÇİNDE KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ EKONOMİK ETKİLERİ, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ KATKILARI

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, faaliyet göstermeye başladıkları dönemden günümüze kadar genel olarak bir takım faaliyetlerde bulunmuşlardır. Faaliyet alanlarını kredilendirme, iştirak ve çeşitli hizmetler sunma şeklinde sıralayabiliriz. Ancak, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın ayrı özellik taşıyan hususlarını ve dolayısıyla Türk Ekonomik ve mali yaşamına katkılarını şu başlıklar altında toplayabiliriz.⁷⁵

-Öncülük Görevi

-İlkeli, Vasıflı Finansman Sağlama Görevi

-Bilgi Üretimi ve Yayımı Görevi.

---

⁷⁵ Ahmet DEMİREL, *Dünya'da ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği*, TKB Yayını, Ankara, 1993, s.45.

1. ÖNCÜLÜK GÖREVİ

Kalkınma ve Yatırım Bankaları geçmiş dönemde gerekliliği hissedilen ancak piyasadaki diğer mali kuruluşların uygulamaya koyamadıkları yeniliklerde öncülük görevini yerine getirmiştir. Bu kapsamda öncülüğünde bulunduğu bir takım faaliyetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Proje değerlendirme esasına dayalı orta vadeli yatırım kredisi
- Yatırımcı kuruluşlara teknik yardım
- Başarılı şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerin halka arzı
- Yeterince gelişmemiş yörelerdeki girişimlere proje, sermaye, kredi ve yönetim desteği

-Dış piyasalarda tahvil ihracı

-İç piyasalarda banka bonusu ihracı

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, öncülük görevi içerisindeki faaliyetlerini kuruluşundan günümüze kadar en iyi şekilde yapmaya çalışmaktadır.

2. İLKELİ, VASIFLI FİNANSMAN SAĞLAMA GÖREVİ

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, kuruluş yıllarında dönemin önceliklerini dikkate alarak ancak belirli şartları tatmin eden yatırım projelerini desteklemişlerdir. Bu yatırım projelerini finanse etmişlerdir.

Orta ve uzun vadeli kredi verirken, Kalkınma ve Yatırım Bankaları projenin kârlılığı yanında, yatırımcı kuruluşun mali gücü, teminat koşullarına dikkat etmektedirler. Dönemin önceliklerine göre bazı noktalar önem kazanmıştır. Bu önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir:

- Brüt veya net döviz tasarrufu,
- Dış rekabet gücü (efektif koruma ihtiyacı veya ekonomik iç kârlılık düzeyi),
- Küçük-orta boy ve emek-yoğun olması,
- İhracata ve dış turizme dönüklük.

Finansmanın sağlanmasında ilkeli finansman desteği, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın ülkemize önemli katkısı olmuştur.

3. BİLGİ ÜRETİMİ VE YAYIMI GÖREVİ

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın en önemli yerine getirdikleri görevlerden birisi de bilgi üretimi ve yayımı görevidir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kuruluş yıllarında sağlıklı ve güvenilir bilgi toplama faaliyeti günümüzde de devam etmektedir. Eski yıllarda sağlıklı ve güvenilir bilgi toplamak oldukça zordu. Kalkınma ve Yatırım Bankaları, bu konuda da öncülük görevini yapmışlardır. Bu sağlıklı ve güvenilir bilgi konusunda yaptıkları çalışmalar ile kamuyu ve konuyla ilgili kişi ve kurumları aydınlatıcı, bilgilendirici faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetlerden en önemlilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Makro ekonomik araştırma ve etüdler,
- Sektörel araştırmalar ve etüdler,
- Dış pazar etüdlere,
- Dökümantasyon hizmetleri.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yetişmiş nitelikli personelin bir bölümü de bugün diğer mali ve sınai kurumlarda başarılı hizmetler vermektedirler.

II. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ BAŞLICA SORUNLARI VE GETİRİLEN ÇÖZÜMLER

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının, başlıca sorunlarını Şu başlıklar altında toplayabiliriz.⁷⁶

- İç Kaynak Sorunu,
- Dış Kaynak Sorunu,
- Mevzuattan Gelen Sorunlar.

1. İÇ KAYNAK SORUNU

Ekonominin temel sorunlarından birisi de, tasarrufların yetersizliğidir. Bunun yanında mali sektörün gelişmesinin de düşük olduğu ekonomilerde, yatırımlar için iç kaynak sorunu ortaya çıkmaktadır. Ekonominin bu koşulları altında Kalkınma ve Yatırım Bankaları öz kaynak türünden fon sağlayamamaktadırlar. İç kaynak sağlamanın mümkün olmaması durumunda, Kalkınma ve Yatırım Bankaları kamu kaynaklarına bağımlı kalmışlardır.

2. DIŞ KAYNAK SORUNU

Dış kaynak sorunu incelenirken en önemli sorun ülkenin ekonomik istikrar durumuna göre, dış kaynaklardan borçlanma olanağının olup olmamasıdır. Dış kaynaklardan borçlanma olanakları, Türkiye'nin dış

---

⁷⁶ DEMİREL, s.47.

borç alabilme kapasitesi ile kısıtlanmıştır. Ülkenin dış kredi itibarında zaman zaman dar boğazlar yaşaması durumunda, Kalkınma ve Yatırım Bankaları dış piyasalardan orta ve uzun vadeli borç bulabilme imkanlarını kaybetmektedirler. Bu nedenle Kalkınma ve Yatırım Bankaları, devletlerarası mali destekler ile Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası gibi uluslararası kalkınma finans kurumlarından sağlanabilen fonlara bağımlı kalmışlardır.

Türk Lirası kaynak sağlamanın sorunları yanında, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın uluslararası piyasalardan kaynak temininde de zorluklarla karşılaşmaktadır. Yukarıda değinildiği üzere kredi değerliliği önemli yer tutmaktadır. Dış kaynaklardan borçlanma konusunda karşılaşılan bir sorun ise bu kredilerin ödemesiz süre ve geri ödeme süresi yönünden Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın desteklediği projelerin finansman gereklerine uygun olmaması olasılığı vardır.

3. MEVZUATTAN GELEN SORUNLAR

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kaynakları ile ilgili olarak Dördüncü Beş Yıllık kalkınma Planı'nda açıklamalara yer verilmiştir. "Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kaynaklarını arttırmak amacıyla bir yandan faiz rejimi, mevduat kaynağına dayanmayan Kalkınma ve Yatırım Bankaları'na fon aktaracak bir biçimde düzenlenirken, öte yandan mevduat kaynağına dayalı bankalardan kamu ihtisas ile yatırım ve kredi bankalarına idari kararlarla ek kaynak transferinde bulunacaktır."⁷⁷

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Bankalar Kanunu'nun 92. maddesinde belirtildiği üzere, mevduat kabulü hariç bankacılık işlemleri yapmak üzere kurulurlar.

⁷⁷ DPT, Dördüncü Beş Yıllık Plan, s.260.

Bankalar Kanunu'nun 94. maddesinde de şu hükümlere yer verilmiştir. "Kalkınma ve Yatırım Bankaları, talepte bulunmaları halinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın görüşü alınmak suretiyle Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nca mevduat kabul izni verilebilir. Bu takdirde mevduat kabul eden Yatırım Bankaları ve Kalkınma Bankaları bu kanunun diğer hükümlerine de tabi olurlar. Yatırım Bankaları ve Kalkınma Bankalarının, bankalardan ve bendi müstakrizlerinden genel esaslar dahilinde sağladıkları her türlü paralar mevduat sayılmaz."⁷⁸

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın dış ve özellikle iç piyasalardan fon mobilize ederek pozitif bir marj ile ikraz edebilmeleri, uzun yıllar faiz hadlerinin idari kararlarla belirlenmesi gibi nedenlerle kısıtlı kalmıştır. 1980'li yılların sonrasında mali sektördeki liberalleşme sonucunda, engeller ortadan kalkmıştır.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, köklü ve önemli sorunlarla içiçe yaşamışlardır.

1992 yılında dış piyasalardan borçlanmanın, iç piyasaya göre daha cazip ve ucuz olması karşısında kamu ve özel sektör kuruluşları dış borçlanmaya daha fazla ağırlık verdiler. Doğal olarak bankaların dış borçlanması da hızlı bir artış gösterdi. Bankaların kullandığı dış kaynaklar esas olarak kısa vadeli borçlar üzerinde yoğunlaştı.⁷⁹

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda kaynak yaratılması önemli bir sorundur. Bunun yanında kaynak kullanımı ile ilgili sorunlarda önemli yer tutmaktadır. Kaynakların ülke kalkınmasına yönelik ve amaçları doğrultusunda kullanımı açısından da çeşitli sorunlar sözkonusudur. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kaynak kullanımı ile ilgili sorunlarının çözümlenmesinde hükümet politikaları önemli bir yer tutmaktadır. Yatırımları az gelişmiş yörelere götürmek amacıyla

⁷⁸ Bankalar Kanunu, md.94.

⁷⁹ **Dünya Gazetesi**, Bankacılık Eki, 26.4.1993, s.8.

uygulanan teşvikler, gerekse bu bankaların verdikleri kredilere uygulayacakları faiz ve uluslararası piyasalardan temin ettikleri döviz kaynaklarının kullandırılması, kamu otoritesi tarafından belirlenen politikalar çerçevesinde uygulanmaktadır.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın en önemli kaynaklarından birisi döviz kredileridir. Ancak son yıllarda Türk Lirası'nın sürekli değer kaybetmesi yüzünden, döviz kredileri yeterli düzeyde kullandırılmamaktadır. Yurt dışından, uluslararası mali kurullardan, kamu desteği ile sağlanan uzun vadeli döviz kredileri, kur riski taşımasından dolayı yatırımcılar tarafından talep edilmemektedir. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca karşılanan orta vadeli TL'si kredilerine yoğun talep olmaktadır.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda bir sorun da açılan kredilerin vadelerinde geri ödenmemesidir. Bu noktada ekonomide meydana gelen daralmalar veya kamu tarafından izlenen politikalar etkili olmaktadır. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın karşılaştıkları diğer bir sorunda, kısa vadeli fonları uzun vadeli yatırım kredilerine dönüştürdükleri zaman karşılaşılan likidite sıkıntısıdır. Kamu tarafından destek olanağı bulunursa, kalkınmada öncelikli alanların gerektirdiği uzun vadeli ve uygun maliyetli fonları sağlamakta daha başarılı olurlar.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın başlıca sorunlarına, iç kaynak sorunu, dış kaynak sorunu ve mevzuattan gelen sorunlar başlıkları altında değinilmiştir. Bu genel sorunları başlıklar halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

-Portföy idaresi önemli bir problemdir. Geçmiş yıllarda Kalkınma Finans Kurumları'nda aktif yönetimin büyük bir bölümü ödenmemiş ve tahsili gecikmiş, oranları gittikçe büyüyen alacaklar durumuna gelmiştir. Bu durum mali canlılıkları etkilemiştir. Bu karakterdeki Kalkınma Finans Kurumları kapatılırlar. Bazı durumlarda ise farklı bir isim

verilerek başkalaştırılırlar. Bütün bu sorunlar içten kaynaklanmaktadır. Yetersiz proje analizleri, borç tahsilinde görülen zayıf iş performansı sayılabilir. İç faktörler Kalkınma Finans Kurumları'nca incelenmelidir. Amacına ulaşmayan kredilerde önemli bir yer tutmaktadır. Bu geri ödeme gücü olmayan kredileri geri çevirerek politik tavsiyelerin etkisinde kalınılmamalıdır. Tek çözüm borç analizinin yapılmasıdır.

-Kalkınma Bankaları tarafından kullanılması gereken yeni sermaye kaynakları ya da ek sermaye kaynaklarının sağlanması.

Ek fon veya tahsisat kaynakları bakımından, Kalkınma Finansman Kuruluşları iç ve uluslararası sermaye piyasalarında yeterliliğe sahiptirler. Gelişmekte olan ülkelerde iç sermaye piyasası yeterince güçlü değildir. Bu yüzden kısa dönem için ticari bankalar kanalıyla bir köprü fonksiyonu yerine getirebilecek türde borçlar verebiliriz.

-Kalkınma Finans Kurumları'nın yeni faaliyet alanları sözkonusudur. Banka kendisine tercihli finans sektörleri seçebilir. Bu durumda bankanın dikkatine projeler getirecek potansiyel borçlulara umut bağlamamış olur.

-Proje incelenmesinde, örnek olmada, yönetimde, fon temini ve değerlendirilmesinde iyileştirilmelerin yapılması gereklidir. Proje incelenmesinde iç kazanç oranları, ekonomik kazanç oranları, düşük maliyeti sağlayan düzenlemeler, duyarlılık analizleri, sosyal marjın verimlilik analizleri sadece bir köprü işlevi yapmamalıdır. Her yıl borçluların mali durumları incelenmelidir.

-Çok amaçlı Kalkınma Bankacılığı önem kazanmıştır. Kalkınma Finans Kuruluşları geleneksel alanlarının tersine olan alanlara girip, ticari bankaya dönüşmelerini sağlayacak endüstriyel girdilerin finans ihracatına olanak sağlayan unsurlardır. Sadece bu tür mevduat değil,

fakat aynı zamanda Kalkınma Bankacılığı düşüncesinde ön sıralarda yer almayan mevduat sertifikaları da düşünülmelidir.⁸⁰

III. EKONOMİK DEĞİŞMELER VE İSTİKRAR PAKETİ (5 NİSAN) UYGULAMASINDA KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ DURUMU

1990'ların başlarında ekonomik ve finansal alanlarda değişmelerin yanında, siyasi ve sosyal gelişmelerde eklenmiştir. Haberleşme teknolojisindeki hızlı gelişme ile birlikte mali piyasaların birleştirilmesi, Türkiye'de bankacılığı ve mali sistemi yakından ilgilendirmektedir. 1980'li yılların sonuna doğru hızlanan dışa açılma, para ve sermaye hareketlerinde tüm liberasyon ve Türk parasını konvertibl hale getirme çalışmaları dünya gelişmelerine uygundur.

Bu gelişmelerden ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankaları da bazı yönlerden etkilenmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hizmet verdikleri alanlarda ihtiyaçlar değişmektedir,
- Bu alanda hizmet veren rakipler ortaya çıkmaktadır,
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın bünye ve yapılarında değişme ve gelişme gereği doğmaktadır.

Değişen ekonomik şartlar altında firmaların artan iç ve dış rekabet koşulları altında gelişebilmeleri için rekabet güçlerinin arttırılması gerekmektedir. Çoğu kamu kaynaklı olan tavizli kredilerin 90'lı yıllarda yatırımların finansmanı için önemini yitirmesi ortaya çıkmıştır.

Merkez Bankası 1970'li yıllarda bankacılık sistemine sekiz yıl vadeye kadar orta vadeli bir finansman olanağı sağlamıştı. Özellikle

⁸⁰ Jose EPSTEIN, *Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği*, TKB Yayını, Ankara, 1993, s.25.

proje bazında orta vadeli kredi veriyordu. Fakat daha sonra 1990'lı yıllardan itibaren Merkez Bankası bu politikasını değiştirdi. Bugün Merkez Bankası, bankacılık sektörüne orta vadeli kredi vermiyor. Sanayi kredilerini hemen hemen kesti. Sadece bankacılık sistemine geçici likidite açıklarını kapatabilmek için 92 gün vadeli krediler veriyor. Açmış olduğu reeskont penceresi kısa vadelidir. Bu da bankaların, Merkez Bankası'ndan destek görmeyen bankalar, kendi kaynaklarını daha çok kısa vadeli alanlara kaydırıyorlar.⁸¹

1990'lı yıllarda uygulamaya konan bir önemli madde de kur garantili dış krediler için, değişken faizli bir sistem yürürlüğe konmuştur. Dış borçlanmada, kur riskini yüklenmek koşuluyla, firmalar serbest bırakılmıştır.

Bu şartlar altında Kalkınma ve Yatırım Bankaları için zorlu günler sözkonusu olmaktadır. Serbest piyasa ekonomisi koşullarına geçiş süreci içinde, iç ve dış mali piyasaların Türkiye'nin orta ve uzun vadeli kredi ihtiyacını karşılamak için yeterli olup olmayacağı önemlidir. 1990 yılı başında mevcut koşullar şu şekilde belirtilebilir.

-Enflasyonun yüksek düzeylerde seyretmesi, fon sahiplerini giderek kısa vadeli plasmanlara yöneltmiştir.

-Ticari bankalardan orta vadeli kredi sağlanması çok yüksek maliyetlerle ve az sayıda yatırımcı için sözkonusudur.

-Yurtdışından, kur riskli borçlanma, geçmiş yılların acı tecrübelerini yaşamış birçok firma için henüz cazip görülmemektedir.

-Halka hisse senedi arzı yoluyla, piyasadan sermaye sağlanması, yeni yeni düşünülebilir bir imkan haline gelmiştir.⁸²

Türk ekonomisi son yıllarda adeta kronikleşen, giderek tehlikeli boyutlara ulaşan bunalım ile karşı karşıyadır. Ocak 94'ten itibaren ciddi bir ekonomik kriz sözkonusudur. Bu kriz yıllardır oluşan bir birikim

⁸¹ Öztin AKGÜÇ, *Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği*, TKB Yayını, Ankara, 1993, s.37.

⁸² Ahmet DEMİREL, *Dünyada ...*, s.49.

sonucunda ciddi boyutlara ulaşmıştır. Buna yol açan temel nedenler arasında gittikçe büyüyen kamu açıkları, dış borçlar, yüksek faiz, düşük devalüasyon ve bunlardan kaynaklanan yurt dışı kaynaklı ve her an geldiği gibi gidebilen “sıcak para”, bankaların açık pozisyonları (sene sonu itibariyle 4-5 milyar dolar) kişilerin açık pozisyonları (dövizle endeksli ev veya otomobil kredisi, takriben 5 milyar dolar), şirketlerin açık pozisyonları ve kamunun açık pozisyonları (belediyeler, KİT’ler) gösterilebilir.⁸³

Başlangıçta dövizle başlayan kriz, ikinci ve üçüncü dalgalar olarak faiz ve kredi problemleri olarak ortaya çıkmıştır. Merkez Bankası’nın dövizle olan talebi kırabilmek için, Cumhuriyet tarihinin en yüksek faizleri ortaya konmuştur. Bunun üzerine ilk olarak Interbank’tan borçlanmak durumunda olan bankaları ve elinde büyük hazine bonosu portföyü olan bankaları zor duruma sokmuştur. %80-90 getirisi olan bonoları, %150-450 oranlarında repo yapmak mecburiyetinde kalmışlardır. Bu yüksek faiz politikası bütün kredi kullanan firmaları zor duruma getirmiştir. Firmalar faizlerini ödeyemez duruma gelmişlerdir. Bu ödeyememe hatta iflas durumu bankaları da peşinden sürüklemiştir.

İstikrar programlarının içeriği bellidir. Birde IMF’ye sunulacaksa belli bir klasik reçete sözkonusudur. Bu reçete şu şekildedir. Devletin geliri gideri denkleştirilecek, tüketim kısıllacak, işçi ücreti ve maaşlar indirilecek, ithalat ve ihracat üzerindeki her türlü tahdid kaldırılacak, faiz ve döviz fiyatı serbest bırakılacaktır. Önceki krizlerde Türkiye’de de bu reçeteyi uygulamıştık. Ancak bu defaki krizin öncekilere göre birkaç farklı niteliği vardır. Türkiye’de de bütün dünyada olduğu gibi iki kesim vardır. Bunlar parasal kesim ve reel kesimdir. İstikrarsızlık bu iki kesim arasındaki uyumsuzluktan çıkmaktadır. Finans kesimi ile reel kesim arasındaki dengenin bozulması ile olur. Türkiye’de bu son kriz finans

⁸³ Aykut AKDAĞ, “Bugünlere Nasıl Gelindi”, *Dünya Gazetesi*, Bankacılık Eki, 25 Nisan 1994, s.10.

kesiminden çıktı. Bundan önceki krizler reel kesimden çıkardı. Reel kesimde fabrikalar dururdu, üretim tıkanırdı. Reel kesimde üretimin durmasıyla kriz çıkardı. Oysa son kriz finans kesiminde çıktı. Finans kesiminde çıkan krizi halk fark edemedi. Finans kesiminde çıkan kriz, entellektüel bazı kişilerce ve devlet tarafından fark ediliyor.⁸⁴

5 Nisan istikrar paketinde, bankacılık olarak ana başlık yoktur. Sektörler ayrı isimler halinde ele alınmamıştır. Genel ekonomik tedbirler alınmıştır. Dünya Bankası ve IMF'nin önerdiği çözümlere bakıldığında güçlü bir bankacılık sistemi önerilmektedir. İstikrar paketinde Merkez Bankası'nın parasal büyüklükler üzerinde kontrol gücünü arttıracak ve mali piyasalarda istikrar sağlamak üzere kararlar alınmıştır. Bu bağlamda, Merkez Bankası'nın kredi kullanımlarına sınırlama getirilerek, Merkez Bankası daha özerk bir yapıya kavuşturulacaktır. Merkez Bankası'nın parasal büyüklükler üzerindeki kontrolünü arttırabilmek için mevduat munzam karşılığı ve dispoñibilite uygulamaları yeniden düzenlenmiştir.⁸⁵

İstikrar paketinin ana amacı ekonomik istikrar ve yeniden yapılanmadır. Ana başlık bu durumda kamu maliyesidir. Sene başından bu yana yalnızca para ve döviz piyasalarında çeşitli müdahalelerde getirilmek istenen mali istikrarın, ekonomik istikrar olmadan bir yere gidemeyeceği görülmüş olmaktadır. Diğer yandan, Merkez Bankası'nın özerkliği, munzam karşılıklar, dispoñibilite ve Merkez Bankası'nın döviz kurunu belirlemesi gibi bazı düzenlemelere yer verilmiştir.

Dispoñibilite oranları mevduat üzerindeki ağır yükü biraz hafifletmiştir. Önemli bir kaynağın yeniden düşünülebilir hale gelmesine imkan vermiştir. Yalnız, yine de bankaların verdiği faiz oranlarını görünce tedirginlik yaşanmaktadır. Örneğin, yüzde 140 oranındaki 3 aylık

⁸⁴ **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Mayıs 1994, s.7.

⁸⁵ Cahit UYANIK-Erdoğan SÜZER-Elif ÜNAL, "5 Nisan Kararları", **Ekonomik Trend Dergisi**, 10-16 Nisan 1994, Sayı: 15, s.4.

bir faizin efektif maliyeti yüzde 190'a gelmektedir. Bu oran ile verilecek bir kredinin borç alan şirkete maliyeti yüzde 210 civarında olmaktadır. Bu da ödemesi çok zor bir yükür. Bu oranlarda kredi vermekte olmak da anlamını yitirmektedir.⁸⁶

Kriz ortamında sınıai firmalar stratejilerini ortaya koymalıdır. Uygulamada bir takım zorluklar içerse bile aşığıda belirtilecek stratejilerin süratle benimsenmesi ve hayata geçirilmesi, beklenenden daha uzun süreceğini ve yeniden yapılanma dönemini başarı ile geçirebilmek açısından önemlidir.

-Üretimin iç pazara yönelik bölümünün azaltılarak kapasitelerin dış pazarlara yönlendirilmesi, bu amaçla yeni pazarlar ve yeni pazarlama kanalları bulunması,

-En kısa zamanda borçlanma düzeyinin azaltılabilmesi için önlem alınması, bu amaçla firma içinde finansman gereğini azaltıcı politikalar benimsenmesi ve yeni öz kaynak temini için iç ve dış sermaye piyasalarının olanaklarının zorlanması,

-Dünyadaki hızlı değışime Türkiye'nin de kaçınılmaz olarak ayak uydurma zorunluluğı bulunduğunu kabul ederek sadece kısa vadeli çözümlere değıl, üretim, pazarlama, ürün geliştirme ve şirket yönetimi alanlarında çağdaş işletmecilik bilim ve sanatın firma bünyesinde iyileştirici etkiler yapmasının yolunun açılması.

Firmalara yol göstermek, yardımcı olmak ve danışmanlık yapmak, yatırım bankacılığının görev alanına girmektedir. Ülkemizde mevcut kalkınma ve yatırım bankaları, konularında bilgi ve becerileri yoğun kurumlar olarak bu alanlarda sanayimize hizmet etmeye hazır bulunmaktadırlar.⁸⁷

⁸⁶ Dünya Gazetesi, Bankacılık Eki, 25.4.1994, s.2.

⁸⁷ Ahmet DEMİREL, "Kriz Ortamında Firma Stratejileri ve Kalkınma-Yatırım Bankaları", Dünya Gazetesi, Bankacılık Eki, 25.4.1994, s.2.

Ekonomik istikrarsızlık ortamında yatırımlar gerilemiştir. Kredi faizlerinin yüksek olması, bu belirsizlik ortamında, firmaları yatırım yapmaktan uzaklaştırmaktadır. Sanayi yatırımları yerine, elinde likiditesi bulunanlar alternatif araçlara yönelmektedirler. Son alınan istikrar tedbirlerinden sonra Türk Lirasına yeniden güveni sağlamak, dövizin yükselişini engellemek için banka mevduatları yüksek faiz politikası ile cazip hale getirilmiştir. Girişimciler yüksek kredi faizlerinin olduğu bu dönemde risk taşıyarak yatırımlara yönelmekten çekinmektedirler. Getirisi belli olmayan riskli yatırımlar yerine alternatif yatırım araçlarına yönelmişlerdir. Yüksek mevduat faizleri yanında bir de haftalık mevduat uygulaması bir başka alternatif olarak tasarruf sahiplerine sunulmuştur.

IV. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ GELECEĞİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER

1. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARINA KAMU TARAFINDAN SAĞLANABİLECEK KATKI VE DESTEKLER

Ülkedeki yatırımların finansmanı gerçekleştirilebilmek, mali piyasaları genişleterek orta ve uzun vadeli kredi arzını arttırabilmek için kamu tarafından bir takım katkılar olabilir. Kamu tarafından sağlanan katkıların bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

-Mali piyasalardan sağladıkları kısa vadeli fonlarla makul ölçütler içinde, vade transformasyonunu yaparak orta vadeli (değişken faizli)

krediler açan mali kurumlara (bankalara) destek (stand by) olanaklar sağlayabilir.

-Dış borçlanmalarda belirsizlikleri ve riskleri azaltıcı mekanizmaları bir süre daha sürdürebilir.

-Öncelikli yöre, sektör ve faaliyetleri desteklemek amacıyla subvansiyonlar yerine, kredi veren kurumlara kısmi kredi garantisi verebilir.

-Piyasadan kaynak mobilize ederek yatırımlara yönlendiren aracı kurumların maliyetini arttıran banka ve sigorta muamele vergisi, damga pulu ve çeşitli fon primlerini hızlı bir biçimde azaltabilir ve sonunda kaldırabilir.

-Enflasyonun düşürülerek, ekonomide istikrarın sağlanması suretiyle orta vadeli araçların cazibesini arttırabilir.⁸⁸

2. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ ÖNÜMÜZDEKİ DÖNEMDEKİ ROL VE İŞLEVLERİ

Son yıllarda kurulan yatırım bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'na kıyasla farklı özellikler taşımaktadırlar. Hizmet ve aracılık ağırlıklı piyasa oluşturmak gayreti içindedirler.

Orta ve uzun vadeli kredilendirme faaliyetini esas alan Kalkınma ve Yatırım Bankaları sadece bu faaliyetleri yapmak imkanı bulamayabileceklerdir. Dışa açılma olgusuyla, iç ve dış piyasalardaki rekabetten dolayı bu kamudan sağlayabilecekleri özel koşullu kaynakların azalması gibi nedenlerle bu kurumların faaliyetleri ve kaynakları çeşitlendirilmeye çalışılmaktadır. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda 1990'lı yılların hedefi etkin birer mali aracı kurum haline gelmektir. Hızla gelişen ve değişen bankacılık sektöründe, bu kurumlar

⁸⁸ DEMİREL, *Dünyada ...*, s.51.

bankacılığın birçok alanında faaliyet göstermektedir. Kurumsal müşterileriyle toptancı bir bankacılık anlayışı içinde hizmetlerini sürdürmektedir.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, önceleri yatırım kredilerini esas alarak belirlemişlerdir. Yeni dönemde, şirketlere dış ticaret işlemlerine aracılık etmektedirler. Her türlü menkul kıymet ihraçlarına leasing taleplerine kadar, yatırım bankacılığının her türlü ürünlerini sunmaktadırlar.

1990'lı yıllarda Kalkınma Bankaları'nın kendi kaynaklarını yaratmalarının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kaynakların yaratılması için en etkin çözüm yolu faaliyet alanlarının çeşitlendirilmesidir. Ancak, böylelikle Kalkınma Bankaları Üniversal Bankacılığa geçmekte ve finans sistemine entegre olma sürecine girmektedirler. Kalkınma Bankaları, Üniversal Bankacılığa geçişte, dış kaynakların yanı sıra, kendilerine kaynak yaratma çalışmaları çerçevesinde finans sektörünün kârlı alanlarına girmektedirler. Bu bankalara yatırım fonları çıkarılmaktadır. Aynı zamanda iştiraklerini de İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda halka açmaktadırlar.⁹⁰

---

⁹⁰ Kalkınma Dergisi, TKB Yayını, Mart 1991, s.27.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınma, en basit şekilde genel refah seviyesinin yükseltilmesidir. Bu kapsam içinde ilk akla gelen sanayileşmek olmaktadır. Sanayi alanında yatırım yapmak, birçok faktörlere bağlıdır. Bu faktörlerden en önemlisi de sınai yatırım için gerekli kaynağın temin edilmesidir. Bu kaynak, özvarlık denilen müteşebbisin koyacağı sermayeden veya yabancı kaynak denilen uzun vadeli kredilerden temin edilebilir. Kendi özkaynakları ile müteşebbisin gerekli yatırımları yapması oldukça zordur.

Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde iş sektörü kaynak ihtiyacını sermaye piyasasından temin etmektedir. Sermaye piyasasının gelişmediği veya yeteri kadar gelişemediği ülkelerde sanayi sektörünün finansman ihtiyacını Kalkınma Bankaları sağlamaktadır. Ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça Yatırım Bankaları'na dönüşüm olmaktadır.

Kalkınma Bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde mevcut ve harekete geçirilebilecek birikimleri verimli endüstriyel yatırımlara yönlendirebilecek, ülkenin yatırım sermayesi noksanını gidermek için kurulan finansman kurumlarıdır. Gelişmekte olan ülkeler, ekonomik gelişmelerini sağlayabilmek için büyük çabalar harcamaktadırlar. Bu amaçla yeni müesseseler kurmaktadır. Azgelişmiş ülkelerde Kalkınma Bankaları özel sektör ve kamu sektörü içinde gelişen tasarrufların ve dış kaynaklardan sağlanan fonların kalkınma projelerine transferinde önemli rol oynamaktadırlar.

Kalkınma Bankaları'nın en önemli fonksiyonu, ekonomik gelişmeye katkıda bulunacak projelere orta ve uzun vadeli fon sağlamaktır. Bunun yanında kalkınma planlarının gerçekleşmesine katkıda bulunmak, girişimcilere teknik yardımda bulunmak, yeni yatırım alanlarında öncülük yapmak, danışmanlık yapmak gibi çeşitli fonksiyonları yerine getirmektedirler. Fonksiyonlarını yerine getirirken yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan yararlanmaktadırlar.

Yatırım Bankacılığı, mevduat kabul etmeyen ve Kalkınma Bankaları'nın dışında kalan alanlarda faaliyet gösteren müesseselerdir. Bu müesseseler gelişmiş ülkelerde yaygındır. Mevcut servetlerin transferi, tahvil ve hisse senedi, menkul kıymetlerin yönetimi ve sermaye birikiminin bulunduğu tüm işleri yaparlar. Yatırım Bankaları sermaye piyasasının en önemli kurumlarından biridir.

Yatırım Bankaları'nın fonksiyonları arasında tasarruf sahipleri ile menkul kıymetler ihracı yoluyla uzun vadeli kaynak sağlamak yer alır. Bu suretle kamu ve özel sektör kuruluşları arasında aracılık yaparlar. Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunurlar. Faaliyetleri arasında şirket birleştirme, satın alınması vb. bulunur. Kaynaklar, iç ve dış kaynakları kapsar.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın esas amacı sermaye birikiminin artmasını sağlamak ve sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmaktır. Kalkınma Bankaları, sermaye piyasasının bulunmadığı veya iyi gelişemediği ekonomilerde faaliyet göstermektedirler. Gelişme sağlandıkça Yatırım Bankacılığı'na kaymaktadırlar. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın birbirlerinden az da olsa farklılıkları vardır. Yatırım Bankaları ile iş sektörüne kanalize edilen fonlar sermaye piyasasından sağlanır. Kalkınma Bankaları plasmanlarının kaynağı, genellikle kendi sermayeleri ile idaresi kendilerine bırakılan fonlardır. Kalkınma Bankaları'nın en önemli mali fonksiyonu orta ve uzun vadeli

kredi vermek olurken, Yatırım Bankaları doğrudan kredi vermemektedirler.

Ülkemizde, 17.2.1923-3.3.1923 tarihleri arasında, İzmir'de toplanan I.İktisat Kongresi'nde Kalkınma Bankaları'na olan ihtiyaç gündeme getirilmiştir. Bu bağlamda, Kalkınma ve Yatırım Bankaları kurulmuştur. Gerçek anlamda bir Kalkınma ve Yatırım Bankası olarak 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Yabancı sermayeli ilk Yatırım Bankası 1988 yılında kurulan Yatırım Bankası'dır.

Faaliyette bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankaları'ndan özel sermayeli olarak Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, kamusal sermayeli olarak Türkiye Kalkınma Bankası önemli bir yere sahiptir. Türk Finans Sistemi içerisinde amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nı ele aldığımızda, TSKB'nın kredileri projeler itibariyle artış göstermiştir. Bankanın Türk Lirası kredileri 1992 yılında %146 artmıştır. Yatırım kredileri %86, kısa vadeli krediler ise %196 artış göstermiştir.

İştiraklerde, iştirak sayısının azaltılmasına gidilmektedir. Oluşturulan Hazine Müdürlüğü, Alım-Satım Odası ve Menkul Kıymetler Merkezi aracılığıyla bankanın Türk Lirası ve döviz fonlarını en yüksek verimi sağlayacak şekilde işlemlerini yürütür. Bunun yanında şirketlerin rehabilitasyonu ile ilgili olarak danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Finansal kiralama faaliyetinin gündeme gelmesinde öncülük yapmıştır. Swa, option ve futures gibi ileri finansman tekniklerinin yaygınlaşmasında çaba göstermektedir.

Turizm sektörünü finanse etmek ve gelişmesine yardımcı olmak amacıyla bir ihtisas bankası olarak T.C. Turizm Bankası kurulmuştur. 1989 yılında bütün aktif ve pasifleriyle Türkiye Kalkınma Bankası'na devrolunmuştur.

Yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarını değerlendirmek üzere 1975 yılında Devlet sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESIYAB) kurulmuştur. DESİYAB, 1988 yılında yeniden örgütlenerek, Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır. TKB'nin tarihi perspektifi içerisinde, Turizm Bankası ve DESİYAB'ın önemli etkileri görülmektedir. Ağırlıklı olarak sanayi ve turizm sektörüne orta ve uzun vadeli kredi sağlamaktadır. 1992 yılı itibariyle %38'lik payla sanayi kredileri, krediler içinde en yüksek paya sahiptir. Sanayi kredilerinin sektörel dağılımına bakıldığında imalat sektörü ağırlıklıdır.

1992 yılında TKB tarafından turizm yatırımlarına nakdi ve gayrinakdi krediler ve ev pansiyonculuğu kredileri dahil olmak üzere 63 projede toplam 356.8 milyar TL. destek sağlanmıştır. İştiraklerdeki durumuna baktığımızda 1992 yılı sonu itibariyle 56 iştiraki vardır. İştirak azaltımı politikası uygulanmaktadır. Portföy yönetimi ve yatırım danışmanlığı hizmetlerini de başarı ile sürdürmektedir.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, yatırımların finansmanında önemli bir görev yüklenmişlerdir. Bu görevlerini yerine getirirken en başta dış ve iç kaynak sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Tasarruf yetersizliğinden dolayı, mali sektörün gelişmesinin düşük olduğu ekonomilerde iç kaynak sorunu vardır. Bunun için tasarruflar cazip hale getirilmelidir. Ülkenin istikrar durumuna göre dış kaynaklarla borçlanma durumunun uygun olup olmadığı önem taşımaktadır. Uzun vadeli döviz kredileri, kur riski taşımasından dolayı yatırımcı tarafından talep edilmemektedir. Bunun için döviz kredilerinde kur garantisi sağlanmalıdır. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın kaynak ile ilgili sorunlarından birisi de mevzuattan gelen sorunlardır.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, kısa vadeli fonları, uzun vadeli yatırım kredilerine dönüştürdüğü zaman likidite sıkıntısı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Uzun vadeli döviz kredilerindeki kur riski

karşısında yatırımcılar, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından karşılanan orta vadeli TL. kredisini talep etmektedirler.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları tarafından kredi verilirken, projelerin mali ve teknik analizleri en iyi şekilde yapılmalıdır. Geri ödeme gücü olmayan kredi talepleri geri çevrilmelidir. Kredi, ödeyebilecek olana verilmelidir. Kredi verilen projeler her yıl denetlenmelidir. Mali bünye analizleri belirli periyodlar halinde takip edilmelidir. Verimlilikleri değerlendirilmelidir. Politik tavsiyelerin baskısı altında kalınarak kredi verilmemelidir. Politik baskılar, kredilerden soyutlanmalıdır. Projesine kredi verilen yatırımların kuruluş yeri uygunluğu araştırılmalıdır. Kredi faizlerinin yüksek olduğu dönemlerde başta olmak üzere, sanayici ile hükümet arasında işbirliği kurulmalıdır. Yatırımlar cazip hale getirilmelidir.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın belirtilen sorunlarına getirilen çözümler tam anlamıyla uygulanırsa, Türk Finans Sistemi içerisinde Kalkınma ve Yatırım Bankaları kendisinden beklenen görevleri daha iyi yerine getirebilecektir.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları kendi kaynaklarını yaratabilmek için faaliyet çeşitlenmesine gitmektedirler. Dış kaynakların yanısıra kendilerine kaynak yaratma çerçevesinde finans sektörünün kârlı alanlarına gitmektedirler. Üiversal Bankacılığa doğru bir geçiş vardır. Buna da faaliyet çeşitlenmelerine bağlı olarak Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın yeni boyutu diyebiliriz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ABAÇ, Selçuk : "Türkiye'nin Sanayileşmesinde Bankaların Rolü", **Cumhuriyetin 50. Yılında Sanayileşme ve Sorunları Semineri**, SBF Yayını, Ankara, 1973.
- ABAÇ, Selçuk-
IBAR Grubu : **Türkiye'de Bankalar ve Bankacılık Sistemi '89**, İstanbul, 1990.
- AKDAĞ, Aykut : "Bugünlere Nasıl Gelindi", **Dünya Gazetesi**, Bankacılık Eki, 25.4.1994.
- AKGÜÇ, Öztin : "Kalkınma Bankacılığı", **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988.
- _____ : **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, TBB Yayın No: 47, 1975.
- _____ : **Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği**, TKB Yayını, Ankara, 1993.
- AKIŞIK, Vural : "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.

- ARTUKOĞLU, Metin : "Türkiye İhracat Kredileri ve Türk Eximbank Uygulamaları", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Eylül 1990.
- ASLAN, Ayfer : "Kavala Birleşik Yatırım Bankasını Satmaktan Vazgeçti", **Dünya Gazetesi**, 11.4.1994.
- AYDIN, İsrail : "Türk Bankacılığında Kamu Kesiminin Ağırlığı ve Sektörün Oligopolcü Yapısı", **Maliye Yazıları Dergisi**, 22.Ocak/Şubat 1990.
- BANKALAR KANUNU : İlgili Maddeleri.
- BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR : Mayıs 1994 ve Diğer Sayıları.
- BOLAY, Cahide : "Türk Bankacılık Tarihi", **Bankacılar Dergisi**, TBB Yayını, Temmuz 1991.
- CANEVİ, Yavuz : "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.
- ÇADIROĞLU, Turan : "Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri", **Maliye Tetkik Kurulu**, No: 159, 1973.
- ÇEKİNMEZ, Mehmet : "Türkiye'de Mali Kesim İçinde Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.
- ÇONKAR, Kemalettin : **Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye'deki Uygulama**, Eskişehir, 1988.
- DEMİREL, Ahmet : "Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990. ✓

- _____ : **Dünya’da ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği**, TBB Yayını, Ankara, 1993.
- _____ : “Kriz Ortamında Firma Stratejileri ve Kalkınma Yatırım Bankaları”, **Dünya Gazetesi**, Bankacılık Eki, 25.4.1994.
- DESİYAB BÜLTENİ : “Cumhuriyetin 60. Yılında DESİYAB”, 29.10.1983.
- DESİYAB : Kuruluş Kanunu.
- DPT : **Beş Yıllık Kalkınma Planları**.
- DYB : Kuruluş Kanunu.
- EPSTEIN, Jose : **Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığının Rolü ve Geleceği**, TKB Yayını, Ankara, 1993.
- EYÜPGİLLER, Servet : **Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı, Hukuk Fakültesi, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988.
- FERMAN, Cumhur : “Uluslararası Sermaye Piyasası ve Bankalar Semineri” (Tebliğ), 24-25.10.1983, Altinyunus-Çeşme.
- FINDIKÇIOĞLU, Yaşar : “Dünya’da Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı”, **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.
- _____ : “Kuruluşunun 25. Yılında SYKB ve Kalkınma Bankacılığı”, **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988.
- KALKINMA DERGİSİ : TKB Yayını, Mart 1991 ve Diğer Sayıları.

- MİNİBAŞ, Türkel : "Yatırım Bankaları", **Para Dergisi**, 22.5.1990.
- NASUHOĞLU, A.Hulisi : "DESİYAB'ı Tanyalım", **DESİYAB Bülteni**, Sayı:1, 1983.
- ÖCAL, Tezer : "Bankacılık Sektörü", **Türkiye Ekonomisi (Sektörel Gelişmeler)**, Türkiye Ekonomisi Kurumu, 1992.
- _____ : **Para ve Banka**, A.Ü. Yayını, 1987.
- REİSOĞLU, Sefa : "512 Sayılı KHK ile Bankalar Kanunu'nda Yapılan Başlıca Değişiklikler", **Bankacılar Dergisi**, TBB Yayını, Ocak 1994.
- RESMİ GAZETE : Sayı: 19873, 15.7.1988.
- _____ : Sayı: 21700, 16.9.1993.
- SYKB : Esas Mukavelesi
- _____ : 1992 Yılı Bilançosu
- TANER, Güneş** : "Açış Oturumu Konuşması", **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler**, İktisadi Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.
- T.C.Turizm Bankası A.Ş. : "15. Yıl T.C. Turizm Bankası A.Ş. (1962-1976)", 1977.
- TEKİNALP, Ünal : "Türk Hukukunda Kalkınma ve Yatırım Bankaları ile Merchant Banks Kavramları, **İktisat ve Maliye Dergisi**, Cilt: 31, Şubat 1985.
- TKB : Faaliyet Raporları.
- TOKPINAR, Metin** : "Türkiye'de Yatırım Bankacılığı" **IV. Seminer (Bankacılık Semineri)**, Produktivite Kurumu Yayını, İstanbul, 1968.

- TÖRE, Gönül-
 ŞENTÜRK, Bilgin : **Bankalarımız 1992**, TBB Yayını, Mayıs 1993.
- TSKB : Esas Mukavelesi.
 _____ : Faaliyet Raporları.
 _____ : TSKB Politikası.
- TÜRK EXIMBANK : **Kanun, Esaslar, Ana Sözleşme**, Ankara, 1987.
 _____ : 1993 Yılı Programı.
- ULUATAM, Burhan : **Bankacılığın Tekamülü**, Ankara, 1957.
- UYANIK, Cahit-
 SÜZER, Erdoğan-
 ÜNAL, Elif : "5 Nisan Kararları", **Ekonomik Trend Dergisi**, Sayı: 15, 10-16.4.1994.
- YALIM, Doğan : "50.Yılda Yatırım ve Kalkınma Bankacılığımız", **Türk Bankacılığında 50. Yıl**, Banka ve Ekonomik Yorumlar Yayını, İstanbul, 1974.
- YÜKSEL, Sait : **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, İstanbul, 1989.
- ZARAKOĞLU, Avni : **Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık**, TBB Yayını, No: 61, Ankara, 1974.